# Репресивна політика сталінізму

Архівні документи свідчать

Одеса

"Астропринт"

2006

ББК
63.3(4УК)6-3
К
521
УДК
94(477)«1920/1953»

Вперше на основі архівних документів робиться спроба висвітлити трагічні події сталінських репресій, спрямованих проти освітян і наукових кадрів Одещини.

Розроблено на допомогу вчителів, викладачів вузів і середніх спеціальних навчальних закладів, краєзнавців, студентів і учнів, що вивчають історію України.

Автори:

- Дмитро Миколайович КЛЮЄНКО, кандидат історичних наук, доцент кафедри гуманітарних дисциплін Одеського ІУВ
- Леонід Іванович ФУРСЕНКО, в. о. доцента Одеського інституту удосконалення вчителів

Рецензент:

Володимир Григорович ПІЩЕМУХА, кандидат історичних наук, доцент

Рекомендовано до видання Вченою радою Одеського інституту удосконалення вчителів

К
0503020902-152

318–2006
Без оголош.

ISBN
966-318-619-4
©
Д. М. Клюєнко, Л. І. Фурсенко, 2006

# ПЕРЕДМОВА

Наш народ ніколи не прагнув когось поневолити, але й ніколи не дозволяв себе підкорити. Здавна на наші землі нападали південні кочівники — половці, з півночі — варяги, зі сходу — гуни й авари. Дзвеніла зброя, проливалася невинна кров. Чужинці не лише забирали хліб і худобу, а й спалювали житло, виганяли в рабство жінок і дітей. Найперші будівничі нашої держави Володимир Великий та Ярослав Мудрий об'єднали й захистили землі Київської Русі, поставили її в рівень передових європейських країн. З ім'ям Данила Галицького пов'язані розквіт і могутність Галицько-Волинського князівства. Після монго-ло-татарського нашестя й польсько-шляхетського поневолення Богдан Хмельницький вивів Україну на шлях державного становлення, вселив віру в здатність народу знову мати суверенну й незалежну Козацьку республіку.

Наші предки, долаючи тяжкі випробування, відстояли рідну мову й православну віру, зберегли родове коріння, ніколи не полишали надій на відновлення національної державності. Тяжка доля спіткала український народ і в ході Першої та Другої світових війн. Чоловіки змушені були воювати проти своїх побратимів у різних шоломах. Зупинялися заводи і фабрики, порожніли села, земля втрачала своїх господарів. Жінки і діти лишалися беззахисними, переносили знущання

окупантів. Крім вояків, людей грабували різні бандитські формування.

Національно-демократична революція 1917–1920 років дала ще один шанс на відродження української державності. Проте народ не зміг об'єднатися довкола національної ідеї, піддався облудним гаслам більшовиків. І не отримав ні бажаної землі, ні обіцяних заводів і фабрик. У ході громадянської війни українську територію розчленували, а народ поневолили сусідні держави — Радянська Росія, Польща, Румунія та Чехословаччина. Єдинокровні брати і сестри знову опинилися відгородженими колючим парканом і прикордонними заставами на цілі десятиліття. У кожного народу склалася власна доля, були різні умови життя, але не було головного — єдиної, суверенної, соборної української держави. У всіх були свої складнощі й турботи, але чи не найбільше випробувань дісталось наддніпрянським українцям.

## Насильна колективізація селянства

Більшовицькі лідери в своїх працях приділяли велику увагу розв'язанню селянського питання. Після жовтневої революції 1917 року взялися за конкретне втілення в життя. Посилаючись на постулати наукового комунізму, розроблялася теорія революційного перетворення економіки на соціалістичних засадах. Вона передбачала позбавлення селянина землі (яку в ході революції пообіцяли навічно її передати!), а також реквізиції (відчуження) тяглової худоби, інвентаря, сільськогосподарського реманенту. Тобто, «розселянити» господаря, перетворити його на сільського пролетаря.

При цьому вимальовувалися різні варіанти сільського облаштування. В. Ленін у праці «Про кооперацію» запропонував загальний план перебудови дрібновласницьких селянських господарств. Він доводив, що якраз кооперація є єдиновірним шляхом залучення селян до соціалізму. Такий спосіб заміни старих новими формами власності й господарювання на селі буде більш прийнятним і зрозумілим хліборобам, бо вдало поєднуватиме особисті й суспільні інтереси. На усуспільнених площах можна краще використовувати техніку, розорювати

чисельні межі, прилучати селян до колективної праці. До того ж, Ленін висловився за принцип добровільності в ході соціалістичної перебудови села.

Й. Сталін довів ленінський план кооперації до стадії практичної реалізації. Він не лише конкретизував строки, темпи, форми і методи кооперування, а й вибудував свою систему насильницького кооперування. Прагнучи ліквідувати економічну відсталість країни та забезпечити її обороноздатність, головним джерелом фінансування індустріалізації він визначив селянство. Але в своєму одноосібному стані воно не могло стати таким надійним джерелом.

Потрібна була така форма кооперації, яка б давала можливість задарма брати у селян продовольство й сировину, а самих їх перетворити в дешеву робочу силу для промисловості. Такою формою кооперування міг стати лише колгосп — нібито й кооперативне господарство, але повністю підпорядковане державно-партійним органам. На нього і зробив ставку Сталін.

Проблема методів колективізації вирішувалась диктаторськими мірками: насильство, порушення прав людини, підступність, лицемірство, безкомпромісність і тотальна жорстокість. Принцип добровільності, на який наголошував Ленін, лишився лише на словах. На практиці сталося протилежне! Хіба міг селянин, спосіб життя якого складався століттями, перебудувати свою психологію за кілька років? Щоб зламати селянина, застосовувалися так звані методи «диктатури пролетаріату» — експропріація, голодомор, примус і нещадна жорстокість.

Щоб приховати від світової громадськості свої випробувані методи, радянська пропаганда проголосила боротьбу нібито не проти всього селянства, а невеликого прошарку куркулів, що чинять впертий супротив колективізації. Насправді ж під гаслом «знищити куркульство як клас!» відбувалося нищення селянства, його розселення, перетворення людей у німих рабів колгоспної системи — без паспортів, пенсій, права виїзду за межі регіону. Російський публіцист Г. Лисичкін у праці «Цар Борис і упадок радянської “Золотої орди”» писав: «Аж у селі

радянська влада згубила й дискредитувала на самому початку, здійснивши згубне одержавлення сільгоспартілей, колгоспів. Наші колгоспи були карикатурою на артіль, були філіалами ГУЛАГів, але аж ніяк не колективними господарствами».

Ким же насправді був куркуль, проти якого повелась така жорстока й безкомпромісна боротьба радянської влади? Це людина, яка добре знала землю, кращі способи її обробітку. Він умів турбуватись про свою худобу й птицю, умів своєчасно й з прибутком продати продукцію, мав необхідні комори й амбари для її зберігання. На праці таких людей трималася країна, мала вдосталь хліба, м'яса й інших продуктів харчування. При таких господарях не було нестатків, лишку зерна, м'яса, олії вивозилися для продажу за кордон. Колективізація й розкуркулювання знищили найбільш продуктивний і працездатний прошарок сільського населення.

Пропаганда подавала насильну колективізацію як засіб досягнення великої мети — завершення будівництва соціалізму — найдосконалішого суспільства, яке забезпечить щасливе життя для усього радянського народу. Індустріалізація й колективізація зображувались як необхідні передумови побудови могутньої соціалістичної держави, яка стане надійним оплотом світової революції. Колективізатори були переконані, що насильні методи виправдуються тією великою метою. Однак суспільно-історична практика показала, що антигуманні засоби спотворюють найгуманнішу мету, перетворюють її в свою протилежність.

Як відомо, курс на суцільну колективізацію офіційно проголосив листопадовий (1929) Пленум ЦК, який, виходячи з рекомендацій XV з'їзду ВКП(б), деталізував і конкретизував програму наступу на селянство. Сталін потім скаже фразу: «Колективізація за своїм значенням дорівнює перемозі Жовтневої соціалістичної революції. Мільйони селян поставлені на рейки соціалізму». Насправді ж вона приведе до дезорганізації сільськогосподарського виробництва.

При здійсненні колективізації куркульські сім'ї були поділені на три категорії:

a) Активні вороги радянської влади (міра покарання для яких — розстріл або заслання до Сибіру);

b) Активні саботажники колгоспного будівництва — заслання у віддалені райони;

c) Інші — (розселення по своїх регіонах).

Зверху доводились конкретні плани пошуку «куркулів». До першої категорії на Україні належало віднести 60 тисяч сімей, до другої — 150 тисяч. Коли не вистачало до плану, розкуркулювали середняків і більш заможних селян. Усього з України виселено до Сибіру понад 850 тисяч чоловік, а всього експропрійовано понад 1 мільйон.

На Одещині, як і по всій Україні, колективізація проводилась форсованими темпами, без належної підготовки до неї хліборобів. Це викликало супротив і невдоволення селян. До березня 1930 року 88% селянських господарств були усуспільнені в колгоспи, в їхньому розпорядженні знаходилось близько 90% орної землі й 96% продуктивної худоби (коней, волів). На той час на Одещині було розкуркулено 3890 дворів, вилучено в них 42 тис. гектарів землі та 6031 голову великої рогатої худоби.

Селяни поступово відмовлялися від землі і волі, виказували своє невдоволення насильницькою колективізацією. Так, 343 населені пункти Вінницького, Могилів-Подільського та Тульчинського округів були охоплені масовими страйками, зареєстровано десятки збройних виступів. У інших регіонах, в тому числі й на Одещині, проти розкуркулювання проводились мітинги і збори, були звертання й до найвищих органів влади. А саме в той час на Всесоюзному з'їзді колгоспників-ударників у 1933 році (в розпалі голодомору), Сталін висунув гасло: «Зробити усіх колгоспників заможними!».

## Голодомор 1932–1933 років на Україні

Серед багатьох «білих плям» в історії України особливе місце займає голод початку тридцятих років. Річ у тім, що наша офіційна пропаганда й історична література протягом кількох

десятиліть всіляко замовчували і навіть спростовували ту народну трагедію. Про голод нічого не сповіщалося і в радянській пресі.

Хоч у США, Канаді й інших країнах Заходу було написано сотні книг, монографій, а також спогадів про голод на Україні. З нагоди 50-річчя голодомору конгрес США створив спеціальну комісію, яка займалася причинами й наслідками голодомору в нашій республіці. Серед головних причин трагедії конгресмени назвали такі: дезорганізація виробництва, непосильні плани хлібозаготівель, надмірний хлібний експорт, небажання селян працювати в колгоспах, конфіскація владою продовольчих запасів.

Лише з початку демократизації нашого суспільства історична правда почала пробивати собі шлях на шпальти газет і журналів, були відчинені двері деяких архівів, з'явилося чимало публікацій, навіть наукових досліджень. У школах і вузах збільшено кількість годин для вивчення історії України.

Для кращого розуміння справжнього ставлення керівництва СРСР до селянства варто звернутися до початку індустріалізації й залежності її фінансування від надходжень коштів селянства. Сталін, Каменев, Зінов'єв почали відходити від розвитку ленінських засад НЕПу в національній промисловості, відступати від розробленої концепції економічної політики. Проте НЕП ще продовжував розвиватися за інерцією, хоч і втрачав свій початковий динамізм. Виникла загроза повернення до адміністративно-командних методів управління економікою в мирний час.

Саме тоді й з'явилася ідея «надіндустріалізації» в основному за рахунок збільшення податків від села, встановлення «ножиць цін» на сільськогосподарську й промислову продукцію. А це вело до підриву союзу між робітниками й селянами.

Скориставшись хлібозаготівельною кризою, що спалахнула в 1928 році внаслідок «ножиць цін», Сталін наполіг на запровадженні надзвичайних заходів щодо селян, які відмовлялися продавати зерно за зниженими цінами. Запозичивши у щойно розгромлених опозиціонерів гасло

надвисоких темпів індустріалізації, він скасував нову економічну політику. А починаючи з 1929 року («року великого перелому») почалася авантюристична лівацька політика воєнно-комуністичного штурму з примусовою продрозверсткою, забороною базарної торгівлі, картковою системою розподілу матеріальних благ, інфляційним випуском паперових грошей, експропріацією найбільш заможних селян.

Поспішна колективізація, як відомо, призводила не лише до скорочення посівних площ, поголів'я худоби, а й до втрати селянином почуття господаря. Шляхом погроз і залякування до кінця 1932 року на Україні в колгоспи було загнано майже 70% селян, вилучено понад 80% посівних площ. А вирощений непоганий урожай у 1930 році дав Сталіну підстави заявити на XVI з'їзді ВКП(б): «Зернову проблему ми успішно розв'язуємо...».

Проте ця заява була передчасною. Наступні два роки засвідчили, що переважна більшість селян не сприйняла «переваг» колективної праці. Люди не виходили на роботу. Лише на Україні протягом 1932 року 19% колгоспників не виробили жодного трудодня, а 30% — мали за рік від одного до п'ятдесяти трудоднів. Не було засіяно майже 2 мільйони гектарів орної землі. Голод насувався на найродючіші українські чорноземи.

Тим часом московський центр усе робив, аби побільше здати хліба державі. У листопаді 1932 року на Україну прибув Молотов. Уряд республіки терміново прийняв постанову «Про заходи до посилення хлібозаготівель». До колгоспів, які не виконували планів хлібозаготівель, застосовувалися надзвичайні заходи: припиняли видавати хліб на трудодні, забороняли громадське харчування в полі, вилучали насіннєві фонди, накладали штрафи. По Україні прокотився хлібозаготівельний смерч. У селян забиралося не лише зерно, а й горох, квасоля, картопля та інша городина. Створювалися так звані «ударні бригади», в які йшли люди з невисокою мораллю. Вони робили обшуки, забирали все, що заготовляли для себе селяни. Про одну з таких бригад писала мати письменника Василя Скуратівського: «Вранці на подвір'я в'їхали 12 чоловік.

У кожного гострі металеві списи. Вони проколювали землю, шукаючи зерно. Потім обшукали хлів, льох, комору. Зайшли в хату. Перевернули все в ній, прощупали рукава в одязі. Забрали вузлик з квасолею, хлібину на столі»1.

Україна поступово, але свідомо втягувалася в голодомор. Із села викачували хліб і продукти. Форсували не лише темпи колективізації, а й вивезення зерна за кордон, чого постійно домагався Сталін. Цьому не чинили опору республіканські й місцеві керівники, навпаки, всіляко тому більшість з них сприяли.

У ті трагічні для України місяці Сталін усе більше своїх соратників направляв для розправи над селянством. Молотов, Каганович, Косіор, Постишев та інші члени Політбюро ЦК ВКП(б) вершили насильство над знедоленим людом. Виступаючи на січневому пленумі ЦК ВКП(б) Л. Каганович заявив: «Ми ще мало розстрілюємо...» Він закликав до посилення репресій над селянством.

Хоч у 1931 році врожай зернових був меншим проти попереднього року, колгоспам і радгоспам було встановлено подвійні й потрійні плани хлібоздачі. Становище селян, які нічого не отримували на трудодні, ставало нестерпним. Уже в першій половині 1932 року, коли було завершено хлібозаготівлі, продовольства в селян не лишилося, в багатьох районах України почався голод.

Про голод і зростаючу апатію селян до праці вже з тривогою говорили делегати 3-ї конференції КП(б)У, що проходила в Харкові в липні 1932 року.

Однак продрозверстка не була скасована. Протягом року втрати врожаю внаслідок дезорганізації виробництва різко зросли. Якщо в 1930 році Україна здала державі 400 мільйонів пудів зерна, то в 1931 році — 380 млн. пудів, а в 1932 році — лише 195 млн. пудів. У 1932 — червень 1933 років голод поширився на величезну територію СРСР — Україну, Північний Казахстан, Південний Урал, Західний Сибір.

Відчуваючи наближення голодної смерті, люди не мовчали,

зверталися зі скаргами до найвищих урядових інстанцій. Як свідчить статистика, лише Сталіну й Калініну в Москву було надіслано понад 150 тисяч листів і скарг. Селяни України писали свої петиції й до Харкова на ім'я С. Косіора, В. Чубаря, Г. Петровського, В. Затонського та інших республіканських керівників.

Але ніякої відповіді, як і допомоги, не отримували. Яким болем душі волали ті прохання! Ось лише кілька прикладів: «Ми, помираючи з голоду, ціле село, звертаємося до Вас за допомогою. Попрацювавши все літо в колгоспі й відавши все зерно до фунта в розпорядження райкому, який тепер не вірить, що ми почали пухнути з голоду і їсти коней, що здихають без їжі, і ніхто не звертає уваги на нас...» (Лист із села Ерделіївки Новоархангельського району, який входив тоді до складу Одеської області).

Із села Кумари Любашівського району Одеської області в ЦК ВКП(б) були направлені такі запитання громадянки Ф. Мусієнко:

1. Чи знає ЦК, що у нас в районі злидні і голод?
2. Чи знає ЦК, що колгоспник на фермі отримує в день 100 грамів гречаного хліба?
3. Чи знає ЦК, що у нас забрали весь посівний матеріал?
4. Чи знає ЦК, що на приймальних пунктах хліб погноїли, а в нас навіть немає посівного матеріалу?..

Селяни скаржилися й на те, що їх не вважають за людей, ставляться до них зневажливо. Будь-який уповноважений чи міліціонер міг розправлятись з ким завгодно.

Було б хибно гадати, що голод охопив лише сільські райони України. Він не гірше дошкуляв і робітничим сім'ям, діставав і до лікувальних, шкільних та позашкільних закладів. В одному з листів на адресу Сталіна повідомлялося таке: «Нам у селі кажуть, що хлібна криза тому, що весь хліб іде в робітничі райони. Але багато селян, побувавши в місті, переконалися, що й робітники також голодують... Написав би Вам свою адресу, але боюсь, бо за правду судять, дають не менше п'яти років тюрми і 5 років поразки у виборчих правах...»

Від голоду страждали разом з дорослими і діти. У школах-інтернатах, дитбудинках, приютах, колоніях не отримували належного харчування. Наркомат освіти уже в 1931 році сповіщав урядові, що дитячі установи, які не виконали планів заготівель, позбавляються хлібних пайків і продуктів для гарячого харчування (сніданків).

У архівних документах є чимало свідчень голодування людей на Одещині. Весною 1932 року члени артілі «Праця незаможника» Андріївської сільради повідомляли, що колгоспники та їхні діти вмирають від голоду, хоч хлібозаготівлі вони повністю виконали. Діти засуджених на 10 років селян-сестри Параска й Марія Кулішови — писали, що після суду над батьками їх прийняли в колгосп, вони мали 120 трудоднів, за які одержали три пуди хліба. Зараз їх з колгоспу виключили та оподаткували, вони голодують, одна сестра вже померла з голоду. Місцеві органи влади на це не звернули уваги, а голова каже: «Помирайте». Географія голоду все далі поширювалася по Україні, охоплюючи сільські райони Харківської, Київської, Вінницької, Одеської, Дніпропетровської областей. Зголоднілі люди їли макуху, жолуді, каштани, щавель, кропиву, відшукували дохлих коней і корів, а в окремих місцях доходили й до людоїдства. Як згадує Марія Годованик із селища Олександрівна на Кіровоградщині, їхня сусідка порізала й поїла двох своїх дітей — Дуню і Дашу 7–8 років. Після цього вона ходила, ніби мара, чорна та страшна[2].

Деякі з селян спробували втікати до міст і робітничих селищ, прагнучи знайти там якусь роботу й отримувати продуктовий пайок. Але, не маючи сил, сотнями вмирали прямо на вулицях і шляхах. Тих же, кому вдалося якось дістатися до міста, спеціальні наряди міліції виловлювали і відправляли назад.

Хоч радянська преса нічого не сповіщала про голодомор, все ж гірка правда пробивалася крізь густе сито цензури до всіх куточків світу. 21 серпня 1933 року американська газета «Нью-Йорк геральд трібюн» надрукувала матеріал Ральфа Барнса про те, що кількість жертв від голоду лише на півдні Росії становить 1 мільйон чоловік. Потім з'явилися дані про смерть двох і навіть чотирьох мільйонів чоловік. Англійське

посольство в Москві передало дані своєму урядові на початку жовтня 1933 року про смерть на Північному Кавказі, Нижній Волзі й Україні в межах 10 мільйонів чоловік. У своїх спогадах про світову війну Уїнстон Черчілль написав: на поставлене ним запитання Сталіну про кількість жертв СРСР внаслідок колективізації, той відповів: 10 мільйонів чоловік[3].

Найбільше постраждала від голоду Україна. Хоч справжні демографічні наслідки трагедії досі точно не з'ясовані. Перепис 1937 року показав, що чисельність населення України зменшилась проти початку 1933 року на 1 мільйон 743 тисячі чоловік. Враховуючи те, що за пройдені шість років треба було чекати істотного природного приросту лише по нашій республіці в кілька мільйонів чоловік, цифра втрат має становити десь близько семи мільйонів чоловік. Дані перепису викликали в Сталіна негативну реакцію. Було дано команду не висвітлювати в пресі його наслідки.

Безмірні втрати працездатного сільського населення й тягла на Україні призвели до запустіння зон і районів. Становище було настільки скрутним, що під час посівної кампанії змушували впрягати в ярма навіть уцілілих корів, нічим стало підвозити пальне та воду до тракторів. Коні скрізь загинули, волів порізали на м'ясо. Центральний уряд змушений був вживати термінових заходів.

У серпні 1933 року створюється Всесоюзний переселенський комітет при Раднаркомі СРСР, який розпочав переселення на Україну з інших регіонів, де не було штучного голоду. Так, з Горьківської області до Одеської було переселено 2120 господарств, із Іванівської в Донецьку — 3527 сімей, із Західної в Дніпропетровську — 6679 сімей. Усього в Україну з Російської Федерації 329 ешелонами було перевезено 21 856 сімей колгоспників з усім майном, або 117 149 чоловік[4].

Лише більше ніж через півстоліття, після проголошення демократизації й гласності під тиском народних мас, про всенародну трагедію почала з'являтися перша офіційна інформація. ЦК Компартії України змушений був прийняти постанову «Про голод 1932–1933 років на Україні та дозвіл публікації пов'язаних з ним архівних матеріалів», засудив

«безпринципну політику тодішнього керівництва республіки (Косіор, Чубар) в проведенні хлібозаготівель». Так, м'яко кажучи, лише через кілька десятиліть було зроблено першу спробу аналізу голодомору 1932–1933 років.

Людська пам'ять повинна завжди знати, а історія пам'ятати, що справжній геноцид проти свого народу влаштували кремлівські так звані «народні вожді», прощення яким не може бути! Люди вмирали сім'ями, кутками, вулицями. Виснажені голодом, схудлі і посинілі скелети падали на вулицях, під тинами. Селами їздили підводи, збирали тіла померлих і ховали у братських могилах. Але ні хрестів, ні пам'ятних знаків на тих місцях не дозволяли ставити, поминки по них нікому було справляти.

Відомий письменник, колишній дисидент Є. Сверстюк про те напише: «Ми звикли до страшної історії людства... Але тут стигне кров і німієш. Свідомістю не можемо осягти, назвати словом. Уряд, що звав себе народним, організував голодну смерть народові, що віками годував себе і своїх ворогів хлібом. Не було війни, нападу чужинців. Це був політично спланований, методично проведений комуністичною партією і ОГПУ протягом 1932–1933 років мор народу — цілої європейської країни. Слово "голод" було заборонено — вмирати дозволялося мовчки. Але найбільша містика — ця заборона ширилась на весь світ. Світ знав і мовчав. Злочин минувся безкарно під потурання сильних світу...»[5]

## Репресивна політика сталінізму

Людина народжується для життя, щастя й творчої праці. Увесь цивілізований світ, згідно Статуту Організації Об'єднаних Націй, повинен керуватися проголошеними правами людини: «Ми віримо в основні права людини. Людську гідність і в цінність людської особистості, в рівність прав чоловіків і жінок, а також рівність прав великих і малих народів...» Колишній Радянський Союз, як відомо, був одним із засновників ООН, підписав її Статут. Але чи дотримувалась країна, її керівництво цих святих зобов'язань, взятих на себе перед світом? Відповідь однозначна — ні! Інакше не було б голодоморів, афганської

війни, вторгнення в Угорщину та Чехословаччину, мільйонів безневинно репресованих і фізично знищених громадян.

Радянській системі з її диктатурою і неминучою класовою боротьбою з самого початку довелось виказувати свою агресивність і жорстокість по відношенню до власного народу. Згадаймо масовий «червоний терор» 20-х років, розправу над моряками Кронштадту і селянськими повстаннями, розстріл царської сім'ї, тисяч служителів культу, офіцерів російської і польської армій, моряків-чорноморців, що підтримали Центральну Раду, донських козаків, молодих захисників Крут, страйкуючих робітників Новочеркаська... Всіх злодіянь не перелічиш.

Те, що відбувалось у колишньому СРСР, страхає своєю жорстокістю і беззаконням, а його відлуння ще довго відгуковатиметься в змучених серцях рідних і близьких, які, втративши найдорожчих своїх людей, самі довгі роки жили з образливою кличкою сімей «ворогів народу», «контрреволюціонерів», «націоналістів», «куркулів», «шпигунів» і т.д. Кілька поколінь наших співгромадян жили під пресом тоталітаризму, ізольовано від вільного світу міфічною «залізною завісою».

Репресіям піддавалися керівники установ і підприємств, освітяни, медичні працівники, священослужителі, ремісники й одноосібники, селяни й робітники, маршали й генерали, навіть керівники уряду й партійні функціонери. Шляхом тортур і моральних знущань вибивалися потрібні «зізнання», а в справах фігурували необхідні звинувачення.

Органи НКВС ставили завдання зламати в'язня як особистість, перетворити його в безвольну істоту. А ще навести жах на інших заарештованих, які, вгледівши криваві синяки й засохлі шрами, мусять стати більш податливими, не заперечуватимуть безглуздих звинувачень, не чинитимуть опору, підпишуть протокол, полегшать і прискорять темпи пошуку «ворогів народу», виконання доведених планів. Бо навіть для такої підлої справи зверху доводились планові завдання.

Тільки тепер відшукуються місця поховань загиблих у масових

розстрілах, встановлюють меморіальні дошки й пам'ятні знаки, відновлюються в пам'яті людей чесні імена закатованих громадян. З'явилася меморіальна дошка жертвам сталінських репресій і на Другому християнському цвинтарі Одеси. Там родичі й знайомі закатованих покладають вінки й живі квіти.

Сталінська м'ясорубка безвідмовно діяла протягом кількох десятиліть. Репресовані були не лише мішенню для розстрілу, а й використовувалися як дармова робоча сила для зведення будов соціалізму. Згадаймо хоча б спорудження Біломорсько-Балтійського каналу, бараків, залізниць, лісозаготівель у Сибіру. Гірку долю репресій спіткали й сотні тисяч військовополонених, які в 1945–1946 роках міняли німецькі бараки на радянські.

У той складний і тривожний час не все, що діялося, узгоджувалося з нормами законності, піддавалося логіці життя. Постійні нічні арешти, тривоги за своє майбутнє сім'ї кригою сковували розум і думку, спонукало до єдиного: як врятуватися від підозри і арешту. Бо чорні хмари повсякденно з'являлися: заарештовували сусідів, товаришів по праці, родичів і знайомих. Щоб стати «ворогом народу», не обов'язково було входити до складу якихось заборонених організацій і комітетів, а просто не виступати на зборах з осудом викритих «троцькістів», «націоналістів», не звеличувати вождя «всіх націй і народів», не шельмувати уявних «агентів» і «терористів». Інколи було достатньо єдиної анонімки, буцімто той чи інший громадянин нещирий до радянської влади, не погоджувався з методами колективізації, осуджував голодомор, невдоволений місцевою владою тощо. Цим нерідко користувалися підлі й нечесні люди. Газета «Правда» та інші партійні видання майже щоденно друкували підбурюючі заголовки: «Країна таврує підлих убивць», «Собак, що збіглися, треба розстрілювати», «Дворушники-вбивці», «Вороги народу — агенти міжнародного імперіалізму» та інші.

Суворим вироком є й нещодавно видана в Одесі книга із серії «Одеського меморіалу» в чорній твердій обкладинці (що відповідає трагізмові описуваних подій) «Одеський мартиролог» (видавництво «ОКФА», 1997 рік, т. І). Укладачі —

кандидат філологічних наук Л. В. Ковальчук і науковий співробітник академії холоду Г. А. Разумов. На 650 сторінках називаються 29 019 земляків-одеситів, які були репресовані за роки радянської влади, а нині реабілітовані, в своїй більшості посмертно.

Колектив авторів «Одеського мартиролога» — доктор історичних наук А. В. Гончар, кандидат історичних наук головний науковий співпрацівник обласного державного архіву Г. Л. Малинова та інші, провели велику пошуково-аналітичну роботу по збору інформації про репресованих, склали таблиці й діаграми по соціальному, національному й віковому показниках, написали вступну й заключну статті з глибоким аналізом подій. Вони документально довели, що репресії в країні почалися ще на зорі радянської влади, потім поступово знижувалися або нарощувалися. Так, вже в 1920 році, свідчать факти, на Одещині було заарештовано 334, а розстріляно 212 чоловік. В 1929 році — репресовано 514, в 1930 — 619, в 1933 — 962 наших земляків.

Найбільша кількість арештів і звинувачень припадає на 1937–1938 роки. У першому з них заарештовано 8351 чол., розстріляно — 3416, наступного — репресовано 5831, засуджено до найвищої міри покарання 4512 чоловік. Навіть у суворому 1941 році, коли країна палала у військовій пожежі, арешти не припинялися. Органи НКВС загнали до в'язниць 1502 і розстріляно 227 осіб. Це лише по одній Одеській області! Скільки ж дивізій не дорахувалась, робітничих рук втратила країна в ті грізні воєнні роки!

Автори книги переконливо доводять, що мораль і право в нашому суспільстві виключались із вжитку, а громадяни лишалися беззахисними перед свавіллям влади. Декларації й обіцянки вождів були брехливі й фальшиві. Для підтвердження цієї тези можна привести такий приклад. У листопаді 1920 року, коли в Криму йшли жорстокі бої з військами Врангеля, командування Червоної армії розповсюдило серед військ противника листівки, в яких говорилось: «Добровільна здача в полон, явка офіцерів і солдатів білої армії в більшовицькі комендатури, перехід на бік червоних, заяви про готовність

служити радянській Росії не будуть переслідуватись, а відпускатимуться по домівках». Тисячі людей повірили, кинули зброю й здалися в полон. Але потім, згідно постанови надзвичайного засідання — «трійок», всі вони були розстріляні. Без суду і слідства, без адвокатського захисту. Такою була мораль більшовизму!

У архівах тоненькі справи з переліком прізвищ білогвардійців. На них коротенькі резолюції: «В трійку. Пропоную, як заговорові й ворогу РРФСР, застосувати вищу міру покарання. Затверджую. Начальник особливого відділу при Реввійськраді 6-ї армії. 5.12». Підпис і штамп. Навіть без печатки![6] Так вирішувалася доля людей, які повірили радянській агітації.

Репресіям піддавалися не лише військові, а й служителі культів, представники самої миролюбної професії. На початку 1931 року Одеським ОГПУ була заарештована група культових службовців у кількості 22 чоловік. Серед них священики, псаломники, протоєреї, благочинні, двоє мирян. Всі люди освічені, з духовними академічними й семінарськими дипломами, у віці від 40 до 60 років. Про ту справу в пресі з'явилася інформація: «Викрита багаточисельна, широко розгалужена організація, що об'єднувала найбільш активний антирадянський елемент міста Одеси». Їм приписали «намір насильного повалення радянської влади». Зізнання «вибивалось» жорстокими катуваннями. Всіх звинуватили в участі в контрреволюційній діяльності (ст. 54-П УК УРСР). Всі вони були засуджені до різних строків покарання, окремі померли в засланні чи були розстріляні.

Після вбивства Кірова в 1934 році на Одещині почалися масові арешти інженерів, техніків, лікарів, учителів, культосвітних працівників, військових і селян. Одеським обласним відділенням ГПУ опубліковано повідомлення про ліквідацію «німецько-фашистської контрреволюційної організації, яка створювала повстанські групи, прагнула відірвати німецьке населення від радянізації, проводила шкідливо-диверсійну діяльність і готувала збройне повстання проти радянської влади». Керівниками цієї надуманої організації назвали професора пединституту Р. К. Миквіца, А. Н. Штрема,

працівників археологічного музею Г. Д. Штейнвандта, ряд викладачів вузів і шкіл. Кількість учасників групи довели до 100 чоловік, з яких 19 розстріляли, інших засудили до різних строків.

Заарештовувалися не лише дорослі чоловіки, а й юнаки і дівчата до 18-літнього віку. Серед імен розстріляних в «Одеському мартирологі» є прізвище 15-літнього Варшавського Йосипа Вольфовича. Не було пощади й літнім чоловікам і жінкам. Лише по Одеській області виявлено 178 репресованих громадян старше 70 років, з яких розстріляно 88 чоловік, а Корчинського Якова Кузьмовича розстріляли в віці 80 років. Викликає інтерес і статистика репресованих за національним складом. Із загальної кількості по Одеській області понад 26 тисяч: українці складають — 10 318 чол., або 39,7 %; росіяни — 4665 чол., або 17,9 %; німці — 4002 чол. (15,4 %); євреї — 2047 чол.; молдовани — 1478 чол.; поляки — 919; болгари — 891; греки — 528 чоловік7.

Не пощадила сталінська м'ясорубка й іноземних громадян, що перебували перед війною на нашій території. Серед репресованих знаходимо чимало румунів, литовців, латвійців, естонців, австрійців, угорців, чехів, греків, македонців, єгиптян, іракців та інших. Після смерті Сталіна арештів і покарань значно поменшало, але почали застосовувати інші міри покарання. Для дисидентів, «націоналістів» та інших «бунтівників» почали застосовувати примусове лікування в психушках, ізоляцію в карцери, висилку в сибірські ГУЛАГи. Багато з них не витримували знущань і переслідувань, помирали ще до винесення вироків.

Репресіям в Україні піддавалися не лише рядові громадяни, а й ті, хто займав високі урядові посади. Уже 1927 році в «націоналістичному ухилі» звинуватили і звільнили з посади наркома освіти УРСР О. Шумського, в 1929 році «викрили» «Спілку визволення України» на чолі з академіком С. Єфремовим. 45 відомих професорів, письменників, викладачів і юристів були засуджені й вислані до Сибіру. Трохи пізніше заарештовані письменники — Остап Вишня, М. Яловий, Г. Косинка, Д. Фальківський, І. Микитенко, К. Буревій, О. Близько,

Є. Плужник, М. Ірчан, Б. Антонович-Давидович, М. Зеров та багато інших. Покінчив життя самогубством М. Хвильовий, загинули в таборах відомий режисер і актор О. Курбас, багато діячів літератури, культури та мистецтва. За даними перепису 1937 року кількість осіб у колоніях і таборах НКВС становила по країні 1 млн. 956 тисяч чоловік. Отже, ще до початку масових репресій 1937–1938 років сотні тисяч українців були заарештовані й відправлені до ГУЛАГів.

***

Крім арештів і покарань було розгорнуто широкий наступ і на українську самобутність. Прискорено здійснювалась русифікація шкіл і вузів, прищеплювалась думка про непрестижність української мови, наголошувалося на виключній ролі російської мови та літератури, репресіям піддавалися ті, хто ставав на захист рідної мови та культури. Сталін і його оточення прирікали український народ до прямого виродження як нації. Мільйони людей насильно переселялися до Сибіру, на Алтай, у Приморський край і поступово русифікувалися. У 1937 році Сталін надіслав у названі краї телеграму з вимогою ліквідувати там усі українські початкові, середні й вищі навчальні заклади, газети й журнали за межами країни. А всі вчителі, журналісти, письменники та вчені, що проживають там, а також на Кубані, Ставропольщині, Казахстані та інших регіонах в українських школах і видавництвах, були заарештовані й засуджені.

Сталінська політика винищення національної культури продовжувалася понад сімдесят років. Курс на русифікацію призвів до знищення національних шкіл, технікумів, вузів, відмови від службового користування рідною мовою в державних установах. І хоч нині прийнято Закон про мови, ст. 10 Конституції України, відродження української мови ще йде дуже повільно. Кількість українськомовних газет і журналів зменшилась, випуск кінофільмів на українських кіностудіях набагато відстає навіть від радянських часів. Отже, над цими питаннями сьогодні варто ще багато попрацювати громадським і державним органам.

***

Лише після хрущовської відлиги та горбачовської гласності люди отримали можливість дізнатися правду про період сталінських репресій. Дослідники дістали можливість працювати в архівах, доносити до слухачів зміст документів, що десятиліттями приховувалися в металевих сейфах, але ніколи не вивітрювалися з людської пам'яті.

Як відомо, історія зафіксувала двох тиранів XX століття — Гітлера й Сталіна. Гітлер планував поневолити сотні мільйонів людей завойованих країн, установити світове панування. Він насамперед карав своїх ідейних супротивників: комуністів, соціал-демократів, прогресивно мислячих письменників, діячів культури і мистецтв, на вогнищі спалювалося тисячі книг, переслідував і знищував громадян єврейської, циганської та інших національностей, жорстоко розправлявся з полоненими, вигнаними на каторжні роботи європейськими народами.

Сталін пішов далі свого суперника — розпочав репресії проти найближчого свого оточення, делегатів партійних з'їздів, воєначальників, учених-винахідників, керівників заводів і фабрик, колгоспів і радгоспів, рядових робітників, колгоспників, службовців. Хвиля репресій тоталітарного режиму грізним буреломом пронеслась по всій території колишнього Радянського Союзу, особливо болісно вдарила по Україні. Як зазначав відомий російський письменник Віктор Астаф'єв, репресії не припинялися навіть у роки Великої Вітчизняної війни. «Двадцять мільйонів мужиків у сталінських таборах сиділи, та двадцять мільйонів їх охороняли»8.

## Репресії проти освітян і наукових кадрів

Як уже відомо з попередніх розділів, жорстокі репресії сталінізму, в першу чергу, спрямовувалися проти інтелігенції, найбільш чутливого і вразливого нерву суспільства, хоча кати й знали, що від підрубування коріння вищої, середньої й загальної шкіл в подальшому залежала доля країни, її інтелектуальних здібностей.

Досліджуючи втрати, завдані освіті Одещини, автори працювали над показом професійного, посадового і

національного складу репресованих учителів і викладачів. Важливо усвідомити, що заарештовувалися, як правило, найбільш працездатні громадяни віком від 20 до 50 років. Такі втрати не можливо поновити навіть протягом десятиліть. Треба враховувати й те, що репресовані люди в більшості своїй вірили в революцію й соціалістичну перспективу. Можна зрозуміти їхній гнів, образу й розчарування, коли вони опинилися за гратами «своїх» в'язниць, переносили нелюдські знущання від катів-слідчих, змушені були давати на себе брехливі свідчення, аби позбавити себе від подальших тортур та врятувати від знущань своїх рідних і близьких.

У тюремних катівнях шантажем і залякуванням «слідчі» наказували одних заарештованих на інших, вимагали виказувати «спільників», аби збільшити кількість приречених, виконати й перевиконати доведені плани пошуку «ворогів народу».

Аналізуючи сувору статистику репресованих освітян Одещини, автори підрахували: серед 374 чоловік, документи на яких збереглись, за національним складом українці становлять 150 (прагнення вбити етнос!), росіяни — 61; німці — 60; євреї — 26; молдовани — 23; болгари — 21; поляки — 8; білоруси — 4; вірмени і греки — по 3; хорвати, шведи, румуни, чехи, гагаузи, литовці, угорці, турки, ірландці — по одному. Така різнобарвна національна палітра!

Щодо шести освітян — Бердюга М. П., Ісаєва І. С., Приба Л. П., Узницького І. П. І., Попова І. Д., Шведова Ф. І. — слідчі не вважали за потрібне вказати їхнє національне походження.

Читаючи вироки «трійок», військових трибуналів, особливих нарад при НКВС СРСР, і сьогодні не можна не відчути гіркоти переживань за долю ні в чому не винних людей, до речі сказати, реабілітованих через декілька десятиліть. Вражає суворість і жорстокість катів з названих репресивних органів, вироки яких здебільшого закінчувалися словом «розстріл». Із 374 засуджених освітян, найвищу міру покарання отримали 159. До того ж вироки здійснювалися блискавично швидко, без права на апеляцію чи перегляд справи. Заарештовані, як правило, отримували такі вироки: «у в'язнення», «висилка на

каторжні роботи в Сибір строком від 3-х до 25 років» тощо. Засуджених до страти нікуди не вивозили, вироки виконувалися на місцях. Цієї долі уникли лише двоє в'язнів — Шведков Федір Ілліч, уродженець Саратовської області, вчитель російської мови та літератури села Бобринки Любашівського району та Шерр Олександр Сидорович, уродженець Одеси, викладач морського технікуму, які, не витримавши тортур, померли в тюремних лікарнях ще до винесення вироків, у 1938–1939 роках.

Суворі смертні вироки виносили не лише освітянам-чоловікам, а й представникам жіночої статі. Із загальної кількості засуджених 49 жінок, було розстріляно 15. Серед них — Васильєва Л. Є., вчителька СШ № 116 міста Одеси, звинувачена в традиційному стилі — «за контрреволюційну діяльність». Звертає на себе увагу такий факт: її було заарештовано 6 березня 1938 року (напередодні Жіночого св'ята!), а розстріляно через 25 днів.

Ще одна жінка, полька за національністю, Голембевська Я. В., уродженка міста Бердичева, вчителька школи ФЗН міста Одеси, була заарештована в 1937 році. Майже рік її мордували в енкавеесівських застінках, домагаючись зізнань. 3 жовтня 1938 року їй винесено вирок. Через 10 днів розстріляно. Таких прикладів чимало!

Серед репресованих знаходимо прізвища завідуючих обласним відділом народної освіти, їхніх заступників, керівників міського й районного рівня, директорів вузів, технікумів, училищ, шкіл, завідуючих навчальними частинами, рядових учителів, піонервожатих, лаборантів, завідуючих дитячими дошкільними закладами, інших працівників освіти.

У пропонованій праці читач знайде прізвища своїх земляків, викладачів, професорів, які навчали наших дідів і бабусь, а потім безневинно названих «ворогами народу», позбавлено волі, а багатьох і життя. Тоталітарна система нікого не щадила, знищувала людей чесних і відданих своїй професії, що мали виховувати підростаюче покоління, готувати спеціалістів високої кваліфікації для потреб країни.

За майже шість з лишнім десятиліть з часу масових репресій, відбулися певні зміни і в адміністративно-територіальному поділі Одещини. Тому для зручності читачам, старі назви районів, міст і сіл пояснюються в додатках, що вміщуються в кінці сторінок.

Автори виносять щиру подяку працівникам Одеського обласного управління Державної безпеки за надану допомогу в підготовці цієї праці, а також звертаються до освітян області з проханням доповнити список прізвищ тих своїх старших колег, яких, можливо, з різних причин тут не названо, для внесення до повторного видання.

---

На однакові квадрати
Поділили білий світ.
Рівне право всім страждати
І один терпіти гніт.
Зле і кату; зле і жертві...
А щасливого нема.

Василь Стус

# ЗЛОЧИНИ ТОТАЛІТАРНОЇ СИСТЕМИ

Сталінізм, єжовщина, беріївщина...
Ці слова й сьогодні, через кілька десятиліть, страхітливим набатом відгукуються в серцях мільйонів людей, що втратили в сталінських катівнях своїх рідних і близьких, а тисячі ще живих, колись репресованих і нині реабілітованих громадян, проклинають тоталітарну систему, що перетворила країну в суцільний концтабір, здійснювала планомірний і безжальний терор проти власного народу.

З перших же днів після жовтневого перевороту радянські лідери взяли курс на масові репресії, позбавляючи громадян людських прав, створюючи спеціальні «каральні» загони Надзвичайної Комісії, НКВС, судові «трійки», «військові трибунали», «особливі наради» при НКВС СРСР, які часто без суду і слідства, не даючи заарештованим права на захист, чіпляючи багатьом звинувачення «контра», чинили свої звірячі розправи.

Досить згадати масовий «червоний терор», розправу над моряками Кронштадта і селянськими повстаннями, розстріл царської сім'ї, тисяч священнослужителів, дворян-інтелігентів, офіцерів російської армії, моряків-чорноморців, що підтримали

Центральну раду, донських козаків, руйнування церков, монастирів і соборів, знищення ікон, хоругв, євангелій та іншої церковної утварі, пам'ятників історії і культури.

Після утворення й проголошення Української Народної Республіки в 1918 році радянський уряд розпочав агресію проти України, розв'язав громадянську війну, в полум'ї якої загинули сотні тисяч наших співвітчизників. Україна, що дала світові Т. Шевченка, Г. Сковороду, М. Гоголя, І. Франка, Бортнянського, М. Драгоманова, Л. Українку, М. Грушевського, Вернадського й багатьох інших письменників, учених, філософів, була позбавлена права мати свою державність, а її економічний, політичний і духовний розвиток затримано на десятиріччя.

Особливо великих розмірів набрали репресії сталінізму з початком тридцятих років, коли почалася масова кампанія «суцільної колективізації» й «ліквідації куркульства як класу». Найвищого ступеню вона набула на Україні, де були експропрійовані сотні тисяч розкуркулених селян, а члени їх сімей вислані до Сибіру й Далекого Сходу. З цього приводу кандидат у члени політбюро ЦК ВКП(б), другий секретар ЦК КП(б)У П. П. Постишев заявив у 1934 році: «Близько 200 тисяч куркульських господарств на Україні ліквідовано в результаті знищення куркульства як класу, і їх майно передано в усуспільнені фонди колгоспного господарства. Решта господарств, зарахованих до куркульських, самоліквідувалася, не чекаючи експропріації, а їх члени пішли в міста, поповнивши лави робітників і службовців»9.

Українські селяни не мирилися із свавіллям властей. Однією з форм протесту проти сталінських методів насильства й розкуркулювання ставали масові виступи: мітинги, страйки, звертання до найвищих органів влади, навіть маніфестації. Так, більше тисячі чоловік із села Дальник (що за 15 км від Одеси), пішли вранці 12 березня 1930 року до обласного центру з транспарантом: «Хай живе Радянська влада, геть сози!» На підступах до міста демонстрантів розігнали міліціонери.

Трагічною сторінкою для України і її народу став штучний голодомор 1932–1933 років. Винуватці цієї страхітливої трагедії протягом десятиліть наклали суворе табу на неї, хотіли

в такий спосіб стерти в пам'яті людей будь-які сліди про свій злочин. Ні імен, ні могил, ні об'єктивної статистики про жертви голодомору до нас не дійшло. Голод, як «безкровний» засіб геноциду, був використаний не тільки для того, щоб загнати селян до колгоспів, а й знищити головних носіїв українського етносу — селян. Доказом того може служити той факт, що колективізація проводилася на всій території колишнього СРСР, але тотальний голодомор був організований лише в регіонах, де переважав український етнос.

Наш південний регіон теж сильно постраждав у ті трагічні часи. Так, наприклад, у селі Козирівці колишньої Одеської області переписом було зафіксовано: «Дворів у селі в 1933 році було 460, залишилося — 180. Порожні хати порушені, вікна й двері порубано на паливо. По сільраді налічується 142 чоловіки хворих, виснажених голодом... У школі із 213 дітей залишилося 110. Дев'ятеро опухлі від голоду. Смертність по Козирівській сільраді являє жахливу картину». За п'ять місяців зареєстровано 60 смертей10.

А ось що засвідчив мешканець села Бугового Гайворонського району Білокінь Михайло Аврамович: «Недалеко від нас жив дядько Василь Гармавута, інвалід, ходив при допомозі двох паличок. Колгоспне поле засіяли пшеницею, воно межувало з його городом. Дядько Василь нишком підкрався, наївся пшеничного зерна і настриг повний кашкет колосків. Його спіймав сторож, привів до контори з тими колосками. Його як злочинця судили і засудили на три роки. Так він і загинув десь у вождівській в'язниці»11.

Доведені до розпачу, селяни й інтелігенція не мирилися з такими проявами геноциду, посилали листи й телеграми до найвищих інстанцій. Так, з міста Балти на адресу Сталіна було направлено такого листа (за підписом Федора Шверка): «Тов. Сталін, будьте ласкаві, дайте відповідь, чому у колгоспах селяни пухнуть від голоду і їдять дохлих коней?..»12

У той час, коли люди вмирали від голоду, партійні організації перетворювалися в штаби по вилученню і вивезенню хліба державі. Так, у листі секретаря Одеського обкому партії М. М. Майорова повідомлялося в ЦК КП(б)У 27 листопада 1931 року:

«Потрібно, між іншим, сказати, що на місцях зовсім не використовується система штрафів, дуже несміливо до цього вдається низовий наш актив, боячись перегибів, хоч інде вони вже мають місце. В Кривоозерському районі комуністи побили одноосібників, садили їх в погреби і роздягали догола. Більше, ніж в інших районах, саботують хлібозаготівлі в Троїцькому, Любашівському, Кривоозерському та Первомайському районах. Троїцький район виконав річний план на 37%, Любашівський — 40%, Кривоозерський — 46%. Вчора бюро обкому прийняло щодо цих районів суворі рішення...»13

Про розміри геноциду на Одещині свідчить і така статистика: у селі Єгорівка Роздільнянського району лише протягом 1933 року померли від голоду 460 чоловік, тоді як за чотири роки Великої Вітчизняної війни було вбито й пропало безвісті 164 односельчанина. Ось така страшна цифра голодомору.

Всього по Україні протягом 1932–1933 років загинуло понад 7 мільйонів чоловік!

В народі кажуть: історія мусить знати своїх «героїв». Хто ж ці керівники тодішньої України, які разом зі Сталіним творили геноцид щодо власного народу? Генеральним секретарем ЦК КП(б)У був С. Косіор, Головою Всеукраїнського Центрального Виконавчого Комітету — Г. Петровський, Головою Раднаркому України — В. Чубар. Разом з ними наприкінці 1932 року до уряду й політбюро входили: М. Чемченко, В. Затонський, П. Любченко, М. Майоров, М. Скрипник, В. Стоганов, К. Сухомлин, О. Серебриченко, Р. Терехов, М. Хатаєвич, М. Чувирін, В. Чернявський, О. Шліхтер, Й. Якір та інші.

Коли уряд побачив, що родючі українські чорноземи нікому буде обробляти після вимирання цілих зон хліборобів, у серпні 1933 року було створено Всесоюзний переселенський комітет при Раднаркомі СРСР. Він почав масове переселення селян з Росії на Україну. Так, із Горьківської області в Одеську було перевезено 2120 селянських сімей, із Центральної Черноземної в Харківську — 4800 сімей, із Іванівської в Донецьку — 3527 сімей, із Західної в Дніпропетровську — 6679 сімей. Усього в Україну 329 ешелонами було перевезено 21 856 сімей колгоспників з усім майном, або 117 149 чоловік14. Відтоді й

з’явилися так звані переселенські села й хутори.

Сталінська лінія репресій і переслідувань зустрічала опір не лише з боку селян, робітників, а й інтелігенції. Так, у ході літературної дискусії 1925–1928 років О. Шумський і М. Хвильовий піддавали гострій критиці сталінські форми і методи будівництва соціалізму в СРСР. Праці економіста М. Волобуєва, істориків М. Грушевського та М. Яворського, літературознавця С. Єфремова, письменників і поетів М. Куліша, О. Вишні, П. Тичини, В. Сосюри, Ю. Смолича, М. Бажана, Ю. Яновського, П. Панча та інших, що прагнули вивести українську науку і культуру на європейський рівень, тлумачилися як наслідування «націоналістичній орієнтації»15. Згортання українізації, масові репресії серед української інтелігенції в 30-і роки посилили асиміляційні тенденції та національний нігілізм, на багато років загальмували процес національно-культурного відродження, звузили його й деформували.

Правлячі кола колишнього СРСР прагнули запровадити на Україні суцільну русифікацію, послабити волю до опору, посіяти зневіру до рідної мови, культури, історії, позбавити народ традиційних духовних цінностей, привчити до сліпого послуху новій владі. В цих підлих намірах головна ставка робилася на знищення місцевої інтелігенції — генератора і носія національних ідей. Ігнорувалася не лише українська мова і культура, а й заперечувався етнокультурний розвиток так званих національних меншин — болгар, гагаузів, молдаван, євреїв, представників інших народів.

Тому не випадково одним з перших об’єктів терору стала українська інтелігенція, що потрапила під жахливий прес суцільних репресій, звинувачень, переслідувань і всіляких принижень. На рубежі 20–30-х років до пошуків «націоналістів» було додано виявлення уявлених «контрреволюційних організацій» на Україні. Стереотипні звинувачення в шпигунстві, шкідництві, створенні підпільних комітетів давали можливість слідчим органам фабрикувати гучні політичні процеси.

У 30-х роках на Одещині, як і по всій країні, практикувалося

проведення показових політичних процесів над інтелігенцією, де в основному звинувачувалися викладачі вузів, технікумів, училищ і загальноосвітніх шкіл. Тоталітарна система розуміла, що культурний рівень трудящих визначається станом розвитку народної освіти, насамперед шкільної справи. Тому головний удар припадав на освічених інтелектуалів.

Будь-який з політичних процесів над інтелігенцією оформлювався як політичний спектакль із попереднім розподілом ролей всіх його учасників. Підсумки їх широко висвітлювалися в пресі і по радіо, озвучувалися комуністичними агітаторами і пропагандистами.

Серед звинувачень переважали такі формулювання: підозра в шпигунстві, контрреволюційна діяльність і антирадянська агітація, приналежність до української контрреволюційної організації, за участь в ОУН, за зраду Батьківщині, за участь в націоналістичній організації «Польська організація військова», за антирадянські висловлювання, за участь у шпигунсько-диверсійній організації, за зв'язок з іноземною розвідкою, як соціально-небезпечний елемент та інші безглузді звинувачення.

Жертвами репресій на Одещині ставали представники багатьох національностей, але найбільше звинувачених було серед корінного українського населення. Слідом за ними йшли росіяни, німці, євреї, молдавани й болгари. У пропонованих вироках, вміщених у праці, читач знайде прізвища комуністів, комсомольців, безпартійних громадян, яким навішувалися ярлики «ворогів народу». Потрапляли під судові кодекси й ті воїни, що побували в полоні, лишалися на тимчасово окупованій гітлерівцями території, або просто за підозрою в «антирадянських» і «антисоціалістичних» діяннях.

Ще однією характерною рисою цих каральних заходів була їх гранична умовність. Радянське «правосуддя», як правило, завершувалося при розгляді таких справ найвищою мірою покарання — розстрілом. Так, звинувачуючи в «контрреволюційній діяльності» (стаття 54-10 ч. I УК УРСР) засуджено десятки освітян: Абжеляна Ф. І., молдаванина за національністю, вчителя СШ № 1 села Точилове Ананьївського району, Агуру К. Д., болгарина, уродженця міста Кілії,

викладача технікуму, безпартійного, Оканіна П. П., росіянина, директора філіалу інституту зв'язку м. Одеси, безпартійного, братів Погана та Генріха Аккерманів, німців за національністю, уродженців с. Цебрикове Одеської області, вчителів, Олександровича О. І., українця, вчителя Балтської СШ, Багдасарянца А. К., вірмена, доцента Одеського педагогічного інституту, Барера Ш. М., єврея, вчителя Березівської СШ та багатьох інших.

Вироки, як правило, виносилися суворі — від заслання на каторжні роботи до розстрілу. Причому, робилося все в спішці, без детального розбору ступені виновності, без права підсудного на перегляд справи й помилування. Так, Багдасарянца Акопа Каралетовича було засуджено Військовою колегією Верховного Суду СРСР 11 жовтня 1938 року й розстріляно того ж дня.

До складу слідчих судів, що займалися справами приречених, добирали людей, позбавлених всякого уявлення про мораль і порядність, і ті однаково жорстоко ставились як до молодих і літніх людей, так і до жінок та навіть пенсіонерів. Так, 3 березня 1938 року було заарештовано росіянку Булатович Ольгу Густавівну, 1875 року народження, яка мала кілька годин музики і співів в Одеській школі. Їй було пред'явлено звинувачення в контрреволюційній діяльності й постановою трійки при УНКВС по Одеській області засуджено до розстрілу.

Вирок виконано 31 березня 1938 року, незважаючи на її 63 роки!

Така ж трагічна доля спіткала й Вайсмана Мойсея Йосиповича, 1898 року народження, єврея, вчителя школи № 117 м. Одеси, якого звинуватили в «підозрі в шпигунстві». І хоч вину його довести на суді не змогли, вирок винесли найстрашніший — розстріл. 26 вересня 1938 року його було розстріляно.

За подібними ж звинуваченнями було позбавлено життя Грищука Юлія Олексійовича, білоруса, уродженця Польщі, вчителя села Тростянець Гросулівського району. Грицевич-Гренхольм Евеліну Карлівну, шведку, вчительку СІП № 56 м. Одеси, Бачич Михайла Михайловича, хорвата, викладача

Одеського інституту водного транспорту та інших. А Боссерт-Гречановську Ельзу Адольфівну, 1904 року народження, німкеню, уродженку Одеси, викладача Одеського дитячого санаторію, засуджено військовим трибуналом (після майже двох років перебування у в'язниці) до 7 років позбавлення волі. Усі ці освітяни були реабілітовані через багато років пізніше.

Аналізуючи справи засуджених, мимохідь приходиш до висновку, що звинувачення були надумані й трафаретні: «класово-ворожий елемент», «націоналіст», «агент міжнародного імперіалізму», «ворог народу». І розстрілювали ні в чому не винних людей, позбавляючи їх найдорожчого — життя. Катівня мала двоступеневу структуру: слідство — суд. Слідчі наловчились тортурою вибивати «потрібні зізнання», передавали протоколи до суду, а там «вирішували» долю приречених. Специфічною рисою тих процесів було те, що людина, яка потрапляла на лаву підсудних, майже не мала ніяких можливостей вирватись із в'язниці. Діяли за принципом: «була б людина, а стаття завжди знайдеться».

Політичні процеси, як правило, проводили не цивільні (громадські) суди, а надзвичайні судові інстанції — "Особлива Нарада при НКВС СРСР", "спеціальне присутствіє" при Народному Комісаріаті внутрішніх справ і Генеральному прокурорі СРСР, засідання "трійок при управліннях УНКВС", "військові трибунали" і "воєнні колегії". Причому, зовсім не бралася до уваги презумпція невинності, яку проголосили "буржуазним пережитком". Результат кожного з таких процесів визначався завчасно.

Серед чисельних кримінальних справ громадян, репресованих в 30–50-і роки, що зберігаються в Одеському обласному управлінні Служби безпеки, об'єднаних у різні "контрреволюційні центри", організації й групи, фігурують і представники наукового та викладацького корпусу області.

Пошук і знищення таких груп і центрів регламентувався вищими інстанціями. Зокрема, у вересні 1937 року обласне управління внутрішніх справ одержало телеграму за підписом народного комісара НКВС України, в якій працівники цього відомства зобов'язувалися: "негайно приступити до рішучого

розгрому антирадянського есерівського підпілля, ліквідувати всі агентурні справи щодо есерів, піддати арешту всіх колишніх членів партії соціалістів-революціонерів. Заарештувати всіх есерів, що повернулися з місць заслання і таборів".

Відповіддю на цей циркуляр стала фабрикація справ на так званих контрреволюціонерів, пошук агентурних груп і їх керівників. Формулювання звинувачень були надзвичайно стислі: "за контрреволюційну діяльність". Сотні людей Одещини, представників різних верств і груп, було притягнуто до "відповідальності". Серед них близько двохсот учителів і викладачів вищих та середніх навчальних закладів.

Серед заарештованих і засуджених до страти по статті 54-10 кримінального кодексу УРСР були: Абжелян Федір Іларіонович із села Точилове Ананьївського району, Аккерман Генріх Якович, учитель із Ширяєвського району, Арнольд Іван Фрідріхович, учитель Страсбурзької школи, Баконський Олексій Олександрович, викладач школи м. Одеси, Барер Шлема Мошкович, вчитель Березівської СШ, Давидов Ілля Олександрович, учитель Ананьївської СШ № 1, Івасик Василь Андрійович, учитель СШ № 81 м. Одеси, Козловський Григорій Микитович, вчитель села Ісаєве (Іванівського району), Мазер Оскар Едуардович, вчитель села Перехрестове, Петринський Микола Миколайович, викладач Одеського держуніверситету, Ушакова Домініка Іванівна, учителька СШ № 105 м. Одеси, Еггер Аскольд Артурович, доцент Одеського медичного інституту та багато інших.

Багато чесних і працелюбних педагогів за підлими наклепами було в ті роки визнано "ворогами народу", членами неіснуючих контрреволюційних есерівських організацій, були позбавлені життя, а окремі зазнали тяжких поневірянь по сибірських таборах. Хоч відомо, що партія есерів, яка в свій час була найбільш впливовою серед селянських мас, після колективізації й голодомору 1932–1933 років, перестала існувати. Селяни вже не мріяли про політику, а турбувалися про хліб насущний та солом'яний дах над головою.

# ПОЩАДИ НЕ БУЛО НІКОМУ

Браму городища цього
охоронці зачинили
перед носом незворушно
списи схилені схрестили...

Олекса Різниченко

Тоталітарній системі властива компанійщина: “індустріалізація”, “колективізація”, “передплата на позики”, “боротьба з куркульством”, “переслідування релігійних культів”, “руйнування пам’ятників”, “освоєння цілинних і перелогових земель”... Не обходила компанійщина й репресивні органи. Спершу ловили “контру” й “білогвардійщину”, потім вишукували “ворогів народу”, “агентів міжнародного імперіалізму”. Не встигли завершити кампанію по знешкодженню “есерівського підпілля”, як надійшла нова директива-наказ Народного Комісара внутрішніх справ СРСР за № 00439, згідно з яким місцеві органи НКВС примушені були взяти на облік і заарештувати німецьких підданих, що проживали в країні.

Зважаючи на те, що на Одещині проживало й працювало багато німців-колоністів, органи внутрішніх справ негайно включилися у виконання надісланого циркуляра. Хоч у ньому говорилося про німців-іноземців, що знаходилися в нашому регіоні, але працівники органів вирішили, що “маслом каші не зіпсуєш”, і заходилися заарештовувати місцевих громадян німецької національності.

За того часу, коли Сталін загравав з Гітлером, підписував з ним договори й угоди, розширював з Німеччиною торгівельні й економічні зв’язки, надсилав майбутньому противнику хліб і стратегічну сировину, в країні розгорнулась “німецька кампанія”: вишукували членів так званого “національного фашистського центру”, “німців-фашистів”, “шпигунів на користь Німеччини” тощо.

Серед численних керівників, інженерно-технічних спеціалістів, що працювали на Одещині, потрапили до “чорних списків” і десятки вчителів та викладачів вузів і технікумів. Одних із перших було заарештовано: Арнольда Івана Фрідріховича, 1884 року народження, вчителя Страсбурзької СІП, Баудара Густава Івановича, 1903 року народження, інспектора Зельцького районного відділу народної освіти, Бахмана Бруно Фрідріховича, уродженця Білорусії, викладача Одеського держуніверситету, Бібера Рихарда Генріховича, уродженця села

Найбург Овідіопольського району, вчителя німецької мови на станції Знам'янка Одеської залізниці, Бура Рихарда Івановича, вчителя села Лунга Котовського району, Бюльценгелевена Карла-Генріха Фердинандовича, викладача Одеської СІП та інших.

До так званого "Національного фашистського центру", що нібито діяв на Одещині, було віднесено Белька Роха Антоновича, 1885 року народження, вчителя початкової школи села Миколаївка Комінтернівського району, Вендляна Зігфрида Августовича, уродженця м. Миколаєва, вчителя початкової школи с. Тригради Красноокнянського району, Гінзбрехта Миколу Яковича, 1917 року народження, вчителя школи, уродженця с. Олександрополь Донецької області, Гольцмана Адама Івановича, уродженця м. Іловля Кам'янського кантону Республіки німців Поволжжя, який працював директором школи в с. Кассель, Гофман Марту Андріївну, уродженку с. Еберфельд Високопільського району Дніпропетровської області, доцента Одеського педагогічного інституту та інших. У переважній більшості всі вони були засуджені трійками до розстрілу.

Суворі вироки виносилися не лише безпартійним громадянам німецької національності, а навіть тим, хто був членом ВКП(б), сповідував комуністичну ідеологію. Серед репресованих і засуджених знаходимо прізвища колишнього директора середньої школи села Петерсталь Гітеля Леонтія Христіановича, уродженця Донецької області, розстріляного 20 жовтня 1938 року й багатьма роками пізніше реабілітованого прокуратурою Одеської області. Така ж трагічна доля спіткала й члена ВЛКСМ Гельценліхтера Піуса Йосиповича, уродженця села Зельци Роздільнянського району, який до арешту працював учителем у селі Нейсбург і був заарештований у серпні 1941 року Овідіопольським райвідділом НКВС у віці 23 роки, Одеським військовим трибуналом засуджений у жовтні того ж року до розстрілу. Реабілітований у 1993 році.

Серед засуджених за "контрреволюційну діяльність" та "сприяння німецькій розвідці" й такі громадяни німецької національності: Дельвендаль Віллі Генріхович, 1895 року

народження, викладач Одеського медінституту, колишній член ВКП(б), Еннер Амалія Фердинандівна, 1845 року народження, колишній викладач Цебриківської СШ, Зелінгер Олександр Миндратович, 1913 року народження, вчитель школи хутора Христофорово Іванівського району, Ідт Фрідріх Фрідріхович, 1907 року народження, німець-колоніст з Поволжжя, працював інструктором Зельцького райвідділу народної освіти.

Незважаючи на нестачу педагогічних кадрів, особливо в сільській місцевості, безжальна коса смерті виривала з лав освітян найбільш талановитих і здібних педагогів. Усього було репресовано лише по Одеській області 60 німців, громадян Радянського Союзу, вчителів і викладачів вузів.

Репресій зазнали не лише ті, кого звинувачували в "контрреволюційній діяльності", а й ті, хто міг необережно сказати правду про соціалістичний лад та його керівників. Так, варто було викладачеві Одеського обліково-кредитного технікуму Войткевичу Г. І. в довірливій формі сказати учням про причини наших поразок у початковий період війни, про те, що Сталін і його оточення перед війною ослабили міць нашої держави, репресувавши тисячі командирів і політпрацівників, що документи на видатних воєначальників підписували бездарні маршали К. Є. Ворошилов та С. М. Будьонний, як йому було пред'явлено звинувачення в "контрреволюційній" агітації й по статті 54-10, ч. 2 УК УРСР 19 червня 1947 року засуджено до 10 років ув'язнення у виправно-трудових таборах.

Прокуратурою Одеської області Войткевич був реабілітований лише у липні 1991 року.

У другій половині 1937 — першій половині 1938 років органи НКВС почали нову масштабну й прискіпливу кампанію по виявленню й ліквідації учасників "широкого підпілля українського національного центру". На відміну від західних областей України, на Одещині, здавалось, не було достатньо ґрунту для подібних комітетів. Проте виконувати директиву доводилось. Всюдисуща чекістська рука почала "вишукувати й громити" організації та групи ОУН. Звинувачення в "контрреволюційній націоналістичній діяльності" було пред'явлено: завідуючому навчальною частиною Одеської СШ

№ 110, уродженцю Овідіополя, Брижицькому Валентину Констянтиновичу, якого й засудили до 20 років каторжних робіт; Василишину Тимофію Михайловичу, професору Одеського водного інституту, якого “Особливою Нарадою” при колегії ГПУ УРСР засуджено до ув’язнення; Владиченку Антону Миколайовичу, уродженцю Харківської області, який працював викладачем Одеського вищого морського училища (засуджено до 20 років каторжних робіт з конфіскацією майна); Герасим’яку Павлові Іллічу, уродженцю Хмельницької області, вчителеві математики, якого за постановою трійки НКВС по Одеській області засуджено в березні 1938 року до розстрілу...

До учасників “законспірованої шкідницької підривної націоналістичної організації” було також зараховано Ісаєва Івана Саввича, уродженця Дніпропетровської області, колишнього члена ВКП(б), вчителя, який у липні 1937 року працював редактором газети “Чорноморська комуна”. Військовою колегією Верховного суду СРСР він був засуджений у вересні того ж року “до розстрілу з конфіскацією всього майна”.

Звинувачення в “націоналізмові” були найбільш характерними для громадян української національності. І коли хтось надсилав до органів НКВС анонімку з таким наклепом, розправа була також неминучою. Варто було вчителю української мови й літератури, уродженцю с. Підгайчики Перемишлянського району (Галичина) Краснопері Євгенію Яковичу сказати на уроці, що “політика українізації, розпочата Леніним, поступово згортається, а на Одещині зменшується кількість українських і національних шкіл”, як його негайно ж було заарештовано. У грудні 1937 року його судила трійка при УНКВС по Одеській області. Через два дні після арешту смертельний вирок було виконано.

У березні 1992 року добре ім’я вчителя-філолога було реабілітоване. Того ж таки року в Києві, у видавництві “Освіта” вийшла колективна праця “Сторінки історії України XX століття”, у якій документально доведено правдивість слів Євгенія Яковича. У ній, зокрема, говориться, що в 1925 році в Одесі діяли 65 шкіл. З них російських — 26, українських — 21,

єврейських — 11, німецьких — 2, чеських — 2, грецьких — 1, татарських — 1, вірменських — 1 16. До 1937 року українські й національні школи поступово ліквідовувалися. Та це не завадило радянському "правосуддю" засудити вчителя до розстрілу.

Ярлик "націоналіста" було також приписано Ліщинському Іванові Львовичу, 1893 року народження, уродженцю міста Беберка (Західна Україна), викладачеві Одеського будівельного технікуму, Носенку Василю Степановичу, уродженцю міста Черкаси, вчителю хутора Надія Роздільнянського району, Паридусі Василю Гавриловичу, інструктору фізкультури Одеського індустріального інституту, Плеве Георгію Єменовичу, уродженцю Балтського району, викладачеві Одеського ремісничого училища № 2, Портні Зінаїді Арсентіївні, уродженці міста Одеси, вчительці української мови й літератури Одеської СШ № 5, Ратушному Юрію Лук'яновичу, вчителю Балтської СШ, Рідколісу Михайлу Костянтиновичу, уродженцю Вінницької області, вчителю Одеської СШ, Хомицькому Миколі Кіндратовичу, уродженцю Ковельського району (Польща), військовому керівникові Одеського кредитно-економічного факультету, Чернецькому Миколі Івановичу, уродженцю Полтавської області, вчителю Обжиловської семирічки Балтського району та іншим освітянам. На підставі вибитих у них "зізнань", вони звинувачувались у шкідництві, шпигунстві, націоналізмі, терористичній діяльності та підготовці інтервенції проти Радянського Союзу.

На гучних процесах проти так званих українських буржуазних націоналістів, які фігурували як ретельно законспіровані шкідницькі підривні націоналістичні організації, керовані міжнародним капіталом, було названо й ім'я їхнього головного "керівника". Ним став колишній перший секретар ЦК Компартії України С. В. Косіор. Черга дійшла й до тих, хто сам закликав вишукувати ворогів народу в нашому середовищі. Тоталітарна радянська система не шкодувала, перемелювала в страхітливих жорнах найближчих вождів і соратників, хоч вони вірою й правдою служили Сталіну.

Косіор був звинувачений у тому, що організував і спрямовував

“антирадянську діяльність усіх ворожих формувань, тісно пов’язаний з правотроцкістським центром у Москві, очолював український правотроцкістський центр”.

Справді, як мовиться в народі: “хто на когось яму копає, той сам у неї впаде”. Слідом за Косіором були репресовані й розстріляні й інші його найближчі соратники — П. П. Постишев, В. Я. Чубар, Й. Е. Якір та інші.

Знаходимо чимало справ, у яких освітяни звинувачуються в шкідництві, шпигунстві, церковно-сектантському й сіоністському підпіллі. Багато громадян єврейської національності були звинувачені в націоналістичній та антирадянській діяльності, в належності до контрреволюційної бундівської організації. Серед них: Гохбаум Наум Хацкелевич, уродженець Польщі, викладач історії середньої школи № 68 міста Одеси, безпартійний, засуджений у травні 1938 року до розстрілу; Дауковський Санік Хаймович, уродженець Черкаської області, аспірант Одеського водного інституту, колишній член ВКП(б), засуджений до чотирьох років виправно-трудових таборів; Диковський Абрам Ісаакович, уродженець міста Бобринець Кіровоградської області, викладач Одеського енергетичного технікуму, колишній член ВКП(б), засуджений до п’яти років ув’язнення; Зейгман Соломон Якович, уродженець Вітебська, директор Балтського педагогічного технікуму, колишній член ВКП(б), засуджений до трьох років виправно-трудових таборів та інші. Навіть ті освітяни, які засуджені до кількох років позбавлення волі, але звиклі до теплого південного клімату, не витримували сорокаградусних сибірських морозів, хворіли й помирали в таборах чи на шляхах транспортування.

Сьогодні навіть тяжко уявити, які муки терпіли заарештовані, знаходячись у енкаведістських катівнях. “Зізнання”, що добувалися в процесі допитів, отримувались внаслідок жорстоких фізичних і моральних тортур. Під час ведення слідства у громадян подавляли людську гідність, доводили до нестями надлюдськими знущаннями, змушували в’язнів визнавати свою вину. Такі фашистські методи слідства — показник антигуманності, несправедливості радянської

тоталітарної системи.

Жорстокої розправи зазнали також Кандель Давид Фафвелевич, уродженець міста Дубосари Молдавської Автономної Республіки, викладач індустріального Інституту, заарештований у 1941 році в тридцятилітньому віці й засуджений до восьми років ув'язнення; Каневський Наум Сергійович, 1903 року народження, завідуючий відділом середніх шкіл Одеського обласного відділу народної освіти, колишній член ВКП(б), засуджений у 1937 році до розстрілу; Карпна-Далевська Марія Львовна, уродженка Чернігівської області, безпартійна, вчителька школи, постановою "особливої наради НКВС СРСР" засуджена за "антирадянську" діяльність до п'яти років виправно-трудових таборів; Кеммель Генріх Абрамович, 1919 року народження, вчитель англійської мови Одеської середньої школи № 47, безпартійний, засуджений у 1950 році Одеським обласним судом до десяти років ув'язнення; Крипець Шлема Давидович, уродженець Вінницької області, вчитель Одеської СШ № 58, засуджений до трьох років висилки в Оренбурзьку область; Курцовський Давид Григорович, 1907 року народження, військовий керівник Одеського медичного інституту, заарештований у березні 1938 року й засуджений до розстрілу; Мерженицький Абрам Мойсеєвич, уродженець Вінницької області, викладач Одеського технікуму-ВТУЗу, засуджений у 1938 році до п'яти років ув'язнення та багато інших громадян єврейської національності.

Знайомлячись з листами освітян, засуджених на тривалі строки таборів і каторжних робіт, що їх вони надсилали в найвищі інстанції країни, ще раз пересвідчуєшся в жорстокості й негуманності законів, за якими засуджували наших громадян. Жорстоких побоїв та знущань у слідчих кабінетах зазнали Миндель Максим Ілліч, директор Одеської вечірньої школи; Старт Онисим Борисович, учитель Одеської школи № 32; Ташлицький Хаскель Львович, викладач Одеської вечірньої школи; Трауб Лейб Мойсеєвич, учитель Ренійської школи; Хеифець Хаїм Герш Лейбович, викладач Одеського технікуму; Чернявський Йосип Якович, колишній член ВКП(б), професор Одеського педагогічного інституту. Всього було репресовано 26

громадян єврейської національності, які працювали в школах, вузах і технікумах.

Серед в'язнів таборів знаходимо представників і багатьох інших національностей, що мешкали і працювали на Одещині: болгари — Неонов Георгій Мефодійович, учитель неповно середньої школи села Камишовки; Ніколов Христофор Іванович, викладач фармакологічного інституту міста Одеси; Попов Панас Ксенофонтович, вчитель СШ № 4 міста Болграда; молдовани — Миня Іван Кузьмович, уродженець Ренійського району, вчитель; Плешко Дем'ян Андрійович, уродженець Рибницького району Молдавії, вчитель; Постовик Фекла Степанівна, вчителька Н-Царичанської СШ Ізмаїльського району; білоруси — Кохан Іпатій Іванович, директор Ново-Скосарівської неповно-середньої школи Іванівського району; Петровський Лук'ян Лук'янович, військовий керівник Одеського консервного інституту; гагауз — Кіоссе Матвій Дмитрович, інспектор Ново-Іванівського райвно Ізмаїльської області; полька — Оденбах Зоя Едуардівна, вчителька Одеської СІП № 32; литовка — Озанич Єлизавета Владиславівна, вчителька Одеської вечірньої школи № 15; угорка — Озанич Елеонора Едуардівна, викладач Одеської вечірньої школи; грек — Пераkіс Георгій Миколайович, працював учителем хімії й креслення в місті Одесі; ірландець — Твист Давид Іванович, викладач англійської мови Одеського педагогічного технікуму, колишній член ВКП(б); вірмен — Тер-Вартанов Армаїс Меєропович, викладач Одеської вірменської та інші представники національних меншин.

Караюча рука слідчих не обминула й представників російського народу. Серед заарештованих і репресованих знаходимо прізвища Канської Людмили Василівни, уродженки міста Ленінграда, викладача Одеської консерваторії; її чоловіка, уродженця м. Риги Канського Йосипа Йосиповича, викладача Одеського водного інституту; Колотиліної Людмили Петрівни, уродженки Смоленської області, вчительки неповно-середньої школи села Андре-Іванівки; Помазана Олександра Арсентійовича, 1904 року народження, викладача військової справи Одеського педагогічного інституту; Рожковського Гната Миколайовича, уродженця Гродненської області, вчителя

Одеської СІП № 62; Север'янова Михайла Михайловича, уродженця Петрозаводська, педагога-вихователя Одеського дитбудинку та багатьох інших освітян. А всього було засуджено до різних строків ув'язнення й розстрілу 61 представника російського народу.

Нині всі незаконно засуджені громадяни повністю реабілітовані. Цей масовий терор 30–50 років проти інтелігенції, й зокрема, проти вчительських і викладацьких кадрів, мав завдання знищити інтелект народу, завдати непоправного удару по освіті, знешкодити генофон українського народу.

# СТРАЧЕНЕ ПОКОЛІННЯ

> Нет, мертвые не умерли для нас.

Иван Бунин

Сімдесят чотири роки тоталітарна система вела неоголошену війну проти народів Радянського Союзу. Для боротьби проти беззахисних людей більшовицькі верховоди створили страхітливе ВЧК, для якого не існувало жодних законів, не кажучи вже про норми моралі, а також позаконституційний судовий орган під назвою "особое совещание", що судило часто-густо заочно й на підставі неперевірених агентурних донесень. Страждали всі народи імперії, але чи не найбільше страждань зазнав український народ, у тому числі висококваліфіковані і здібні кадри освітянського корпусу. Можна без перебільшення сказати, що в роки так званого культу особи було страчено найбільш працездатне покоління вчителів і викладачів.

В Статуті Організації Об'єднаних Націй на весь світ було проголошено, урочисто задекларовано такі основні права людини: "Ми віримо в основні права людини, в людську гідність і в цінність людської особи, в рівність прав чоловіків і жінок, а також рівність прав великих і малих народів..."[17] Україна, як відомо, була однією із засновників ООН, підписала її Статут. Але проголошених прав ніколи ніхто не дотримувався

в жодній із республік колишнього СРСР. В будь-який день чи ніч міг під'їхати "чорний ворон" до будь-якого житла мешканців, будь-кого могли звинуватити в злочинах, яких ніколи він не чинив. Так вирішувалась доля мільйонів людей. Під корінь вирубувалися кращі кадри військових і цивільних органів.

Яких тільки звинувачень не пред'являли заарештованим учителям, викладачам вузів і технікумів, лікарям, священнослужителям, студентам, аспірантам, представникам інших професій. Нібито, вони входили до ретельно законспірованих контрреволюційних і націоналістичних організацій, зв'язаних із міжнародним капіталом, сприяли інтервенції Західних країн та готували антирадянський заколот, ставали шпигунами іноземних розвідок, готували терористичні акти проти керівників партії та уряду, підривали політичну єдність і економічну міць держави. Хоч жоден з підсудних освітян ніяких терористичних актів не здійснював, всеодно з них вибивали "зізнання", судили лише за наміри і просто підозрюваних у вигаданих диверсіях.

У першу чергу репресіям піддавалися керівні кадри, які нібито більше знали й могли передавати іноземним службам інформацію про військові об'єкти, проводити серед учнів і студентів антирадянську пропаганду, сприяти контрреволюційним настроям. До таких підсудних, як правило, застосовували 54-у статтю КК УРСР і їх долю вирішували заздалегідь.

14 листопада 1937 року було заарештовано Коваленка Назара Прокоповича, 1898 року народження, уродженця села Радіомовка Артемівського району Донецької області, українця, члена ВКП(б) з 1919 року, який працював завідуючим Одеським обласним відділом народної освіти. Вчителі області знали Назара Прокоповича як вдумливого й чуйного працівника, талановитого педагога, який пройшов шлях від рядового вчителя до керівника обласного масштабу. Проте це не завадило слідчим Одеського УНКВС звинуватити його в участі надуманої контрреволюційної право-троцкістської терористичної організації. 28 листопада того ж року військова

колегія Верховного Суду СРСР засудила Коваленка за статтями 54-7, 54-8 та 54-11 кримінального кодексу УРСР до найвищої міри покарання — розстрілу. Рівно через місяць вирок було виконано. Розстріляно педагога в місті Києві, але його могили ніхто ніколи не відшукає. Чекісти старанно приховували сліди своїх злочинів. У серпні 1957 року Н. П. Коваленка було посмертно реабілітовано.

Така ж трагічна доля спіткала й колишнього заступника завідуючого обласним Одеським відділом народної освіти Брусиловського Йосипа Рувиновича, 1902 року народження, уродженця міста Одеси, єврея, колишнього члена ВКП(б). У віці 35 років його заарештували. Сталось це 3 серпня 1937 року. Як "учасника" контрреволюційної діяльності його звинуватили за статтями 54-7 та 54-11 кримінального кодексу УРСР й військовою колегією Верховного Суду СРСР 28 вересня 1937 року засудили до розстрілу.

Серед репресованих керівників народної освіти — інспектори райвідділів: Баудар Густав Іванович, 1903 року народження, уродженець села Цебрикове Одеської області, німець за національністю, безпартійний, до арешту проживав і працював у селі Зельци. Заарештований 28 березня 1937 року за "контрреволюційну діяльність" і постановою "трійки" при УНКВС по Одеській області засуджений до найвищої міри покарання; Бездетний Микола Петрович, 1902 року народження, уродженець села Лукановки Кривоозерського району, українець, безпартійний, до арешту проживав у Фрунзівці Одеської області. Заарештований 23 вересня 1949 року Фрунзівським управлінням внутрішніх справ і засуджений Сталінським обласним судом до 25 років позбавлення волі; Забігал Франц Вацлавович, 1893 року народження, уродженець села Кучурган Роздільнянського району Одеської області, чех за національністю, безпартійний. До арешту проживав у селі Зельци. Заарештований 28 березня 1937 року за контрреволюційну діяльність. Згідно з постановою "трійки" при УНКВС по Одеській області від 27 серпня 1937 року засуджений до розстрілу; Попов Леонід Антонович, 1913 року народження, уродженець міста Миколаєва, росіянин, безпартійний, засуджений "військовим трибуналом військ при НКВС"

Одеської області 9 липня 1946 року до 10 років позбавлення волі з поразкою в правах ще на 5 років. Усі ці працівники теж були реабілітовані після смерті Сталіна.

Найбільш чисельною когортою репресованих відзначаються директори шкіл області: Гайдаржі Савелій Дмитрович, болгарин, директор школи в селищі Ульяновка Благоєвського району; Птель Леонтій Христіанович, німець, директор СІП в селі Петерсталь Спартаківського району; Гольцман Адам Іванович, єврей, директор школи села Кассель Гроссуловського району; Дмитренко Микола Арестович, українець, директор школи села Бешбараки Одеської області; Жмихов Георгій Олексійович, українець, директор СІП № 3 села Гандрабури Ананьївського району; Кригер Едгар Карлович, німець, директор школи в селі Спартак; Мельник Трохим Іванович, українець, директор Ананьївської СІП; Мильчо Михайло Степанович, болгарин, директор Одеської залізничної школи № 2; Гренадер Бенціон Мойсеевич, єврей, директор школи; Михайлюк Василь Панасович, українець, директор Миколаївської СІП Іванівського району; Приб Людвиг Адольфович, директор школи села Петерсталь Спартаківського району; Стайков Петро Степанович, болгарин, колишній член ВКП(б), директор Джугистровської СІП; Топчієв Анатолій Миколайович, росіянин, директор школи в Комінтернівському районі; Федоренко Кирило Дмитрович, українець, директор Богдашівської СШ Доманівського району та багато інших, теж реабілітованих останнім часом.

Великої шкоди завдали репресії вищій і середній спеціальній освіті Одещини: серед засуджених до розстрілу й різних строків позбавлення волі ректори — Ніколаєв Іван Олексійович, директор Одеського водного інституту, колишній член ВКП(б); Демидов Михайло Дмитрович, грек, колишній член ВКП(б), керівник Одеського водного інституту; Кузнецов Порфирій Ксенофонтович, уродженець Ананьївського району, безпартійний, ректор мукомольного інституту; Щербина Іван Олексійович, уродженець Дніпропетровської області, українець, колишній член ВКП(б), директор Одеського медичного інституту.

До 15 років позбавлення волі було засуджено в жовтні 1944 року Заєвлошина Михайла Миколайовича, завідуючого кафедрою психології Одеського медичного інституту; до розстрілу — Ісаковича Олександра Самійловича, доцента Одеського держуніверситету імені І. І. Мечникова; Кипарисова Дмитра Дмитровича, колишнього члена ВКП(б), декана історичного факультету Одеського держуніверситету; Лозинського Сергія Осиповича, професора психології Одеського НДІ — до розстрілу з конфіскацією майна; Любельського Людвига Олександровича, поляка, професора Одеського будівельного інституту; Педа Пенька Михайловича, письменника, викладача Одеського сільськогосподарського інституту — до розстрілу; Часовникова Павла Георгійовича, професора Одеського медичного інституту — до 10 років позбавлення волі; Цомакіона Бориса Федоровича, завідуючого кафедрою, професора Одеського інституту зв'язку — до вислання до Красноярського краю строком на 5 років; Аухтер Туснальду Гордюновну, німкеню, викладача Одеського держуніверситету — до 5 років вислання до Новосибірської області; Бахмана Бруно Фрідріховича, німця, викладача Одеського держуніверситету — до 8 років ув'язнення; Бобильова Івана Андрійовича, викладача Одеського українського педагогічного інституту — до розстрілу; Василишина Тимофія Михайловича, професора Одеського водного інституту — до трьох років позбавлення волі; Вільнера Арнольда Юхимовича, аспіранта Одеського педінституту — до 6 років позбавлення волі; Віраку Миколу Миколайовича, викладача Одеського педінституту — до розстрілу; Владиченка Антона Миколайовича, викладача Одеського Вищого морського училища — до 20 років каторжних робіт з конфіскацією майна; Гаврильмана Йосипа Григоровича, доцента Одеського медичного інституту, колишнього члена ВКП(б) — до 5 років ув'язнення; Головка Олександра Яковича, викладача фізкультури при Одеському інституті вдосконалення вчителів — до 25 років позбавлення волі; Гордієвського Михайла Івановича, безпартійного професора історії — до розстрілу; Гофман Марту Андріївну, німкеню, доцента Одеського німецького педагогічного інституту — до розстрілу; Гречка Василя Микитовича, колишнього члена ВКП(б), викладача Одеського педінституту — до розстрілу з конфіскацією майна;

Дибяка Дмитра Дмитровича, завідуючого кафедрою Одеського інституту підвищення кваліфікації інженерно-технічних працівників — до розстрілу. Всіх їх тепер реабілітовано.

Серед викладачів середніх спеціальних навчальних закладів значаться Агура Костянтин Дмитрович, уродженець міста Кілії, болгарин — засуджений до 5 років ув'язнення; Бей Корній Омелянович, викладач Одеського художнього училища — до 6 років позбавлення волі; Войткевич Георгій Іванович, викладач Одеського обліково-кредитного технікуму — до 10 років позбавлення волі; Гузар Станіслав Антонович, викладач Одеського консервного технікуму — до розстрілу.

Слідчі кати не обминули й старшої піонервожатої Одеського дитячого будинку Горустович Ганну Петрівну, 1923 року народження, яку Одеським обласним судом 21 червня 1946 року було засуджено до 10 років позбавлення волі за антирадянські висловлювання. Крім того, її позбавлено виборчих прав на 5 років і конфісковано майно. Лише 5 червня 1992 року її реабілітовано рішенням Одеської обласної прокуратури.

Вчитуючись через багато десятиліть у ті жахливі вироки, що виносились каральними органами освітянам, іншим спеціалістам, невинним жертвам сталінізму, дивуєшся з якою холоднокровністю й послідовністю чинили розправи органи НКВС. Законність і справедливість, як правило, ігнорувалися, категорії права й моралі відкидалися, презумпція невинності до уваги не бралася. Діяли за принципом: підозрюваний — значить, винен. Для підтвердження сказаного наведемо факти арештів і жорстокість вироків, що виносилися приреченим:

— 7 лютого 1937 року заарештовують заступника директора Одеського консервного інституту, уродженця Роздільної, кандидата в члени ВКП(б) Бербеко Олександра Тихоновича, звинуваченого в причетності до антирадянської троцькістської націоналістичної організації. "Військова колегія" 26 вересня 1937 року засуджує його до розстрілу. Наступного дня вирок виконано.

— 22 березня 1937 року заарештовано вчителя Катаржинської

школи Богданова Івана Петровича, болгарина, якого розстріляли 30 листопада того ж року.

— 1 липня 1937 року арешту піддано Клюндта Петра Петровича, уродженця с. Іракліївки Комінтернівського району, вчителя неповної середньої школи. У жовтні засуджено до розстрілу.

— 14 липня 1937 року було звинувачено в шпигунстві військового керівника Морського технікуму Казанжу Євгенія Фомича. Розстріляно в листопаді того ж року.

— 13 серпня 1937 року потрапив під арешт Бакинський Яків Федорович, 1889 року народження, вчитель Никоридівської початкової школи, звинувачений у контрреволюційній діяльності. Його розстріляно через три місяці.

— 20 серпня 1937 року заарештовано Вірського Олексія Павловича, завідуючого сектором обласного відділу народної освіти, члена ВКП(б), а вже у вересні його засуджено до розстрілу.

— 15 серпня 1937 року заарештовують Гуртовенка Андрія Івановича, уродженця Вінницької області, вчителя, звинуваченого в антирадянській агітації. Розстріляно 21 січня 1938 року.

— 29 серпня 1937 року звинувачують в контрреволюційній діяльності Іванова Цвятка Славовича, болгарина, “бувшого” члена ВКП(б), завуча середньої школи. У жовтні наступного року його засуджують до розстрілу з конфіскацією майна.

— 2 вересня 1937 року заарештовують Вербицького Бориса Йосиповича, уродженця села Строгівка Одеської області, вчителя школи № 27, якого засуджено до розстрілу 29 жовтня 1937 року. Вирок виконано вже наступного дня.

— 7 вересня 1937 року заарештовано Бедзюка Дмитра Миколайовича, уродженця Польщі, вчителя Березівської СШ, якого звинувачено в антирадянській діяльності й розстріляно 20 листопада 1937 року.

— 17 вересня 1937 року взято під арешт ІЗНАР Миколу Адольфовича, уродженця міста Одеси, працював інструктором-педагогом у школі для глухонімих. Рішенням “трійки” засуджений до розстрілу.

— 29 вересня 1937 року звинувачують в контрреволюційній діяльності Дзеровича Мирослава Гнатовича, вчителя неповно-середньої школи села Козацьке Балтського району. Засуджено до розстрілу в жовтні того ж року.

— У вересні 1937 року заарештовують Барановську Раїсу Петрівну, уродженку Севастополя, яка працювала викладачем в Одеському училищі. “Трійкою” при УНКВС по Одеській області 29 жовтня 1937 року її засуджено до розстрілу.

— 4 жовтня 1937 року взято під арешт Гаврилюка Олександра Михайловича, 1913 року народження, уродженця села Граданиці Біляївського району, вчителя Кандельської СІП. Звинувачено в контрреволюційній діяльності й розстріляно в жовтні того ж року. Йому на той час виповнилось 24 роки...

— 23 жовтня 1937 року звинувачують у контрреволюційній діяльності Дрекова Миколу Івановича, уродженця Ананьїва, що працював учителем середньої школи № 1 села Байтали. Рішенням засідання “особливої трійки” НКВС 14 листопада того ж року засуджується до розстрілу.

— 1 листопада 1937 року заарештовано Арнаутова Василя Олексійовича, уродженця Одеської області, болгарина, колишнього члена ВКП(б), викладача однієї з одеських шкіл. Звинувачено в контрреволюційній діяльності й військовою колегією Верховного Суду СРСР 22 вересня 1938 року засуджено до розстрілу.

— 12 листопада 1937 року заарештовано Доценка Івана Самійловича, уродженця Любашівки, вчителя неповно-середньої школи села М. Бобрик. Трафаретне звинувачення — і 27 листопада засуджено до розстрілу.

— 17 грудня 1937 року пред’явлено звинувачення в контрреволюційній агітації Гадзинський Ганні (Іванні)

Пилипівні, вчительці Одеської СІП № 79. Рішенням НКВС і Прокурора СРСР засуджено до розстрілу в лютому 1938 року.

— 17 грудня 1937 року під слідство потрапляє Баршак Лев Михайлович, уродженець Польщі, єврей, колишній член ВКП(б), вчитель Одеської СІП № 99. У лютому наступного року його засуджено до розстрілу.

— 17 грудня 1937 року заарештовують Климанського Йосипа Севастяновича, уродженця Чернігівської області, який працював учителем у школі. За антирадянську діяльність рішенням "трійки" 23 грудня того ж року його засуджено до розстрілу.

— 21 грудня 1937 року така ж доля спіткала Загоровського Євгенія Олександровича, уродженця міста Харкова, викладача Одеського педагогічного інституту. Рішенням НКВС і Прокуратури СРСР його звинувачено в контрреволюційній діяльності й розстріляно в липні 1938 року.

— 25 грудня 1937 року заарештовано Волянського Богдана Єлисеєвича, 1901 року народження, уродженця міста Одеси, викладача сільськогосподарського інституту. А вже через три дні було звинувачено в контрреволюційній діяльності й засуджено до розстрілу...

Лише цей вибірковий перелік освітян, засуджених протягом 1937 року до найвищої міри покарання, свідчить, з якою поспішністю органи НКВС вишукували "ворогів народу" й виносили найтяжчі вироки. Але ж мова йде лише про вчителів шкіл і викладачів вузів і технікумів. А якщо врахувати, що одночасно заарештовували працівників й інших категорій чи просто громадян, то можна уявити, наскільки переповнені були камери й як швидко треба було позбавлятися від приречених, звільняючи місця для нових жертв...

А кожна заарештована й розстріляна людина — то чийсь батько, син, брат, наречений, сестра чи мати осиротілих дітей! Людина народжується один раз і має право на життя.

Тоталітарна система ніколи не цінувала життя конкретної людини, запустивши велетенську безжальну м'ясорубку,

нищила мільйони освічених і відданих своїй професії людей. Систематичне нищення підозрюваних без найменших доказів привчило правоохоронні органи застосовувати лише каральні методи, виключаючи профілактичні й виховні.

Розпочаті масові арешти в 1937 році було продовжено ще в більших розмірах у наступному 1938-му. Лише протягом перших трьох місяців (січня — березня) були заарештовані й розстріляні освітяни: Басмаджан Лев Михайлович, вчитель Одеської вірменської школи; Богусевич Франц Тимофійович, вчитель Одеської СІП № 112; Голубев Олександр Петрович, вчитель Одеської СІП № 94; Гоманюк Захар Матвійович, учитель Реймарівської СІП; Деметц Михайло Георгійович, викладач Одеського інституту інженерів водного транспорту; Добридький Леонтій Авксентійович, викладач історії в спецшколі і школі медсестер міста Одеси; Дудник Юхим Семенович, учитель Пляхівської СШ Піщанського району; Здоровило Христофор Вікторович, викладач Одеського металообробного технікуму; Ільницький Григорій Іванович, учитель Глиняківської СШ Одеської області; Камешко Олександр Федосійович, викладач Одеського художнього училища, колишній член ВКП(б); Кеслер Яків Антонович, німець, вчитель Одеської СШ № 10; Кобилянський Петро Іванович, учитель Чернянської СШ; Коротенко Павло Іванович, викладач військової справи Одеського будівельного інституту; Костюк Іван Павлович, викладач Ананьївської сільськогосподарської школи; Костильов Макар Митрофанович, викладач Одеського торговельного технікуму; Кречуненко Микола Васильович, викладач Одеської школи ФЗН № 29; Кригер Едгар Карлович, директор СШ в селі Спартак Одеської області, німець; Кудерський Віктор Федорович, військовий керівник Одеського бібліотечного технікуму; Кудрицький Володимир Петрович, учитель математики Одеської СШ № 27; Кучанський Ферапонт Микитович, учитель Башканської середньої школи Савранського району; Корчу-Баш Григорій Андрійович, викладач Балтської педагогічної школи, молдаванин; Лауер Володимир Фрідріхович, німець, викладач зоотехнічної школи села Благоєво Одеської області; Легейда Марія Василівна, вчителька музики на дому, мешкала в місті Одесі; Лер Генріх Карлович, німець, учитель СШ села Кляйн-

Лібенталь, Спартаківського району, Одеської області; Мануляк-Хотимирівський Володимир Григорович, викладач Одеського інституту соціального виховання; Матвеев Леонід Микитович, учитель СШ Андреївo-Іванівського району Одеської області, мешкав на хуторі Французському; Мемноцова Марія Богданівна, завідуюча Одеськими дитяслами № 23, уродженка Польщі; Мирський Вадим Едмундович, поляк, вчитель Одеської СШ № 88; Мозер Йосип Христіанович, німець, вчитель початкової школи села Спартак; Онуфрієвич Микола Михайлович, молдаванин, вчитель Одеської СШ № 81; Павловський-Коровін Григорій Васильович, учитель початкової школи Осипкове Ширяївського району; Поривайко Євгеній Іванович, викладач школи для дорослих Одеського облВНО; Присєка Михайло Михайлович, викладач Одеського кооперативного технікуму; Романов Савелій Степанович, учитель Візірської школи Комінтернівського району; Рубан Силантій Калінкович, учитель Одеської СШ № 36; Самотій Іван Васильович, військовий керівник молдавської педшколи міста Балти; Секлюцька Антоніма Антоновна, полька, учителька Одеської початкової школи; Снігурівський Георгій (Георг) Іванович, викладач Одеського автотехнікуму та багато інших невинних жертв, реабілітованих в останні роки.

Аналізуючи склад засуджених освітян, приходимо до висновку, що органи НКВС полювали не лише за конкретними фахівцями, виконували свої плани пошуків “ворогів”, а й здебільшого брали людей німецької, польської, єврейської, молдавської та інших національностей, прискіпувались навіть до подвійних прізвищ і імен.

# НЕ ЖДІТЬ РЯТУНКУ НІ ВІД КОГО...

... Хто б зміг пройти
межі двома смертями і лишитись
живішим за живих...

Василь Стус

Як уже дізнався читач із попередніх розділів, тоталітарна система не щадила нікого: репресіям піддавалися освітяни, медичні працівники, священнослужителі, керівники установ і підприємств, ремісники й одноосібники, робітники й селяни. Шляхом тортур і моральних знущань вибивалися потрібні "зізнання", а в справах фігурували звинувачення: "контрреволюційна діяльність" чи "антирадянська пропаганда", "шпигунство" чи "зрада Батьківщині". Органи НКВС ставили завдання зламати в'язня як особистість, перетворити його в безвольну істоту. А ще навести жах на інших заарештованих, які, вгледівши криваві синяки й засохлі шрами, мусять стати більш податливими, не будуть заперечувати, чинити опір, підпишуть протокол, полегшать і прискорять темпи розслідування.

Кожній людині болісно й тяжко переносити знущання, носити образливе клеймо "ворога народу", "куркульського синка", "агента міжнародного імперіалізму", троцкіста, есерівця, націоналіста тощо. Але вдесятеро гіркіше було змиритися з подібними звинуваченнями комуністам і комсомольцям, які свідомо сповідували комуністичну ідеологію, мріяли про світле майбутнє, сприяли будівництву соціалізму й виховували молодь на революційних, бойових і трудових традиціях народу. Тяжко читати їх листи і звертання до найвищих інстанцій, у яких вони просили помилувати їх, позбавити тортур і звільнити на волю, до сім'ї.

У кожному такому пожовтілому від часу документі читаємо майже однакове: "Я чесний комуніст, ні в чому не винен перед партією і народом, захищав завоювання революції, в силу можливостей пропагував марксистсько-ленінську ідеологію, втілював її в життя".

Але ніяких відповідей з ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б)У до в'язниць не надходило. Страждання комуністів, їх життя нікого не цікавили. Карали масово, жорстоко і нещадно. Про що й свідчать сотні тисяч реабілітованих, здебільшого посмертно, після смерті Сталіна та XX з'їзду партії.

Органи НКВС спрямовували караючий меч здебільшого не проти злочинців, убивць і шпигунів-диверсантів, а проти

власного народу, кращих його синів і дочок, які багато могли зробити для країни, стати на її захист у роки Великої Вітчизняної війни.

Щоб виправдати підвищені ставки-оклади, якими щедро винагороджувалися слідчі й працівники НКВС, підкреслити свою "активність" у пошуку "ворогів народу", енкаведісти сотнями й тисячами фабрикували справи, вибивали у нещасних заарештованих "зізнання" й доповідали у вищі інстанції про нові викриті контрреволюційні організації й комітети, а приреченим спішно виносили суворі вироки, багатьох розстрілювали й замітали сліди своїх злочинів, не лишаючи ні могил, ні прізвищ, ні місць поховання своїх жертв.

Тільки тепер відшукуються місця поховань загиблих у масових розстрілах, встановлюються меморіальні дошки й пам'ятники, відновлюються в пам'яті людей чесні імена закатованих громадян. Такі пам'ятні знаки вже з'явилися в Катинському лісі під Смоленськом, де розстріляно тисячі польських офіцерів, не подалік від Харкова та інших населених пунктів. З'явилася меморіальна дошка жертвам сталінських репресій і на Другому християнському цвинтарі Одеси (напроти скверу Чорноморської дороги). Там родичі й знайомі репресованих покладають вінки й живі квіти.

Створені у свій час "трійки НКВС", військові трибунали, "особые совещания" й інші репресивні органи ще й сьогодні згадуються людьми з трепетом у душі, їх проклинають як страхітливий винахід сталінської системи, подібної до гітлерівських таборів смерті, де каралися й розстрілювалися, без суду і слідства, без права підсудних на захист, мільйони безвинних громадян.

На липневому пленумі ЦК КПРС (1953 р.), коли обговорювалась антидержавна й антипартійна зрадницька діяльність Л. П. Берії, вперше було згадано про той страхітливий витвір тоталітаризму: "Що таке "особое совещание"? Це значить, що Берія заарештовує, Берія допитує і Берія засуджує. Запитується, невже у нас такий потік контрреволюційних повстань, що судові органи не мають можливості розглядати ці справи? Невже потрібне "особое совещание", щоб без слідства

розбирати справи? Берія не запропонував ліквідувати “особое совещание”, а зберіг його. Навіщо воно йому потрібне? Для того, щоб, маючи “особое совещание” в своїх руках, він мав можливість засудити будь-якого громадянина. Він сам говорив: “Я можу любого чоловіка змусити підписати зізнання, що він має прямий зв’язок з англійським королем чи королевою”. І він це робив”18.

Шкода тільки, що дуже пізно викрили цього бандита й його опікуна Сталіна, лише тоді, коли відчули загрозу самим опинитися на місці заарештованих, санкції на яких нерідко підписували й самі. Сталінська м’ясорубка безвідмовно діяла протягом кількох десятиліть. Репресовані були не лише мішенню для розстрілу, а й використовувалися як дармова робоча сила для будівництва соціалізму. Згадаймо будівництво Біломорсько-Балтійського каналу, сибірські лісорозробки, спорудження бараків і залізниць. Гірку долю репресій спіткали й сотні тисяч військовополонених, які в 1945–1946 роках міняли німецькі бараки на радянські.

Здавалося, в період тоталітаризму комуністи повинні були найбільш безпечно почувати себе. Саме вони пройшли кілька партійних чисток, суворо дотримувались статуту й програми партії, на своїх пленумах і конференціях дружно аплодували партійним лідерам і стоячи виконували партійний гімн “Інтернаціонал”. У ньому, зокрема, були й такі рядки: “Не ждіть рятунку ні від кого, ні від богів, ні від царів...”. А коли вдарив грім і засвітили блискавки, коли і над комуністами навис караючий меч диктатури, вони ще сподівалися на якийсь порятунок, мовляв, органи розберуться і невинних, помилково заарештованих, відпустять по домівках. Багато з них писали апеляції, просили помилування. Але туди, в слідчі кабінети, двері були широко відчинені, а звідти марно було відшукувати найменшої шпарини.

У той складний і тривожний час, не все, що діялося, узгоджувалося з нормами законності, піддавалося логіці життя. Постійні нічні арешти, тривога за своє майбутнє і майбутнє сім’ї кригою сковувало розум і думку, спонукало до єдиного: як врятуватися від підозри й арешту. Бо чорні хмари повсякденно

з'являлися — заарештовували сусідів, товаришів по праці, знайомих освітян і навіть комуністів. Переважали в "чорних списках" безпартійні громадяни. Щоб стати "ворогом народу", не обов'язково було входити до складу якихось заборонених організацій і комітетів, а просто не виступати на зборах з осудженням викритих "троцкістів", "націоналістів", не звеличувати вождя "всіх націй і народів", не шельмувати уявних "агентів" і "терористів".

Інколи було достатньо єдиної анонімки, буцімто той чи інший не щирий до нової влади, не погоджувався з методами колективізації, осуджував голодомор, невдоволений місцевою владою тощо. Цим нерідко користувалися підлі й нечесні люди.

Газета "Правда" та інші партійні видання майже щоденно друкували підбурюючі заголовки: "Країна таврує підлих убивць", "Собак, що сказилися, треба розстрілювати", "Дворушники вбивці", "Вороги народу — агенти міжнародного імперіалізму" та інші. Вони ніби закликали, якщо більше викриємо шпигунів і прихованих контрреволюціонерів, тоді й життя стане кращим і щасливішим.

Хіба можна було в той час, коли викрито "шкідливу правотроцкістську організацію" на Україні на чолі з першим секретарем ЦК КП(б)У Косіором, обійтися без сфабрикування справи проти великої групи керівних працівників Одеського обкому партії й облвиконкому? Оскільки існувала організація в Києві і в Москві, значить, мусять бути її філіали в областях і районах. Виконуючи директивні вказівки вищих органів НКВС, у Одесі протягом літа і осені 1937 року заарештовано майже весь керівний склад області. Серед них перший секретар обкому партії Є. І. Вегер, другий секретар обкому КП(б)У Ф. Я. Голуб, завідуючий відділом науки і учбових закладів В. А. Сахно, завідуючий культпропагандистським відділом Манюгін, завідуючий сільськогосподарським відділом Іванченко, завідуючий особливим сектором обкому партії Гольдштейн. Разом з ними під арешт потрапили голова Одеського облвиконкому Бойко, його заступник С. А. Карга, секретар облвиконкому Погрібний та інші керівні працівники. Не обійшлося в тій кампанії й без арешту працівників народної

освіти. 14 листопада було заарештовано завідуючого обласним відділом Коваленка Назара Прокоповича, члена ВКП(б), а трохи раніше — колишнього завідуючого Одеським міським відділом, щойно висунутого на посаду заступника обласного відділу Брусиловського Йосипа Рувиновича, єврея за національністю, колишнього члена ВКП(б).

Усім їм пред'явлено звинувачення в приналежності до правотроцкістської диверсійної організації. Було проведено гучний судовий процес по викриттю ще однієї шкідницької диверсійної організації на Одещині. Ця вигадана організація нібито готувала терористичний акт проти Сталіна, Молотова, Ворошилова, Кагановича та інших членів уряду і керівників ВКП(б). Вирок винесено найсуворіший — розстріл усіх "контрреволюціонерів" із конфіскацією майна.

Майже одночасно з обласними керівниками 12 липня 1937 року заарештовують Івана Савича Ісаєва, 1905 року народження, уродженця села Верхні Білозірки Дніпропетровської області, вчителя за спеціальністю, щойно висунутого на роботу редактора обласної газети "Чорноморська комуна". За походженням із селян-бідняків, працював у комсомольських органах, потім обрав журналістський фах, був редактором газети "Комсомолець України" у Харкові (тодішній столиці республіки), з 1935 року завідував обласним відділом народної освіти Одеського облвиконкому, член ВКП(б) з 1925 року. Потім переведений на роботу в обласну газету. Гучна справа одеської правотроцкістської диверсійної організації на чолі з Є. І. Вегером вимагала викриття все нових і нових її "учасників", яких продовжували вишукувати серед керівників обласного масштабу.

Приводом для арешту І. С. Ісаєва став підлий донос у органи НКВС плановика Одеського обласного відділу народної освіти (прізвище не називаємо з поваги до його дітей і внуків), який у своїй кляузі писав: "Завдяки контрреволюційній шкідницькій діяльності І. С. Ісаєва та Брусиловського Й. Р. в області багато шкіл не відремонтовано, бракує підручників і зошитів, завдяки чому 70 тисяч чоловік залишилися неписьменними, серед них — дві тисячи призовників"19.

Кати-слідчі вимуштрувалися вибивати потрібні “зізнання”. Уже після перших же допитів І. С. Ісаєв підписує протокол з такою нісенітницею: “Я дійсно до дня арешту був учасником контрреволюційної троцкістської організації, якою керували Вегер і Голуб... Я був завербований колишнім заступником голови облвиконкому С. А. Каргою у березні 1936 року...”

Хочеться сказати ще кілька слів про цю людину. В листопаді–грудні 1936 року І. С. Ісаєв був делегатом Всесоюзного Надзвичайного з’їзду Рад СРСР, на якому приймалася нова Конституція країни. Хіба міг він тоді думати, що ця “найдемократичніша в світі Радянська Конституція” приведе до арешту-винищення мільйонів своїх громадян? Але саме участь у тому з’їзді стала приводом для звинувачення Одеської делегації в підготовці терористичного акту проти керівників партії і держави.

Крім того, у свідченнях негативно настроєних проти редактора працівників редакції, знаходимо й такі звинувачення: “Ісаєв прикривав шкідницьку діяльність інших газетярів, приховував сигнали трудящих, що надходили до газети про шкідницьку роботу на місцях, не допускав до себе людей зі скаргами, не дає повної інформації про судовий процес над Тухачевським і Якіром у Москві, вмістив у газеті неякісне кліше-фото кращого комбайнера Остапенка”. Таку нісенітницю писали про нього ті, хто рятував свою шкіру від арешту й подібних звинувачень. Судила І. С. Ісаєва виїзна сесія військової колегії Верховного Суду СРСР у складі: голови — дивізійного військового юриста А. М. Орлова, членів — бригадного військового юриста А. Ф. Козловського, військового юриста І рангу Ф. А. Климина, секретаря — військового юриста І рангу А. А. Батнера в закритому судовому засіданні міста Одеси 29 вересня 1937 року. Вирок традиційно суворий — розстріл із конфіскацією майна.

В кінці вироку була така приписка:

“Вирок остаточний і оскарженню не підлягає, на основі постанови ВЦВК СРСР від 1.12.1934 року підлягає негайному виконанню”.

Наступного дня І. С. Ісаєва було розстріляно. Так блискавично вирішували долю людей сталінські вбивці — нарком НКВС СРСР Єжов і Генеральний прокурор СРСР Вишинський.

Покаравши І. С. Ісаєва, слідчі взялися і за його дружину Лазареву Ксенію Прокопівну, 1909 року народження, яка працювала завідуючою Ворошиловським районним культ-пропагандистським відділом міста Одеси, її спершу виключили з лав ВКП(б), потім заарештували, пред'явили звинувачення в контрреволюційній діяльності. Мовляв, дружина "ворога народу" теж щось знає, і її варто заарештувати. Суд засудив Ксенію Прокопівну до п'яти років ув'язнення. Двоє їхніх дітей — Віталій і Євген, що залишилися сиротами, відправлені в дитбудинок, який теж переселили аж у Красноярський край. Доля членів сім'ї І. С. Ісаєва лишилася невідомою.

Скрізь і всюди панувала атмосфера підозрілості й вишукування "ворогів народу". Один в одному бачив шпигуна і диверсанта, один проти іншого вишукував звинувачувальні факти. Діяв принцип НКВС — одних знищити, інших залякати. Часто так званих "політичних" кидали в камери, де тримали по 30–40 карних злочинців, які знущалися над ними. Потім переводили в камери-одиночки. Хотіли вибити зізнання змором, тортурою, примушували по 10–12 годин стояти на ногах. Рукоприкладство було одним із головних методів ведення слідства.

Уже з попередніх розділів читач побачив, скількох керівників-комуністів було несправедливо звинувачено й засуджено радянськими каральними органами. Однією з таких жертв став і завідуючий Кагановичським районним відділом народної освіти міста Одеси Портной Георгій Пилипович, 1898 року народження, уродженець села Щербани Ново-Одеського району тодішньої Одеської області, українець, член ВКП(б) з 1929 року. Його заарештували 13 серпня 1937 року, звинуватили в контрреволюційній діяльності й військовою колегією Верховного Суду СРСР від 26 жовтня 1937 року засудили до розстрілу з конфіскацією майна.

Серед репресованих комуністів знаходимо й такі прізвища: Гречко В. М. — завідуючий кафедрою військової та фізичної

підготовки Одеського українського педагогічного інституту; Дауковський С. Х. — аспірант Одеського водного інституту; Дельвендаль В. Г. — викладач Одеського медичного інституту; Диковський А. І. — викладач Одеського енергетичного технікуму; Іванов Цвятко Славович, болгарин — завуч середньої школи; Камешко О. Ф. — викладач Одеського художнього училища; Клочко Г. К. — завідуючий педагогічною частиною Одеського пединституту; Стайков Петро Степанович, болгарин, директор Джугистровської СШ Яновського району; Молчадський Товій Якович, єврей, директор німецького педагогічного інституту м. Одеси; Пфейфер Я. Я., німець, директор Трьохградської СШ, заарештований Красноокнянським РВ НКВС;

Ястремський І. І., поляк, директор 15-ї залізничної школи станції Котовськ; Гельценліхтер П. Й., член ВЛКСМ, німець, вчитель села Нейсбург Одеської області й багато інших.

Як бачимо, судили не лише поодиноких освітян, а вирубували під корінь цілі вчительські сім'ї. Слідом за арештом і розстрілом зав. Кагановичським райвно Портного Г. П., слідчі органи не залишили на волі і його дружину — Портну Зінаїду Арсентіївну, 1903 року народження, уродженку міста Одеси, яка працювала викладачем української мови і літератури в середній школі № 5. Вона була взята під варту 11 листопада 1937 року, звинувачена в контрреволюційній діяльності й "особливою нарадою" при НКВС СРСР у 1938 році засуджена до 8 років ув'язнення у виправно-трудових таборах. Гірка доля спіткала їх дітей, що носили образливе клеймо батьків "ворогів народу".

25 червня 1941 року, через два дні після початку війни, заарештовано Постовика Корнеля Степановича, 1901 року народження, уродженця села Кошице Тираспольської області, молдаванина, вчителя школи села Хан Кишель колишньої Ізмаїльської області. Його звинувачено в зраді Батьківщині й рішенням "особливої наради" при НКВС СРСР у жовтні 1942 року засуджено до розстрілу. Не забули каральні органи й про його сестру Постовик Феклу Степанівну, 1902 року народження, вчительку Ново-Царичанської СНІ Ізмаїльського

району. Вже в 1945 році, після визволення села від німецько-фашистських загарбників, її, як члена сім'ї зрадника Батьківщини, теж було засуджено на п'ять років висилки з конфіскацією майна. Обоє вони реабілітовані.

Страшна доля спіткала ще одну вчительську сім'ю. 28 липня 1937 року було заарештовано Федоренка Кирила Дмитровича, 1899 року народження, уродженця Київської області, директора Богданівської СНІ Доманівського району Одеської області. Його звинувачено в контрреволюційній діяльності (стаття 54-10 КК УРСР) і того ж року рішенням "трійки" УНКВС по Одеській області засуджено до 10 років ув'язнення у виправно-трудових таборах. Одночасно працівники Доманівського райвідділу НКВС взяли під арешт і його дружину Федоренко-Топольську Віру Василівну, 1904 року народження, вчительку Богданівської середньої школи. 14 листопада 1937 року дружину теж було засуджено до 8 років ув'язнення.

Випадки переслідувань близьких родичів непоодинокі й не одного часу "винахід". Ось, брата й сестру, уродженців Березівки Одеської області, звинувачено в шпигунстві й контрреволюційній діяльності. Спочатку в грудні 1934 року заарештовують Новицьку Марію Яківну, 1898 року народження, вчительку села Н. Гудилянівка Цебриковського району. Постановою особливої наради при НКВС СРСР її засуджують до п'яти років висилки в Красноярський край. А у вересні 1937 року взято під арешт і Новицького Григорія Яковича, 1891 року народження, директора Северинівської СІП Яновського району. Постановою НКВС і Прокуратури СРСР його у жовтні 1937 року засуджують до розстрілу. Таких випадків репресій освітян цілими сім'ями знаходимо чимало.

Не робилося винятку і для сімей викладачів вузів і середніх спеціальних навчальних закладів. 15 квітня 1935 року управлінням УНКВС по Одеській області заарештовано Канського Йосипа Йосиповича, 1880 року народження, уродженця міста Риги, росіянина, викладача Одеського водного інституту. Його звинувачено в контрреволюційній діяльності й рішенням особливої наради при НКВС СРСР засуджено до п'яти років висилки в Красноярський край. В той же день взято під

варту і його дружину Канську Людмилу Василівну, уродженку Ленінграда, викладача Одеської консерваторії. Як і чоловіка, її звинувачено в контрреволюційній діяльності й засуджено до п'яти років висилки в Красноярський край. Це подружжя було реабілітоване в січні 1989 року.

Серед репресованих освітян було багато жінок. А покарання були не менш суворими, ніж чоловікам. У 1938 році засуджено й розстріляно Гофман Марту Андріївну, німкеню, доцента Одеського педагогічного інституту, викладача німецької мови; Грицевич-Гренхольм Евеліну Карлівну, шведку, вчительку Одеської СІП № 56; Озанич Елеонору Едуардівну, угорку, викладача Одеської вечірньої СІП № 15, за підтримку підозрілих зв'язків з іноземцями засуджено до п'яти років висилки в Новосибірську область; Слободянюк-Чельцову Надію Іванівну, українку, вчительку Одеської трудової школи, як члена сім'ї зрадника Батьківщини засуджено до восьми років виправно-трудових таборів.

Були випадки, коли репресовані в'язні підписували протоколи про пред'явлені їм звинувачення, а потім писали скарги, в яких заперечували свою вину й стверджували, що показання на попередніх слідствах про свою участь у контрреволюційних троцькістських і націоналістичних організаціях давали в результаті застосування до них незаконних методів слідства. Як правило, такі скарги до уваги не бралися. Навпаки, розлючені слідчі ще більше знущались над ними. Особливою жорстокістю, як свідчать реабілітовані в'язні, відзначалися колишні працівники НКВС Калюжний, Берензон, Гнессін та інші, яких, уже після XX з'їзду партії, за грубі порушення соціалістичної законності, фальсифікацію кримінальних справ, застосування до арештованих фізичної сили, було засуджено до різних строків ув'язнення.

Як бачимо, для боротьби проти беззахисних людей більшовицькі верховоди створили безліч "каральних" органів, для яких не існувало ніяких законів, не кажучи вже про норми моралі, а також цілу мережу позаконституційних судових органів, які судили, нерідко заочно, і на підставах неперевірених "агентурних донесень". Так тоталітарна система

розправлялася зі своїм народом, заповнювала бараки таборів і камери в'язниць, експлуатувала, морила холодом і голодом, знущалась і розстрілювала сотні тисяч ні в чому не винних радянських громадян.

# РЕАБІЛІТОВАНІ ІСТОРІЄЮ

Брели їх сірі непідсудні лави —
Два кроки вбік, півкроку уперед...
Ото й усе.

Олекса Різниченко

Протягом десятиліть офіційна преса й історична наука замовчували злочини тоталітарної системи, ніхто не знав справжньої кількості репресованих і розстріляних своїх громадян, як і не знає місць їх поховання. Лише в останній час стало можливим назвати прізвища людей, що стали жертвами сталінського апаратеїду, відновити їх чесні імена. Саме таку мету переслідували автори, готуючи до видання цю працю.

Вражає не лише те, як планомірно й безжально знищувався цвіт української інтелігенції, а й те, з якою поспішністю й майже повною бездоказовістю чинився геноцид кращих синів і дочок країни. Сьогодні, в період становлення і розбудови незалежної держави України, варто оцінити минуле на основі історичної правди, відновити справедливість і добрі імена тих освітян, що постраждали у роки так званого “культу особи Сталіна”.

У пропонованій праці названі імена осіб лише освітянської професії, людей найбільш свідомих, освічених і терпеливих. Сподіваємось, що будуть названі жертви сталінізму й серед інших категорій населення. Терор проти вчителів і викладачів, що досяг у тридцяті роки найвищого апогею, зім’яв, пригнітив і знищив інтелектуальний цвіт країни, підірвав віру людей у справедливість існуючого ладу.

Трагічними стали й моральні наслідки репресій, які позбавляли інтелігенцію таких властивих їй якостей, як почуття власної гідності, свободи мислення, творчої ініціативи. Натомість у людській свідомості сіявся страх, зневіра в творчі можливості, боязнь щирого спілкування з оточуючим середовищем, оскільки довкруги панувала атмосфера наклепів, доносів, аморальності. Коли втрачало цінність людське життя, не залишалося місця для гуманності й порядності.

Знищуючи освітянські кадри, репресивні органи свій головний удар спрямовували на керівні кадри, ламаючи традиційну

систему управління, без якої не могло бути планомірного й чіткого ритму в навчально-виховному процесі підростаючого покоління. Вражає й те, що своєю першою мішенню енкаведісти обрали саме обласний штаб по керівництву народною освітою. Серед найперших жертв тоталітаризму знаходимо прізвища:

- Ісаєва Івана Савича — завідуючого Одеським обласним відділом народної освіти в 1935–1936 роках;
- Коваленка Назара Прокоповича — завідуючого Одеським обласним відділом народної освіти в 1936–1937 роках;
- Брусиловського Йосипа Рувиновича — заступника завідуючого Одеським обласним відділом народної освіти, до цього працював зав. Одеським міським відділом народної освіти;
- Вірського Олексія Павловича — завідуючого сектором політосвіти Одеського обласного відділу народної освіти;
- Каневського Наума Сергійовича — завідуючого відділом середніх шкіл Одеського обласного відділу народної освіти.

Всі звинувачені в антирадянській діяльності й засуджені до розстрілу в 1937 році. До цього слід додати, що всі п’ятеро перебували в лавах ВКП(б).

Не обминули репресії й працівників Одеського обласного інституту вдосконалення учителів: Головка Олександра Яковича, викладача фізичного виховання, заарештовано 25 квітня 1950 року й звинувачено в контрреволюційній агітації й пропаганді. Його засуджено до 25 років позбавлення волі. Секретаря методичного кабінету облВНО Чебанюк Олександру Яківну, не зважаючи на її 26-літній вік, було заарештовано 29 вересня 1937 року, звинувачено в контрреволюційній діяльності й особливою нарадою при УНКВС СРСР засуджено до п’яти років ув’язнення у виправно-трудових таборах.

Про завдані втрати керівним освітянським кадрам області свідчать і такі факти. Ось як це було лише в одному Зельцькому районі. Серед репресованих такі прізвища.

Баудар Густав Іванович, німець, інспектор районного відділу народної освіти; Забігал Франц Вацлавович, чех, інспектор

районного відділу народної освіти; Ідт Фрідріх Фрідріхович, німець, інспектор Зельцького райвідділу народної освіти; Штейнбах Генріх Іванович, німець, директор школи села Кандель; Арнольд Іван Фрідріхович, німець, учитель Страсбурзької школи; Вельк Рох Антонович, німець, вчитель початкової школи; Гаврилюк Олександр Михайлович, росіянин, учитель Кандельської середньої школи; Леонгард Матвій Матвійович, німець, учитель Бадейської СШ; Ротекер Іван Михайлович, німець, учитель Кандельської СШ; Таберт Генріх Генріхович, німець, учитель Ельзаської початкової школи; Фольмер-Кюнель Едіта Едмундовна, німкеня, вчителька Зельцької школи.

Із одинадцяти заарештованих освітян дев'ять засуджено до страти, а двоє — до 10 років ув'язнення.

Не менш жорстоко викошували керівні педагогічні кадри і в інших районах Одещини. Інспектора шкіл Фрунзівського районного відділу народної освіти Бездітного Миколу Петровича було заарештовано у вересні 1949 року й за "антирадянську діяльність" засуджено до 25 років позбавлення волі. Інспектора Ново-Іванівського районного відділу народної освіти колишньої Ізмаїльської області Кіоссе Матвія Дмитровича, гагауза за національністю, звинувачено в антирадянській агітації, засуджено в листопаді 1950 року до 10 років ув'язнення. Ще одного інспектора районного відділу народної освіти — Попова Леоніда Антоновича, 1913 року народження, в 1946 році засуджено до 10 років позбавлення волі. Таких фактів чимало.

У відповідності до Постанови Кабінету Міністрів України від 11 листопада 1992 року “Про підготовку і випуск серії книг “Реабілітовані історією””, повсюдно створено редакційні колегії та редакційно-видавничі групи, які виявлятимуть усіх реабілітованих громадян, незаконно репресованих тоталітарним режимом. З допомогою працівників Одеського

обласного управління державної безпеки робиться перша спроба відновлення добрих імен наших колег — учителів і викладачів вищих і середніх навчальних закладів Одещини.

# УРИВКИ З ВИРОКІВ...

Мову оригіналу частково збережено.

1. АБЖЕЛЯН Федор Илларионович, 1890 года рождения, уроженец с. Добрянка Одесской области, молдаванин, учитель школы № 1 с. Точилово Ананьевского района МАССР, б/п , до ареста проживал в с. Точилово. Арестован 10.02.38 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной агитации (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осужден 11.03.38 г. по постановлению "тройки" НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
2. АГУРА Константин Дмитриевич, 1891 года рождения, г. Килия Одесской области, болгарин, б/п , работал преподавателем техникума. Арестован 25.06.41 г. УНКВД по Одесской области " за контрреволюционную деятельность" по ст. 54-1 " а" , 54-11 УК УССР. По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 19.08.42 г. ему определен срок наказания 5 лет ИТЛ. Реабилитирован 29.05.56 г. по определению военного трибунала Одесского военного округа.
3. АКАНИН (Оканин) Петр Филиппович, 1902 года рождения, уроженец с. Кавкасы Горьковской области, русский, директор ФЗУ связи г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 28.02.36 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 146 УК УССР). Осужден 9.06.36 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 18.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области, в соответствии со ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
4. АККЕРМАН Иоган Фридрихович, 1890 года рождения, уроженец с. Цебриково Одесской области, немец, беспартийный, бывший учитель. Арестован 8.12.34 г. Цебриковским РО НКВД " за антисоветскую деятельность"

. Осужден 5.03.35 г. Одесским облсудом по ст. 54-4 ч. I УК УССР к 6 годам лишения свободы с конфискацией имущества и с поражением в правах на 3 года. Реабилитирован 17.02.1992 г. по заключению Прокуратуры Украины.

5. АККЕРМАН Генрих Яковлевич, 1909 года рождения, уроженец с. Цебриково Одесской области, немец, учитель Нейландской школы Ширяевского района, беспартийный, до ареста проживал в с. Нейланд. Арестован 17.02.38 г. Ширяевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-66, 54-10 У К УССР). Осужден 5.10.39 г. по постановлению “ тройки” при УНКВД Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 16.11.89 г. по заключению Прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
6. АЛЕКСАНДРОВИЧ Александр Иванович, 1880 года рождения, уроженец с. Галиции, украинец, беспартийный, работал педагогом Балтской школы. Арестован 16.08.37 г. Балтским РО НКВД Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” по ст. 54-10 ч. I УК УССР. По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 2.01.38 г. ему определен срок 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 22.04.59 г. по постановлению Одесского облсуда.
7. АРНАУТОВ Василий Алексеевич, 1881 года рождения, уроженец Одесской области, болгарин, преподаватель СШ в г. Одессе, бывший член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 1.11.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден военной коллегией Верховного Суда СССР 22.09.38 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению военной коллегии Верховного Суда СССР от 29.09.56 г.
8. АРНОЛЬД Иван Фридрихович, 1884 года рождения, уроженец села Александргилф Спартаковского района, немец, учитель Страсбургской школы, беспартийный, до ареста проживал в селе Страсбург Зельцского района Одесской области. Арестован 12.06.38 г. Зельцским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10

ч. I УК УССР). Осужден 13.10.38 г. по решению заседания “ тройки” УНКВД к расстрелу. Реабилитирован 20.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

9. АРХИПОВА Татьяна Леонидовна, 1902 года рождения, уроженка г. Одессы, русская, преподаватель музыки школы № 7, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 28.08.37 г. УНКВД УССР по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осуждена 26.11.37 г. по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения ИТЛ. Реабилитирована 22.03.90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
10. АУХТЕР Туснельда Гордионовна, 1893 года рождения, уроженка г. Телерюк Кубанской области, немка, преподаватель Одесского госуниверситета, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 27.06.44 г. УНКВД по Одесской области “ за изменническое поведение” во время пребывания на оккупированной территории (ст. 54-1 “ а” УК УССР). По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 14.10.44 г. определен срок — 5 лет ссылки в Новосибирскую область. Реабилитирована 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
11. БАГДАСАРЯНЦ Акоп Карапетович, 1885 года рождения, уроженец г. Ахалцихе Грузинской ССР, армянин, беспартийный, доцент педагогического института, проживал в г. Одессе. Арестован 21.02.38 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-1, 54-8, 54-11 УК УССР). Военной коллегией Верховного Суда СССР от 11.10.38 г. приговорен к расстрелу. Расстрелян 11.10.38 г. в г. Одессе. Реабилитирован по определению военной коллегии Верховного Суда СССР от 11.02.1958 г.
12. БАЗИЛЕВИЧ Виктор Александрович, 1900 года рождения, уроженец с. Клебань Винницкой области, украинец,

учитель Крутянской школы Кодымского района, МАССР, беспартийный, до ареста проживал в с. Крутые. Арестован 13.12.32 г. Молдавским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению особого совещания при коллегии ГПУ УССР от 11.03.33 г. ему определен срок наказания — 3 года высылки в Казахстан. Реабилитирован 09.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

13. БАЙДАН Емельян Кузьмич, 1883 года рождения, уроженец с. Б. Марьяновна Аккерманского уезда Измаильской области, молдаванин, учитель Байрамчанской средней школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Байрамча Саратского района Измаильской области. Арестован 24.04.45 г. ОКР Смерш ОдВО за “ изменническое поведение во время пребывания на оккупированной территории” (ст. 58-1 “ а” УК УССР). Осужден 15.09.45 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР к 4 годам заключения в ИТ Л. Реабилитирован 13.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
14. БАКОНСКИЙ Алексей Александрович, 1894 года рождения, уроженец с. Вулканешты, Бессарабия, молдаванин, преподаватель школы г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 14.04.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 24.04.38 г. по решению “ тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
15. БАЛАН Федор Степанович, 1919 года рождения, уроженец с. Слободзея, Молдавия, молдаванин, беспартийный, работал учителем в СШ с. Петровка. Арестован 25.04.46 г. УНКГБ по Одесской области “ за антисоветскую агитацию” . Осужден 12.06.47 г. Одесским облсудом по ст. 54-3, 54-10 ч. II УК УССР на 5 лет лишения свободы в

ИТЛ с поражением в правах на 5 лет, с конфискацией имущества. Реабилитирован 6.01.93 г. по заключению прокуратуры Одесской области.

16. БАЛАНЮК Алексей Станиславович, 1905 года рождения, уроженец с. Нестоиты Котовского района МАССР, украинец, беспартийный, до ареста проживал в с. Топалы Чернянского района МАССР, учитель-обществовед. Арестован 23.10.37 г. Чернянским РО НКВД “ за контрреволюционную агитацию” (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осужден 9.09.38 г. Верховным судом МАССР на 6 лет лишения свободы. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области от 27.09.93 г. в соответствии со ст. 1 Закона Украины “О реабилитации” от 17.04.91 г.
17. БАЛШ Николай Васильевич, 1894 года рождения, уроженец с. Барта Измаильской области, молдаванин, учитель школы в г. Измаиле, беспартийный, до ареста проживал в г. Измаиле. Арестован 10.07.40 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13 УК УССР). По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 26.04.41 г. ему определен срок наказания 8 лет ИТЛ. Реабилитирован 14.08.89 г. по заключению Прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
18. БАРЕР Шлема Моцжович, 1873 года рождения, уроженец г. Умань Черкасской области, еврей, учитель школы г. Березовки Одесской области. Арестован 17.02.38 г. Березовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности и антисоветской агитации (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 5.05.38 г. по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры по Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
19. БАРАНОВСКАЯ Раиса Петровна, 1883 года рождения, уроженка г. Севастополя, русская, беспартийная, преподаватель ОТУ. Арестована УНКВД по Одесской области 10.09.37 г. по обвинению в измене Родине (ст.

54-1 “ а” УК УССР). Осуждена “тройкой” при УНКВД по Одесской области 29.10.37 г. к расстрелу. Реабилитирована по определению военного трибунала Одесского военного округа от 07.09.56 г.

20. БАРДЮГ Михаил Петрович, 1894 года рождения, уроженец с. Б. Скалеватка Харьковской области, учитель школы с. Полколины Цебриковского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Полколины. Арестован 27.02.38 г. Цебриковским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-6, 54-10 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. по решению “ тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 20.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
21. БАСМАДЖАН Мордик Оганесович, 1878 года рождения, город Эгии, Турция, армянин, беспартийный, преподаватель в армянской школе а Одессе. Арестован 20.02.38 г. У НКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” по ст. 54-10 УК УССР. По постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области от 23.03.38 г. расстрелян 3.04.38 г. По определению военного трибунала Одесского военного округа 19.04.57 г. реабилитирован.
22. БАРШАК Лев Михайлович, 1872 года рождения, уроженец пос. Мир, Польша, еврей, учитель школы № 99 г. Одессы, бывший член ВКП(б), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 17.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11, 54-10 УК УССР). Осужден 7.02.38 г. по решению НКВД и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 28.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
23. БАСЮЛ Семен Андреевич, 1891 года рождения, уроженец с. Топалы Червоноокнянского района МАССР, молдаванин, учитель Боковской СШ Любашевского района Одесской области, беспартийный. До ареста проживал в с. Боково. Арестован 28.09.37 г. Любашевским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (ст.

54-10 ч. I УК УССР). Осужден 16.11.37 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

24. БАУДАР Густав Иванович, 1903 года рождения, уроженец с. Цебриково Одесской области, немец, беспартийный, инспектор Зельцского раинаробраза. До ареста проживал в с. Зельцы Одесской области. Арестован 28.03.37 г. Зельцским РО НКВД “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-4, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 28.05.37 г. расстрелян. Дата расстрела не указана. Реабилитирован по постановлению президиума Одесского облсуда от 3.03.58 г.
25. БАХМАН Бруно Фридрихович, 1874 года рождения, уроженец г. Польша (БССР), немец, педагог Одесского госуниверситета, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 28.08.37 г. УНКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 16.09.37 г. ему определен срок наказания 8 лет ИТЛ. Реабилитирован 21.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
26. БАЧИНСКИЙ Яков Федорович, 1889 года рождения, уроженец г. Могилев-Подольский, украинец, учитель Никоридовской начальной школы, беспартийный, до ареста проживал на хут. Никоридово Гроссуловского района Одесской области. Арестован 13.08.37 г. Гроссуловскии РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 03.11.37 г. расстрелян 14.11.37 г. Реабилитирован 13.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
27. БАЧИЧ Михаил Михайлович, 1887 года рождения,

уроженец с. Байлик, Венгрия, хорват, преподаватель Одесского института водного транспорта, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 23.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-1 “а” УК УССР). Осужден 23.09.38 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 28.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

28. БАЮШ Никита Давидович, 1848 года рождения, уроженец с. Валегоцулово МАССР, молдаванин, учитель школы № 14, беспартийный, до ареста проживал в с. Валегоцулово. Арестован 21.10.37 г. Валегоцульским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной агитации (ст. 54-10 У К УССР). Осужден 29.11.37 г. по решению “ тройки” НКВД МАССР к 8 годам заключения И ТЛ. Реабилитирован 23.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
29. БЕДЗЮК Дмитрий Николаевич, 1887 года рождения, село Гвоздец Коломейского уезда (Польша), украинец, беспартийный, работал учителем в Березовке. Арестован 7.09.37 г. Балтским РО НКВД Одесской области “ за антисоветскую деятельность” , ст. 54-6 У К УССР. По постановлению комиссии НКВД и прокурора СССР от 4.11.37 г. был расстрелян 20.11.37 г. Реабилитирован 1.11.57 г. по определению военного трибунала Одесского военного округа.
30. БЕЗДЕТНЫ Й Николай Петрович, 1902 года рождения, уроженец с. Лукановка Кривоозерского района Одесской области, украинец, беспартийный, до ареста проживал в с. Фрунзовка Фрунзовского района Одесской области, где работал инспектором школ Фрунзовского РОНО. Арестован 23.09.49 г. УМ ТБ по Одесской области “ за антисоветскую деятельность (ст. 54-10 ч. 2 У К У С С Р ). Осужден 20.01.50 г. Сталинским облсудом к 25 годам лишения свободы. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области от 22.03.93 г. в соответствии со статьей Закона Украины “ О реабилитации” от 17.04.91 г.

31. БЕЙ Корней Емельянович, 1899 года рождения, уроженец с. Гинск, Зинковского района, украинец, педагог Одесского художественного училища, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 25.03.35 г. УН КВ Д по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 У К УССР). Осужден 11.11.35 г. по приговору Одесского облсуда на 6 лет лишения свободы. Реабилитирован 7.08.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. I Закона УССР от 17.04.91 г.
32. БЕКМАН Наталья Михайловна, 1890 года рождения, уроженка г. Ташкент, русская, беспартийная, учительница Тарутинской школы. Арестована 8.04.41 г. особым отделом НКВД Одесского военного округа по “ подозрению в шпионаже и за антисоветскую агитацию” (ст. 54-6, 54-10 УК УССР). Осуждена 27.09.41 г. особым совещанием при НКВД СССР к 8 годам ИТЛ. Реабилитирована 27.07.56 г. определением военного трибунала Одесского военного округа.
33. БЕЛЯЕВСКАЯ Ольга Матвеевна, 1911 года рождения, уроженка с. Чернове Андреево-Ивановского района Одесской области, русская, учительница средней школы с. Точилово, бывший член ВКП(б), до ареста проживала в г. Ананьеве Одесской области. Арестована 29.06.44 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в измене Родине (ст. 54-1 “ а” УК УССР). Осуждена 16.12.44 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 27.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
34. БЕРБЕКО Александр Тихонович, 1896 года рождения, уроженец г. Раздельная, Одесской области, украинец, кандидат в члены ВКП(б), пом. директора Одесского консервного института. Арестован 7.02.37 г. УНКВД по Одесской области, как “ участник антисоветской троцкистской террористической организации” (ст. 54-8, 54-10 УК УССР). Осужден 26.09.37 г. военной коллегией Верховного Суда СССР к расстрелу. Приговор приведен к исполнению 27.09.37 г. Реабилитирован 14.05.57 г.

определением военной коллегии Верховного Суда СССР.

35. БИБЕР Рихард Генрихович, 1896 года рождения, уроженец с. Найсбург Овидиопольского района Одесской области, немец, беспартийный, преподаватель немецкого языка в школе на ст. Знаменка, Одесской железной дороги. Арестован “за антисоветскую агитацию” (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 16.05.1938 г. особым совещанием при НКВД СССР к 10 годам ИТЛ. Реабилитирован 30.04.55 г. определением транспортной коллегии Верховного Суда СССР.
36. БОБЫЛЕВ Иван Андреевич, 1903 года рождения, уроженец Николаевской области, украинец, преподаватель украинского пединститута в г. Одессе, беспартийный. Арестован УНКВД по Одесской области 7.02.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден “тройкой” при УНКВД по Одесской области 9.03.38 г. к расстрелу. Расстрелян 14.03.38 г. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 16.01.59 г.
37. БОГДАНОВ Иван Петрович, 1905 года рождения, уроженец г. Татар-Пазарджи, Болгария, болгарин, беспартийный, работал учителем в Катаржинской школе Цебриковского района Одесской области. Арестован 22.03.37 г. Цебриковским РО НКВД Одесской области “ за антисоветскую агитацию” по ст. 54-10 УК УССР. По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 30.11.37 г. расстрелян. Реабилитирован 24.10.57 г. по определению военной коллегии Верховного Суда СССР.
38. БОГУСЕВИЧ Франц Тимофеевич, 1902 года рождения, уроженец с. Яновка, Яновского района Одесской области, украинец, педагог Одесской школы № 112, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 28.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности по ст. 54-11, 54-1 “ а” УК УССР. Осужден 10.01.38 г. по решению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 23.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
39. БОГУЦКИЙ Леонид Викторович, 1889 года рождения,

уроженец г. Володевцы Подольской губернии, русский, педагог, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 12.12.34 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13, 54-8 УК УССР). Осужден 4.03.35 г. по решению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 28.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

40. БОЙКО Николай Степанович, 1910 года рождения, уроженец с. Карповка Раздельнянского района Одесской области, украинец, директор школы с. Колонтаевка, беспартийный, до ареста проживал в с. Колонтаевка. Арестован 6.05.44 г. погранотрядом 91 погранполка НКВД по обвинению в сотрудничестве с иностранной разведкой. Осужден 26.09.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области к 15 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 30.07.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
41. БОРГАЧЕВА-ГОЛИНОВСКАЯ Ольга Ильинична, 1902 года рождения, уроженка г. Одессы, русская, учительница на дому, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 31.01.30 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-6, 54-10 УК УССР). Осуждена 23.04.30 г. по постановлению особого совещания при Коллегии ГПУ УССР к ссылке в Старобельский округ сроком на 3 года. Реабилитирована 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
42. БОССЕРТ-ГРЕЧАНОВСКАЯ Эльза Адольфовна, 1904 года рождения, уроженка г. Одессы, немка, беспартийная, преподаватель детского санатория. Арестована с 1.08.38 г. по 16.10.38 г. и с 27.04.40 г. (ввиду болезни) “за шпионскую деятельность” . Осуждена 8.06.40 г. военным трибуналом Одесского военного округа по ст. 54-6 ч. I УК УССР на 7 лет лишения свободы. Реабилитирована 8.04.92 г. по заключению военной прокуратуры Одесского военного округа.

43. БОШКО Александр Ильич, 1882 года рождения, с. Ташлык Аккерманского района, болгарин, учитель неполной средней школы г. Измаила, беспартийный, до ареста проживал в с. Владычене Белградского района Измаильской области. Арестован 13.06.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности по ст. 58-13 УК РСФСР. По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 4.03.42 г. ему определен срок наказания — 5 лет ссылки в Красноярский край. Реабилитирован 09.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
44. БРИЖИЦКИЙ Валентин Константинович, 1885 года рождения, уроженец Овидиополя Одесской области, украинец, беспартийный, зав. учебной частью средней школы № 110. Арестован 15.04.44 г. УНКВД по Одесской области “ за участие в ОУК” . Осужден 15.09.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области по Указу Президиума Верховного Совета СССР от 19.04.43 г. к 20 годам каторжных работ. Определением военной коллегии Верховного Суда от 10.04.48 г. деяние переквалифицировано по ст. 20-54-1 “ а” УК УССР — мера наказания снижена до 10 лет лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 17.07.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
45. БРУСИЛОВСКИЙ Иосиф Рувинович, 1902 года рождения, уроженец Одесской области, еврей, зам. зав. облоно г. Одессы, бывший член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 3.08.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-7, 54-11 УК УССР). Осужден военной коллегией Верховного Суда СССР 28.09.37 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению военной коллегии Верховного Суда СССР от 23.07.56 г.
46. БУЛАТОВИЧ Ольга Густавовна, 1875 года рождения, уроженка г. Одессы, русская, преподаватель музыки, пенсионерка, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 3.03.38 г. УНКВД по Одесской области, по обвинению в контрреволюционной

деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 23.03.38 г. расстреляна 31.03.38 г. Реабилитирована 17.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

47. БУР Рихард Иванович, 1914 года рождения, уроженец с. Клейниендорф Гроссуловского района Одесской области, немец, учитель с. Лунга Котовского района Одесской области. Арестован 16.12.37 г. Котовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 У К УССР). Осужден 9.02.38 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР на 10 лет заключения в И ТЛ. Реабилитирован 6.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
48. БЫХОВСКИЙ Федор Власович, 1896 года рождения, уроженец с. Александровка Балтского района Одесской области, украинец, зав. учебной частью неполной средней школы с. Козацкое Балтского района МАССР. Арестован 5.09.37 г. балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. I, 54-11 У К УССР). Осужден 4.12.37 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 10 годам заключения в И ТЛ. Реабилитирован 14.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89т.
49. БЮЛЬЦЕНГЕЛЕВЕН Карл-Генрих Фердинандович, 1898 года рождения, уроженец г. Одессы, немец, беспартийный, преподаватель школы ликбеза, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 17.02.38 г. УН КВ Д по Одесской области по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10, ч. I, У К УССР). Осужден 5.10.39 г. по решению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в И ТЛ . Реабилитирован 20.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
50. ВАЙСМАН Моисей (Мойша) Иосифович, 1898 года рождения, уроженец г. Кишинева, еврей, беспартийный,

преподаватель средней школы № 117 г. Одессы. Арестован 30.06.38 г. УН КВ Д по Одесской области по подозрению в шпионаже (ст. 54-1 “ а” У К УССР). Осужден 21.09.38 г. “ тройкой” при УН КВ Д по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 26.09.38 г. Реабилитирован 13.08.57 г. определением военного трибунала Одесского военного округа.

51. ВАСИЛЬЕВ Анатолий Авраамович, 1905 года рождения, уроженец г. Одессы, беспартийный, украинец, преподаватель физкультуры, проживал в г. Одессе. Арестован 23.07.37 г. УН КВ Д по Одесской области “ за антисоветскую агитацию” (ст. 54-10 У К УССР). Осужден 4.11.37 г. “ тройкой” при УН КВ Д по Одесской области к 8 годам И ТЛ . Реабилитирован 9 января 1956 г. постановлением Президиума Одесского областного суда.
52. ВАСИЛЬЕВА Любовь Евлампиевна, 1896 года рождения, уроженка г. Одессы, украинка, учительница средней школы № 116, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 6.03.38 г. УН КВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осуждена 31.03.38 г. по постановлению “ тройки” при У Н К В Д по Одесской области к расстрелу. Реабилитирована 2.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
53. ВАСИЛИШИН Тимофей Михайлович, 1891 года рождения, уроженец с. Веньки, Галиция, украинец, профессор водного института. Арестован 29.01.31 г. Одесским ГП У “ за принадлежность к украинской контрреволю ционной организации” . Осужден 30.04.33 г. особым совещанием при коллегии ГП У УССР по ст. 54-11 У К УССР на 3 года лишения свободы. Реабилитирован 19.01.93 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
54. ВЕЛЬК Рох Антонович, 1885 года рождения, уроженец с. Зельцы Одесского района, немец, учитель начальной школы с. Николаевка Коминтерновского района Одесской области, до ареста проживал в с. Николаевка. Арестован 18.03.38 г. Коминтерновским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 У К УССР).

Осужден 1.10.38 г. по решению “ тройки” при УН КВ Д по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

55. ВЕНДЛЯНД Зигфрид Августович, 1890 года рождения, уроженец г. Николаева, немец, учитель начальной школы с. Трехграды Краснооктянского района МАССР, до ареста проживал в с. Трехграды. Арестован 23.10.37 г. Краснооктянским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению особого совещания при НКВД СССР от 29.12.37 г. заключен на 10 лет в ИТЛ. Реабилитирован 4.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
56. ВЕРБИЦКИЙ Борис Иосифович, 1892 года рождения, уроженец с. Строговка Одесской области, украинец, педагог школы № 27 г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 2.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 29.10.37 г. расстрелян 30.10.37 г. Реабилитирован 8.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
57. ВЕРБИЦКАЯ Анна Иосифовна, 1892 года рождения, уроженка с. Строговка Одесской области, украинка, учительница с. Новая Екатериновка Одесской области, беспартийная, до ареста проживала в с. Новая Екатериновка. Арестована 6.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-2, 54-11 УК УССР). Осуждена 21.11.37 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирована 6.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
58. ВИЛЬНЕР Арнольд Ефимович, 1931 года рождения,

уроженец г. Харькова, русский, аспирант Одесского пединститута, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 30.11.61 г. У КГБ по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 62 ч. I УК УССР). Осужден 9.02.62 г. по приговору Одесского облсуда к 6 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 22.11.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 17.04.91 г.

59. ВИРКАУ Николай Николаевич, 1892 года рождения, уроженец г. Одессы, украинец, преподаватель пединститута, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 25.12.37 г. УН КВ Д по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 У К УССР). Осужден 28.12.37 г. по постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 02.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
60. ВИРСКИЙ Алексей Павлович, 1903 года рождения, уроженец с. Широкое Херсонской области, украинец, член ВКП(б) с 1926 года. Работал в облнаробразовании зав. сектором политпросвета. Арестован 20.08.37 г. УН КВ Д по Одесской области “ за участие в контрреволюционной деятельности” . Осужден 28.09.37 г. военной коллегией Верховного Суда СССР по ст. 54-7, 54-8, 54-11 У К УССР к расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 14.09.57 г. по определению военной к оллегии Верховного Суда СССР.
61. ВЛАДЫЧЕНКО Антон Николаевич, 1894 года рождения, уроженец г. Изюм Харьковской области, украинец, беспартийный, до ареста работал преподавателем в Одесском высшем мо-ручилище. Арестован 2.06.44 г. УН КВ Д по Одесской области “ за участие в О У Н ” . Осужден 15.09.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области по Указу Президиума Верховного Совета СССР от 19.04.43 г. к 20 годам каторжных работ с конфискацией имущества. Реабилитирован 17.07.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.

62. ВОЙТКЕВИЧ Георгий Иванович, 1915 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, преподаватель Одесского учетно-кредитного техникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 24.04.47 г. УМ ГБ по Одесской области по обвинению в контрреволюционной агитации (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 19.06.47 г. по приговору Одесского облсуда к 10 годам лишения свободы в ИТ Л. Реабилитирован 25.07.91 г. по заключению Прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
63. ВОЛЯНСКИЙ Богдан Елисеевич, 1901 года рождения, уроженец г. Одессы, украинец, преподаватель Одесского сельскохозяйственного института, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 25.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 28.12.37 г. по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 02.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
64. ВЫТЯГАНЕЦ Ферапонт Петрович, 1899 года рождения, уроженец с. Ново-Владимировка Одесской области, украинец, беспартийный учитель школы ликбеза на Одесском суперфосфатном заводе, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 17.09.37 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 3.11.37 г. расстрелян 14.11.37 г. Реабилитирован 11.01.89 г. по постановлению Президиума Одесского облсуда в соответствии со ст. 6, п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.
65. ГАВРИЛЬМАН Иосиф Григорьевич, 1899 года рождения, уроженец с. Калчик Аккерманского уезда (Бессарабия), еврей, доцент Одесского медицинского института, бывший член ВКП(б), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 29.02.36 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 21.09.36 г. по решению “

особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

66. ГАВРИЛЮК Александр Михайлович, 1913 года рождения, уроженец с. Граденицы Беляевского района Одесской области, русский, беспартийный, работал учителем в Кандельской школе. Арестован 4.10.37 г. Зельцским РО НКВД Одесской области “ за контрреволюционную деятельность”. По постановлению “особого совещания” при НКВД СССР от 21.10.37 г. был расстрелян 28.10.37 г. Реабилитирован 7.12.57 г. по решению судебной коллегии Верховного Суда УССР.
67. РАДЗИНСКАЯ Анна (Иванна) Филипповна, 1898 года рождения, уроженка с. Сколе (Галиция), украинка, беспартийная, учитель средней школы № 79 г. Одессы, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 17.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной агитации (от. 54-10 УК УССР). Осуждена 7.02.38 г. по решению НКВД и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирована 28.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
68. ГАЙДАРЖИ Савелий Дмитриевич, 1899 года рождения, уроженец с. Девлет-Агач (Румыния), болгарин, директор школы в поселке Ульяновка Благоевского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Благоево. Арестован 16.02.38 г. Благоевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-6 ч. 1 УК УССР). Осужден 10.09.38 г. по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 19.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
69. ГЕЙНЦЕ Марта Константиновна, 1891 года рождения, уроженка г. Одессы, немка, беспартийная, преподаватель немецкого языка 2-й железнодорожной школы г. Одессы. Арестована 12.08.44 г. УНКВД по Одесской области “ за

измену Родине” (ст. 54-1 “ а” УК УССР). Осуждена 14.10.44 г. особым совещанием при НКВД СССР к 5 годам ИТЛ. Реабилитирована 12.06.57 г. постановлением Президиума Одесского областного суда.

70. ГЕЛЬЦЕНЛИХТЕР Пиус Иосифович, 1918 года рождения, уроженец с. Зельцы Раздельнянского района Одесской области, немец, член ВЛКСМ, педагог, до ареста проживал в с. Нейсбург Одесской области. Арестован 2.08.41 г. Овидиопольским РО НКВД “ за антисоветскую агитацию”. Осужден 2.10.41 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области по ст. 54-10, ч. 2 к расстрелу без конфискации имущества. Реабилитирован 21.01.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
71. ГЕРАСИМЯК Павел Ильич, 1896 года рождения, уроженец г. Староконстантинов Хмельницкой области, украинец, беспартийный, работал преподавателем математики. Арестован 26.02.38 г. УНКВД по Одесской области “ за участие в националистической организации”, ст. 54-10, 54-11 УК УССР. По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 9.03.38 г. был расстрелян 13.03.38 г. Реабилитирован 7.02.58 г. по определению военного трибунала Одесского военного округа.
72. ГЕРМАН Шлема Моисеевич, 1899 года рождения, уроженец с. Золотоноша Черкасского округа, еврей, преподаватель трудовой школы № 48 г. Одессы. Арестован 7.09.29 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 17.09.29 г. решением особого совещания при ОГПУ на 3 года лишения свободы, тем же органом 29.01.30 г. во изменение прежнего решения выслан в Северный край на 3 года. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
73. ГЕОРГУ Иван Савич, 1909 года рождения, уроженец с. Бабель Измаильского района, молдаванин, подданный Румынии, учитель, до ареста проживал в г. Измаиле. Арестован 10.07.40 г. опергруппой НКВД УСССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13 УК УССР). Осужден 3.06.41 г. по постановлению “

особого совещания” при НКВД СССР к 8 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 12.01.90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

74. ГИНЗБРЕХТ Николай Яковлевич, 1917 года рождения, уроженец с. Александрополь Донецкой области, немец, учитель школы. Арестован 19.07.41 г. УНКГБ Одесской области “ за антисоветскую агитацию”. Осужден 12.12.41 г. военным трибуналом войск НКВД Западно-Сибирского округа по ст. 54-10 ч. II УК УССР на 8 лет, с поражением в правах на 5 лет, с конфискацией имущества. Реабилитирован 23.02.93 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
75. ГИТЕЛЬ Леонтий Христианович, 1902 года рождения, с. Любимое Донецкой области, немец, директор средней школы с. Петерсталь Спартаковского района Одесской области, член ВКП(б), до ареста проживал в с. Петерсталь. Арестован 9.06.38 г. Спартаковским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-21, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при УНКВД Одесской области от 13.10.38 г. расстрелян 20.10 38 г. Реабилитирован 23.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
76. ГОВАЛО Александр Иванович, 1889 года рождения, уроженец г. Москвы, русский, педагог Стахановской школы Одесской джутовой фабрики, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 12.07.41 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 20.05.42 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТ Л. Реабилитирован 15.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
77. ГОЛЕМБЕВСКАЯ Ядвига Владиславовна, 1897 года рождения, уроженка г. Бердичева Винницкой области, полька, учительница школы ФЗО № 32, проживала в г. Одессе. Арестована 11 ноября 1937 г. УНКВД по Одесской

области “ как участница контрреволюционной националистической организации “ Польская организация войсковая” (ст. 54-1 “ а” , 54-11 УК УССР). Осуждена 3 октября 1938 г. “ тройкой” при НКВД СССР к расстрелу. Приговор приведен а исполнение 13.10.38 г. Реабилитирована 24.05.57 г определением военного трибунала Одесского военного округа.

78. ГОЛОВКО Александр Яковлевич, 1918 года рождения, уроженец г. Николаева, украинец, преподаватель физкультуры на курсах при Одесском институте усовершенствования учителей, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 25.04.50 г. по обвинению в контрреволюционной агитации и пропаганде (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 24.06.50 г. по приговору Одесского облсуда к 25 годам лишения свободы. Реабилитирован 12.11.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
79. ГОЛОСКЕВИЧ Андрей Иванович, 1892 года рождения, уроженец с. Степановна Винницкой области, украинец, учитель средней школы с. Еленовка Балтского района МАССР, беспартийный, до ареста проживал в с. Еленовка. Арестован 11.09.37 Г. Балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности, статья не указана. По постановлению “ тройки” НКВД МАССР от 23.09.37 г. осужден на 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
80. ГОЛЬЦМАН Адам Иванович, 1895 года рождения, уроженец с. Иловля Каменского кантона республики немцев Поволжья, немец, директор средней школы с. Кассель Гроссуловского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Кассель. Арестован 22.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 1.10.38 г. расстрелян 16.10.38 г. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
81. ГОЛУБЕВ Александр Петрович, 1890 года рождения, уроженец с. Всеволодчино Саратовской области, русский,

педагог средней школы № 94 г. Одессы. Арестован 25.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности в военно-офицерской организации (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 5.07.38 г. по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

82. ГОМАНЮК Захарий Матвеевич, 1887 года рождения, уроженец с. Реймировка Дубоссарского района МАССР, украинец, учитель, до ареста проживал в с. Рекмаровка. Арестован 03.03.38 г. НКВД МАССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11, 54-2 УК УССР) Осужден 22.04.38 г. по постановлению “ тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
83. ГОПТАРЕВСКИЙ Василий Федосеевич, 1893 года рождения, уроженец г. Измаила, русский, учитель. Арестован УНКВД по Одесской области 11.07 40 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13, 54-11 УК УССР). Осужден особым совещанием при НКВД СССР 5.06.41 г. на 8 лет ИТЛ. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 10.12.56 г.
84. ГОРДИЕВСКИЙ Михаил Иванович, 1885 года рождения, уроженец с. Зеленки Киевской области, украинец, профессор истории. Арестован 27.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность”. Осужден 11.10.38 г. военной коллегией Верховного Суда СССР по ст. 54-1 “ а” к расстрелу. Реабилитирован 4.06.92 г. по заключению прокуратуры Украины.
85. ГОРУСТОВИЧ Анна Петровна, 1923 года рождения, уроженка г. Одессы, русская, работала в детдоме пионервожатой. Арестована 10.05.46 г. УНКГБ по Одесской области “ за антисоветские высказывания”. Осуждена 21.06.46 г. Одесским облсудом по ст. 54-10 ч. 2 УК УССР к 10 годам лишения свободы в ИГЛ с

поражением в правах на 5 лет и конфискацией имущества. Реабилитирована 5.06.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.

86. ГОФМАН Марта Андреевна, 1902 года рождения, уроженка с. Эберфельд Высокопольского района Днепропетровской области, немка, доцент Одесского немецкого педагогического института, до ареста проживала в городе Одессе. Арестована 20.04.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1 “а”, 54-11 УК УССР). Осуждена 1.10.38 г. по решению “тройки” при НКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирована 26.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
87. ГОХБАУМ Наум Хацкелевич, 1904 года рождения, уроженец м. Гарвалин (Польша), еврей, преподаватель истории Одесской школы № 68, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 19.05.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1 “а”, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 3.10.38 г. расстрелян 13.10.38 г. Реабилитирован 1.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
88. ГРАЖДАН Семен Антонович, 1912 года рождения, уроженец с. Новокорбовка Троицкого района Одесской области, украинец, учитель начальных классов. Арестован 2.04.44 г. Троицким РО НКВД Одесской области “за сотрудничество с оккупантами”. Осужден 5.11.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области по ст. 54-1 “а” УК УССР к 15 годам лишения свободы (каторжных работ) с поражением в правах на 5 лет и конфискацией имущества. Реабилитирован 13.04.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
89. ГРЕНАДЕР Бенцион Моисеевич, 1883 года рождения, с. Тальное Киевской области, еврей, работал директором школы. Арестован 17.02.37 г. УНКВД по Одесской области “за антисоветскую агитацию”, ст. 54-10 ч. I УК УССР от

23.04.37 г. был осужден на 5 лет ИТЛ, с поражением в правах на 3 года. Реабилитирован 2.02.40 г. по определению судебной коллегии Верховного Суда СССР.

90. ГРЕЧКО Василий Никитович, 1896 года рождения, уроженец с. Эристовка Мелитопольского района Запорожской области, украинец, член ВКП(б), до ареста проживал в с. Эристовка, преподаватель пединститута. Арестован 10.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ за антисоветскую деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По решению военной коллегии Верховного Суда СССР от 11.10.38 г. был расстрелян с конфискацией имущества. Приговор приведен в исполнение в тот же день. Реабилитирован 26.12.57 г. по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР.
91. ГРИГОРИЙ Тимофей Демидович, 1893 года рождения, уроженец Одесской области, украинец, учитель школы в с. Корытное Балтского района, МАССР. Арестован Балтским РО НКВД МАССР 5.09.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден “особым совещанием” при НКВД СССР 4.12.37 г. на 10 лет ИТЛ. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 10.01.57 г.
92. ГРИЩУК Юлий Алексеевич, 1888 года рождения, уроженец с. Валины (Польша), белорус, учитель неполной средней школы с. Тростянец Гроссуловского района МАССР, беспартийный, до ареста проживал на х. Орех Гроссуловского района. Арестован 23.10.37 г. НКВД МАССР по обвинению в шпионаже (ст. 54-1 “ а” УК УССР). По постановлению НКВД СССР и прокурора СССР от 17.11.37 г. расстрелян 26.11.37 г. Реабилитирован 18.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
93. ГРИНЦЕВИЧ-ГРЕНХОЛЬМ Эвелина Карловна, 1885 года рождения, уроженка г. Хельсинки (Финляндия), шведка, гражданка СССР, педагог школы № 56 г. Одессы. Арестована 6.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ как участница шпионско-диверсионной организации” (ст. 54-1 “ а” , 54-11 УК УССР), Осуждена 2.11.38 г. “тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор

приведен в исполнение 4.11.38 г. Реабилитирована 28.05.57 г. определением Военного Трибунала Одесского Военного округа.

94. ГРИЩИНСКАЯ-КОРОВАЦКАЯ Елена Иосифовна, 1905 года рождения, уроженка г. Одессы, полька, учитель школы № 98 г. Одессы. Арестована 24.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в связи с иностранной разведкой и контрреволюционной деятельности (ст. 54-1 “а”, 54-10 УК УССР). Осуждена 7.02.38 г. постановлением “особого совещания” при НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирована 16.01.90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
95. ГРОЗДЕВ Михаил Афанасьевич, 1894 года рождения, уроженец с. Чешмикой Измаильского уезда, болгарин, бывший румынский подданный, преподаватель неполной средней школы № 1 г. Рени. Арестован 23.09.40 г. Ренийским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 5.06.41 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР как социально-опасный элемент на 8 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован 6.09.89 г по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16. 01.89 г.
96. ГУБЕР Альберт Фридрихович, 1911 года рождения, уроженец с. Спартак Одесской области, немец, учитель средней школы с. Спартак, беспартийный. Арестован Спартаковским РО НКВД по Одесской области 29.07.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-2, 54-7, 54-11 УК УССР) Осужден “тройкой” при УНКВД по Одесской области 23.08.38 г. к расстрелу. Расстрелян 28.09.38 г. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 19.12.57 г.
97. ГУЗАР Станислав Антонович, 1893 года рождения, уроженец с. Кутузове Винницкой области, украинец, преподаватель Одесского консервного техникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 23.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4 УК УССР).

По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 29.10.37 г. расстрелян 28.11.37 г. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

98. ГУРТОВЕНКО Андрей Иванович, 1897 года рождения, уроженец с. Междиболи Винницкой области, украинец, педагог. Арестован 15.08.37 г. УНКВД по Одесской области “за антисоветскую агитацию” (ст. 54-10 ч. I УК УССР). По постановлению НКВД и прокурора СССР от 10.01.38 г. расстрелян 21.01.38 г. Реабилитирован 4.12.57 г. по определению Судебной Коллегии Верховного Суда УССР.
99. ГРЕЧКО Василий Никитович, 1896 года рождения, уроженец Запорожской области, украинец, зав. кафедрой по военной и физической подготовке Одесского пединститута, член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 11.03.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-7, 54-11 УК УССР). Осужден военной коллегией Верховного Суда СССР 11.10.38 г. к расстрелу. Расстрелян 11.10.38 г. Реабилитирован по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР от 26.12.57 г.
100. ДАВИДОВ Илья Александрович, 1896 года рождения, уроженец с. Яктошов (Польша), украинец, учитель Ананьевской школы № 1, до ареста проживал в г. Ананьеве, МАССР. Арестован 20.06.38 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в шпионаже (ст. 54-1 “а” УК УССР). Осужден 1.10.38 г. по постановлению “тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 6.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
101. ДАУКОВСКИЙ Саник Хаймович, 1904 года рождения, уроженец Черкасской области, еврей, аспирант Водного института, бывший член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 4.02.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден Воднотранспортным судом Черноморского бассейна 14.10.37 г. на 4 года ИТЛ. Реабилитирован по

постановлению Президиума Верховного суда СССР от 31.08.56 г.

102. ДАЩЕНКО Константин Павлович, 1914 года рождения, уроженец г. Кишинева, украинец, учитель неполной средней школы с. Жебрияны Килийского района Измаильской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Жебрияны. Арестован 13.06.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-13 УК УССР). Осужден 21.03.42 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 10 годам заключения в ИТ Л. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
103. ДЕЛЬВЕНДАЛЬ Вилли Генрихович, 1895 года рождения, уроженец г. Голем, Германия, немец, преподаватель мединститута, член ВКП(б), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 31.12.36 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 3.09.37 г. по приговору Одесского облсуда к 10 годам лишения свободы. Реабилитирован 29.12.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
104. ДЕМИДОВ Михаил Дмитриевич, 1904 года рождения, уроженец г. Туапсе, грек, ректор Водного института, бывший член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 23.12.36 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-7, 54-10 УК УССР). Осужден Воднотранспортным судом Черноморского бассейна 14.10.37 г. на 20 лет ИТЛ. Реабилитирован по постановлению Пленума Верховного Суда СССР от 31.08.56 г.
105. ДЕ-МЕТЦ Михаил Георгиевич, 1875 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, преподаватель Одесского института инженеров водного транспорта. Арестован 3.04.38 г. УНКВД по Одесской области “ как член военной контрреволюционной организации” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 6.05.38 г. “ тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в

исполнение 4.06.38 г. Реабилитирован 18.04.59 г. заключением прокуратуры Одесской области.

106. ДЗЕРОВИЧ Мирослав Игнатьевич, 1889 года рождения, уроженец г. Львова (Галиция), украинец, учитель неполной средней школы с. Козацкое Балтского района МАССР, до ареста проживал в с. Козацкое МАССР. Арестован 29.09.37 г. Балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению " особого совещания" при НКВД СССР от 5.10.37 г. расстрелян 28.10.37 г. Реабилитирован 31.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
107. ДИКОВСКИЙ Абрам Исаакович, 1902 года рождения, уроженец г. Бобринец, еврей, преподаватель Энергетического техникума, член ВКП(б), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 20.01.36 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 15.05.36 г. по решению " особого совещания" при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТ Л. Реабилитирован 21.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
108. ДМИТРЕНКО Николай Арестович, 1910 года рождения, уроженец с. Глодосы Хмелевского района Одесской области, украинец, директор школы с. Бешбараки, до ареста проживал в с. Бешбараки Ровнянского района Одесской области. Арестован 10.02.36 г. Раздельнянским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 14.05.36 г. по приговору Одесского облсуда к 4 годам лишения свободы. Реабилитирован 17.08.89 по определению судебной комиссии по уголовным делам Верховного Суда УССР в соответствии со ст. 6, п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.
109. ДОБРИЦКИЙ Леонтий Авксентьевич, 1900 года рождения, уроженец с. Глодосы Хмелевского района Одесской области, украинец, преподаватель истории спецшколы и школы медсестер г. Одессы, до ареста проживал в г.

Одессе. Арестован 2.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 7.04.38 г. по постановлению “ тройки” НКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 24.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

110. ДОЛИНСКИЙ Никифор Ясонович, 1882 года рождения, уроженец с. Познанка Любашевского района Одесской области, украинец, учитель начальной школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Познанка. Арестован 30.09.37 г. Любашевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 27.11.37 г. по постановлению УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
111. ДОРОХОЛЬСКИЙ Лев Николаевич, 1900 года рождения, уроженец с. Ободовка Подольской губернии, украинец, преподаватель Одесского института физхиммата, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.07.33 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” Коллегии ГПУ УССР от 4.11.33 г. ему определен срок наказания 3 года ссылки в Северный Край. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
112. ДОРОШЕНКО Исидор Меланьевич, 1907 года рождения, уроженец с. Гованосы МАССР, русский, учитель школы № 1 с. Баблаки Ренийского района Измаильской области, до ареста проживал в с. Баблаки. Арестован 29.06.44 г. Ренийским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (ст. 58-10 ч. II УК УССР). Осужден 5.12.44 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 20.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного

Совета СССР от 16.01.89 г.

113. ДОЦЕНКО Иван Самойлович, 1885 года рождения, уроженец с. Любашевка Одесской области, украинец, учитель 7-летней школы с. М. Бобрик Любашевского района, до ареста проживал в с. Бобрик. Арестован 12.11.37 г. Любашевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 27.11.37 г. по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
114. ДРЕКОВ Николай Иванович, 1881 года рождения, уроженец г. Ананьева МАССР, украинец, учитель школы № 1 с. Байталы Ананьевского района МАССР, до ареста проживал в с. Байталы. Арестован 23.10.37 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осужден 14.11.37 г. по решению “заседания особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 6.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
115. ДУДНИК Ефим Семенович, 1899 года рождения, уроженец с. Крижовлин Песчанского района МАССР, украинец, учитель СШ, до ареста проживал в с. Гиляхова Песчанского района МАССР. Арестован 24.02.38 г. Песчанским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осужден 23.04.38 г. по решению “особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 16.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
116. ДЫБЯК Дмитрий Дмитриевич, 1885 года рождения, уроженец Польши, украинец, зав. кафедрой Одесского института повышения квалификации И.Т.Р., до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 3.09.37 г. УНКЗД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-. 10 ч. I, 54-11 УК УССР). По

постановлению “тройки” при НКВД по Одесской области от 29.10.37 г. расстрелян 12.11.37 г. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

117. ДЬЯЧЕНКО Иван Яковлевич, 1914 года рождения, уроженец с. Лиман Татарбунарского района Измаильской области, украинец,учитель. Арестован 21.01.49 г. УМТБ Измаильской области “ за антисоветскую агитацию”. Осужден 15.07.50 г. приговором Измаильского облсуда по ст. 54-10 ч. 2 УК УССР к 10 годам ИТЛ с конфискацией имущества. Реабилитирован 19.05.92 г. по заключению прокуратуры Украины.
118. ДЬЯЧИШИНА Галина Григорьевна, 1923 года рождения, уроженка г. Рыбница МССР, русская, до ареста проживала в г. Рыбница, ул. Новая, 8/6, преподаватель средней школы. Арестована 21.07.45 г. Одесским НКВД “ за связь с жандармерией”. Решением “ особого совещания” при МВД СССР от 10.06.46 г. подвергнута лишению свободы на 11 месяцев. Реабилитирована по заключению прокуратуры Одесской области от 7.06.93 г. в соответствии со ст. 1 Закона Украины “О реабилитации” от 17.04.91 г.
119. ЕННЕР Амалия Фердинандовна, 1895 года рождения, уроженка Одесской области, немка, преподаватель Цебриковской школы. Арестована Цебриковским РО НКВД по Одесской области 10.09.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осуждена “тройкой” по Одесской области 26.09.37 г. на 10 лет ИТЛ. Реабилитирована по постановлению Президиума Одесского областного суда от 10.12.56 г.
120. ЕРМАКОВ Алексей Маркович, 1887 года рождения, уроженец г. Аккерман, Бессарабия, русский, преподаватель русского языка, с. Развадул, уезд Дымбовица в Румынии. Румынский подданный. Арестован 4.06.49 г. Измаильским облотделением МГБ по обвинению за участие в белогвардейских организациях и активную враждебную СССР деятельность (ст. 54-4, 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 31.12 49 г. по постановлению “особого совещания” при МГБ СССР на 25 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован 25.12.89 г. по заключению

прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

121. ЕРМОЛОВ Леонид Николаевич, 1905 года рождения, уроженец г. Кишинева, (Румыния), румын, учитель школы с. Осички Савранского района Одесской области, до ареста проживал в с. Осички. Арестован 15.10.37 г. Савранским РО НКВД " за контрреволюционную деятельность" (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). По постановлению "тройки" УНКВД по Одесской области от 28.11.37 г. ему определен срок наказания 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 11.01.89 г. по постановлению Президиума Одесского облсуда на основании ст. 6, п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.
122. ЕФИМОВА Надежда Алексеевна, 1905 года рождения, уроженка г. Кировограда, русская, преподаватель рыбопромышленного техникума г. Б-Днестровска, до ареста проживала в г. Б-Днестровске. Арестована 6.11.50 г. УМГБ Измаильской области по обвинению в контрреволюционной агитации (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осуждена 31.01.51 г. по приговору Судебной Коллегии по уголовным делам Измаильской области к 10 годам лишения свободы. Реабилитирована 26.04.90 г. по определению Судебной Коллегии по уголовным делам Верховного Суда УССР на основании ст. 6, п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.
123. ЖОВМИР Тимофей Ефимович, 1880 года рождения, уроженец с. Кужишница, Сорокский уезд, молдаванин, учитель, до ареста проживал в г. Рени. Арестован 15.07.40 г. УНКВД Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13 УК УССР). Осужден 29.05.41 г. по постановлению "особого совещания" при НКВД СССР к 8 годам заключения в концлагерь. Реабилитирован 30.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
124. ЖМЫХОВ Георгий Алексеевич, 1889 года рождения, уроженец г. Ананьева, МАССР, украинец, директор школы № 3 села Гандрабуры Ананьевского района МАССР, до ареста проживал в с. Гандрабуры. Арестован 23.10.37 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в

контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 20.11.37 г. по решению “тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 29.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

125. ЗАБИГАЛ Франц Вацлавович, 1893 года рождения, уроженец с. Кучурган Раздельнянского района Одесской области, чех, инспектор Зельцского районо. До ареста проживал в с. Зельцы Одесской области. Арестован 28.03.37 г. Зельцским РО НКВД “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области от 27.08.37 г. расстрелян, дата расстрела не указана. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 3.03.58 г.
126. ЗАГОРОВСКИЙ Евгений Александрович, 1885 года рождения, уроженец г. Харькова, русский, преподаватель педагогического института г. Одессы. Арестован 21.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 25.07.38 г. по решению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 09.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
127. ЗАЕВЛОШИН Михаил Николаевич, 1886 года рождения, уроженец с. Владимировна Кировоградской области, украинец, зав. кафедрой психологии Одесского мединститута, профессор, до ареста проживал в г. Тимишоары (Румыния). Арестован 15.10.44 г. ОНКО “Смерш” 279 над. (действующая армия) по обвинению в измене Родине (ст. 54-1 “а” УК УССР). Осужден 21.03.45 г. по приговору военного трибунала войск НКВД Одесской области к 15 годам лишения свободы. Реабилитирован 7.10.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 7.04.91 г.
128. ЗДОРОВИЛО Христофор Викторович, 1904 года рождения, уроженец с. Ганжоловка Киевской области, украинец, преподаватель металлообрабатывающего техникума г.

Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 5.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 5.05.38 г. по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 2.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

129. ЗЕЛИНГЕР Александр Миндратович, 1913 года рождения, уроженец с. Роштадт Мостовского района Одесской области, немец, учитель школы хут. Христофорово А-.Ивановского района Одесской области, до ареста проживал в с. Христофорово. Арестован 22.10.37 г. А - Ивановским РО НКВД “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 30.10.37 г. ему определен срок наказания 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 23.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
130. ЗЕЛЬНИЦКИЙ Петр Иванович, 1886 года рождения, уроженец с. Дебрянка Первомайского района, украинец, преподаватель школы № 28 г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 17.04.33 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13, 54-11 УК УССР). Осужден 29.09.33 г. по решению особого совещания при коллегии ГПУ УССР к 3 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
131. ЗЕЙГМАН Соломон Яковлевич, 1904 года рождения, уроженец г. Витебска, еврей, директор Педагогического техникума в г. Балте, член КП(б)У, до ареста проживал в г. Балта. Арестован 27.02.36 г. НКВД МАССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 10.03.36 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к 3 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в

соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

132. ИВАНОВ Цвятко Славович, 1902 года рождения, уроженец г. Старая Загора, Болгария, болгарин, член КПСС, работал завучем в средней школе. Арестован 29.08.37 г. УН КВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” по ст. 54-1 “ а” У К УССР. По постановлению “ тройки” при УН КВ Д по Одесской области от 9.10.38 г. расстрелян 19.10.38 г. Реабилитирован 7.10.57 г. по постановлению Одесского облсуда.
133. ИВАСИК Василий Андреевич, 1878 года рождения, уроженец с. Политанок Винницкой области, украинец, педагог средней школы № 81 г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 5.03.38 г. УН КВ Д по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при УН К В Д по Одесской области от 20.04.38 г. расстрелян 25.04.38 г. Реабилитирован 23.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
134. ИДТ Фридрих Фридрихович, 1907 года рождения, уроженец с. Красный Яр Марксштадского Кантона республики немцев Поволжья, немец, инспектор наробразования Зельцского района Одесской области. Арестован 21.12.37 г. Зельцским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. по решению “ тройки” при УН КВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 30.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
135. ИЕССЕ Людвиг Рудольфович, 1890 года рождения, уроженец г. Дунаевцы Винницкой области, немец, учитель школы с. Цебриково Одесской области, до ареста проживал в с. Цебриково. Арестован 26.12.33 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 У К УССР). Осужден 26.02.34 г. по решению “ особого совещания”

при коллегии Г П У УССР к ссылке в Казахстан сроком на 3 года. Реабилитирован 30.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

136. ИЗНАРЬ Николай Адольфович, 1879 года рождения, г. Одесса, русский, работал инструктором-педагогом в школе для глухонемых. Арестован 17.09.37 г. УНКВД по Одесской области “за антисоветскую деятельность” (ст. 54-13 УК УССР). По постановлению “тройки” НКВД по Одесской области от 30.11.37 г. был расстрелян. Дата расстрела не указана. Реабилитирован 2.12.57 г. по постановлению Одесского облсуда.
137. ИЛЬНИЦКИЙ Григорий Иванович, 1897 года рождения, уроженец с. Гаджняи-ка Грушковского района Одесской области, украинец, учитель СШ с. Гниляково Одесской области, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 6.05.38 г. по постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 22.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
138. ИЛЬЯКОВ-БЕЛЫЙ Михаил Прокофьевич, 1888 года рождения, уроженец с. При-возец Кинсужского района, Галиция, украинец, преподаватель немецкого языка железнодорожной школы Мв 64 ст. Котовск, до ареста проживал в г. Котовске. Арестован 20.06.37 г. отделением НКВД ст. Котовск по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 16.02.38 г. по решению “особого совещания” при НКВД СССР к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 09.01. 90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
139. ИСАЕВ Иван Саввович, 1905 года рождения, уроженец с. Верхне-Велозерки Днепропетровской области, член ВКП(6) с 1925 года, работал редактором “Черноморской коммуны”. Арестован 12.07.37 г. УНКВД по Одесской области “за участие в контрреволюционной

организации". Осужден 23.09.37 г. военной коллегией Верховного Суда СССР по ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР к расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 14.09.57 г. по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР.

140. ИСАКОВИЧ Александр Самойлович, 1883-года рождения, уроженец г. Одессы, русский, доцент' ОГУ. Арестован УНКВД по Одесской области 13.04.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден " тройкой" при УНКВД по Одесской области 6.05.38 г. к расстрелу. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 10.01.57 года.
141. КАЗАНЖИ Евгений Фомич, 1888 года рождения, уроженец г. Вендоры, Бессарабия, русский, военный преподаватель морского техникума г. Одессы. Арестован 14.07.37 г. УНКВД ло Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-6 УК УССР). Осужден 9.11.37 г. решением НКВД СССР и прокуратуры СССР к расстрелу. Реабилитирован 31.01.90 г. по заключению Военной прокуратуры Одесского Военного Округа в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
142. КАНДЕЛЬ Давид Фафвелевич, 1911 года рождения, уроженец г. Дубоссары, МАССР, еврей, преподаватель индустриального института, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 2.06.41 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 7.02.42 г. по решению " особого совещания" НКВД СССР к 8 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
143. КАНСКАЯ Людмила Васильевна, 1886 года рождения, уроженка г. Ленинграда, русская, преподаватель консерватории, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 15.04.35 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8 УК УССР). Осуждена 10.08.35 г. по решению " особого совещания" при НКВД СССР к 5 годам ссылки в Красноярский край. Реабилитирована 22.08.89 г. по

заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

144. КАНСКИЙ Иосиф Иосифович, 1880 года рождения, уроженец г. Рига, русский, преподаватель Водного института, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.04.35г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8 УК УССР). Осужден 10.08.35 г. по решению “особого совещания” при НКВД СССР к ссылке в Красноярский край сроком на 5 лет. Реабилитирован 22.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
145. КАНЕВСКИЙ Наум Сергеевич, 1903 года рождения, уроженец с. Никольское Ново-Георгиевского района Харьковской области, еврей, член ВКП(б) с 1925 г, работал а облнаробразовании зав. отделом средних школ. Арестован 29.07.37 г. УНКВД по Одесской области “ за участие в антисоветской организации”. Осужден 23.09.37 г. Военной Коллегией Верховного Суда по ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР к расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 14.09.57 г. по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР.
146. КАМЕШКО Александр Федосеевич, 1895 года рождения, уроженец с. Чудово Черниговской области, украинец, преподаватель художественного училища г. Одессы, член ВКП(6), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 5.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 6.05.38 г. к расстрелу 30.05.38 г. Реабилитирован 2.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
147. КАРГИНА-ДАЛЕВСКАЯ Мария Львовна, 1908 года рождения, уроженка Черниговской области, еврейка, преподаватель школы. Арестована 23.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в антисоветской деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “ особого совещания” НКВД СССР от 20.05.38 г. ей

определен срок наказания 5 лет ИТЛ. Реабилитирована 17.12.57 г. по определению Военного Трибунала Одесского Военного округа.

148. КАРПОВ Иван Семенович, 1912 года рождения, уроженец с. Китай Килийского района Одесской области, молдаванин, учитель неполной средней школы, до ареста проживал в с. Китай. Арестован 13.06.41 г. УН КВД МАССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-13 У К РСФСР). По постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР от 24.06.42 г. ему определен срок наказания 5 лет ИТЛ. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
149. КЕММЕЛЬ Генрих Абрамович, 1919 года рождения, уроженец г. Одессы, еврей, преподаватель английского языка в средней школе № 47 г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 30.04.50 г. УМ ГБ по Одесской области по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 У К УССР). Осужден 30.04.50 г. по приговору Одесского облсуда к 10 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 29.09.89 г. по постановлению Пленума Верховного суда УССР на основании ст. 6, п. 2 У П К УССР за отсутствием состава преступления.
150. КЕСЛЕР Яков Антонович, 1891 года рождения, уроженец с. Зельцы Одесской области, немец, преподаватель школы № 10 г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.02.38 г. УН КВ Д по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 У К УССР). Осужден 25.09.38 г. по решению “ тройки” при УН КВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета-СССР от 16.01.89 г.
151. КИОССЕ Матвей Дмитриевич, 1897 года рождения, уроженец с. Александров-ка Ново-Ивановского района Измаильской области, гагауз, инспектор районо с. Ново-Ивановка Измаильской области, до ареста проживал в с. Ново-Ивановка. Арестован 18.02.50 г. УМ ГБ по

Измаильской области по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 ч. I УК УССР). Осужден 22.11.50 г. по приговору Измаильского облсуда к 10 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 1.02.90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 6, п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.

152. КИПАРИСОВ Дмитрий Дмитриевич, 1899 года рождения, уроженец с. Захар-кино Самарской области, русский, член ВКП(б) с 1920 г., декан исторического факультета Одесского госуниверситета. Арестован 10.04.38 г. УНКВД по Одесской области “ как активный участник в контрреволюционной право-троцкистской организации” (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден 7.07.41 г. Военной Коллегией Верховного Суда СССР, приговорен к расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 6.04.57 г. определением Военной Коллегии Верховного Суда СССР.
153. КЛИМЕНКО Афанасий Антонович, 1905 года рождения, уроженец с. Строго-новка Хорховского района Одесской области, украинец, преподаватель Молдавского педагогического техникума в г. Балта. До ареста проживал в г. Балта. Арестован 27.02.36 г. по обвинению в контрреволюционной- деятельности (ст. 59-10 УК УССР) Балтским РО НКВД. Осужден 21.06.36 г. по решению “тройки” НКВД МАССР к 5 годам лишения свободы. Реабилитирован 26.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
154. КЛИМЕНКО Юрий Владимирович, 1902 года рождения, уроженец г. Одессы, украинец, учитель курсов по подготовке в ВУЗ, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 26.03.29 г. Одесским отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден 26.07.29 г. по постановлению “особого совещания” при Коллегии ОГПУ к ссылке в отдаленные места сроком на 3 года. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
155. КЛИМАНСКИЙ Иосиф Севастьянович, 1889 года

рождения, уроженец с. Воло-девцы Черниговского района Винницкой области, украинец, учитель. Арестован 17.12.37 г. УНКВД по Одесской области “за антисоветскую деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 23.12.37 г. был расстрелян. Дата расстрела не указана. Реабилитирован 24.12.57 г. по определению. Военного Трибунала Одесского Военного Округа.

156. КЛОЧКО Гавриил Кондратьевич, 1900 года рождения, уроженец Черниговской области, украинец, зав. педчастью Одесского пединститута, член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 31.01.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден Военной Коллегией Верховного Суда СССР 11.10.38 г. на 12 лет ИТЛ. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесского Военного Округа от 1.09.85 г.
157. КЛЮНДТ Петр Петрович, 1913 года рождения, уроженец с. Ираклиевка Ко-минтерновского района Одесской области, немец, учитель неполной средней школы, до ареста проживал в с. Ираклиевка. Арестован 1.07.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-6 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
158. КОБЫЛЯНСКИЙ Петр Иванович, 1888 года рождения, уроженец с. Артировка, Черняиского района МАССР, украинец, учитель средней школы, до ареста проживал в с. Черное Черняиского района МАССР. Арестован 6.04.38 г. Чермянским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден 23.04.38 г. по постановлению “тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 25.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
159. КОВАНЬКО Нина Аркадиевна, 1895 года рождения,

уроженка г. Ленинграда, русская, учительница. Арестована 24.02.38 г. УНКВД по Одесской области “ за шпионаж”. Осуждена 8.06.40 г. Военным Трибуналом Одесского Военного округа по ст. 54-6, ч. I УК УССР к 10 годам лишения свободы. Реабилитирована 8.04.92 г. по заключению Военной прокуратуры Одесского Военного Округа.

160. КОВАЛЕНКО Назар Прокофьевич, 1898 годе рождения, уроженец с. Радио-новка Артемовского района Донецкой области, украинец, член ВКП(б) с 1919 г. Заведующий Одесским облоно, проживал в г. Одессе. Арестован 14.11.37 г. УНКВД по Одесской области “ как участник контрреволюционной право-троцкистской террористической организации” (ст. 54-7, 54-8, 54-11 У К УССР). Осужден 28.11.37 г. Военной Коллегией Верховного Суде СССР к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 28.12.37 г. в г. Киеве. Реабилитирован 9.08.57 г. определением Военной Коллегии Верховного Суде СССР.
161. КОВАЛЕВ Георгий Семенович, 1900 годе рождения, уроженец с. Бакша Савранского района Одесской области, украинец, учитель Бобрицкой начальной школы Любашевского района Одесской области. Арестован 30.09.37 г. Любашевским РО НКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 16.11.37 г. по решению “ тройки” УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
162. КОВАЛЬСКИЙ Лука Григорьевич, 1898 годе рождения, уроженец с. Черное Черняиского района МАССР, украинец, учитель труде, до ареста проживал в с. Черное. Арестован 6.02-38 г. Чернянским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 3.10.38 г. по решению “тройки” МАССР к 10 годам заключения а ИТЛ. Реабилитирован 22.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного

Совета СССР от 16.01.89 г.

163. КОЖЕЛУПЕНКО Федор Прокофьевич, 1904 годе рождения, уроженец с. Таш-лык МАССР, молдаванин, учитель неполной средней школы, до ареста проживал в с. Старая Кульия Краснооктянского района МАССР. Арестован 3.10.37 г. Краснооктянским РО НКВД “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-7, 54-11 УК УССР). По постановлению НКВД СССР и прокурора СССР от 20.10.37 г. расстрелян 5.11.37 г. Реабилитирован 28.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
164. КОЗЛОВСКИЙ Григорий Никитович, 1870 годе рождения, уроженец г. Херсона, русский, учитель школы с. Исаево А -Ивановского района-Одесской области, до ареста проживал в с. Исаево. Арестован 28.09.37 г. УНКВД по Одесской, области по обвинению в антисоветской пропаганде (ст. не указана). Осужден 21.11.37 г. по решению “ тройки” УНКВД Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
165. КОЛОТИЛИНА Людмила Петровна, 1925 годе рождения, уроженка г. Белый Смоленской области, русская, учительница неполной средней школы с. А-Ивановка Андре-Ивановского района Одесской области, до ареста проживала в с. А-Ивановка. Арестована 25.07.44 г. А -Ивановским РО НКВД по обвинению в принадлежности к иностранной разведке (ст. 54-Га” УК УССР). Осуждена 6.11.44 г. по приговору Военного Трибунала войск НКВД Одесской области к 10 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирована 7.10.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
166. КОЛОТИЛИНА Людмила Васильевна, 1898 годе рождения, уроженка с. Сухая Гребля А -Ивановского района Одесской области, украинка, учительница СШ с. А-Ивановка, до ареста проживала а с. А-Ивановка. Арестована 4.08.44 г. УНКГБ по Одесской области по обвинению в принадлежности к иностранной разведке

(ст. 54-Га" УК УССР). Осуждена 6.11.44 г. по приговору Военного Трибунала войск НКВД Одесской области к 10 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирована 2.08.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.

167. КОЛОСОВСКИЙ Иосиф Ильич, 1885 годе рождения, уроженец с. Гвоздевка Любашовского района Одесской области, украинец,учитель. Арестован 10.02.37 г. Любашевским РО НКВД "за антисоветскую агитацию". Осужден 16.07.37 г. Одесским облсудрм по ст. 54-10 УК УССР к б годам лишения свободы. Реабилитирован 20.02.92 г. по заключению прокуратуры Украины.
168. КОНОВАЛОВ Терентий Степанович, 1907 года рождения, уроженец с. Тиш-ковка Грушковского района Одесской области, украинец, преподаватель кооперативного техникума г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 8.02.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. I, 54-11 УК УССР). Осужден 29.06.37 г. по приговору Одесского облсуда к 7 годам лишения свободы в ИГЛ. Реабилитирован 29.12.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
169. КОРОТЕНКО Павел Иванович, 1908 года рождения, уроженец г. Кретинген, Польша, русский, преподаватель военных дисциплин Одесского строительного института, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в причастности к иностранной разведке (ст. 54-1"а" УК УССР). Осужден 15.04.38 г. по решению "тройки" при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 20.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
170. КОСТЕНКО Степан Онуфриевич, 1882 года рождения, уроженец с. Нерушай Измаильской области, украинец, учитель школы ликбеза г. Измаила, до ареста проживал в г. Измаиле. Арестован 13.04.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-4 УК УССР). Осужден 8.07.42 г. по

постановлению особого совещания при НКВД к ссылке на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирован 6.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

171. КОСТЮК Иван Павлович, 1882 года рождения, уроженец г. Петербург, русский, преподаватель Ананьевской с /х школы, до ареста проживал в г. Ананьеве. Арестован 9.03.38 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-6, 54-4, 54-10, УК УССР). Осужден 5.10.38 г. по решению “ тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 22.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
172. КОСТЫЛЕВ Макарий Митрофанович, 1889 года рождения, уроженец с. Криво-сел Смоленской области, русский, преподаватель техникума торговли г. Одессы, до ареста проживал э г. Одессе. Арестован 9.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной агитации и пропаганде (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 24.04.38 г. по решению “тройки” НКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области, в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
173. КОХАН Ипатий Иванович, 1897 года рождения, уроженец с. Лесок Минской области, белорус, директор Ноео-Скосаревской неполной школы, до ареста проживал в с. Исаеве А-Ивановского района Одесской области. Арестован 20.09.37 г. А -Ивановским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “ особого совещания” НКВД СССР от 16.01.38 г. ему определен срок наказания 10 лет ИГЛ. Реабилитирован 12.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
174. КРАСНОПЕР Евгений Яковлевич, 1899 года рождения, уроженец с. Подгайчики Перемышлянского района, Галиция, украинец, преподаватель украинского языка. Арестован 25.12.37 г. УНКВД Одесской области за

контрреволюционную деятельность (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 27.12.37 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 19.03.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.

175. КРЕЧУНЕСКО Николай Васильевич, 1879 года рождения, уроженец г. Оргвева (Молдавия), молдаванин, преподаватель школы ФЗО № 29 г. Одессы. Арестован 6.06.38 г. УНКВД по Одесской области “ как участник контрреволюционной националистической организации “ ПОВ”” (ст. 54-Га” , 54-11 УК УССР). Осужден 3.10.38 г. “тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 13.10.38 г. Реабилитирован 24.05.57 г. определением трибунала Одесского Военного Округа.
176. КРИВДА Алексей Иванович, 1919 года рождения, уроженец с. Хащеватое Гайворонского района Кировоградской области, украинец, преподаватель средней школы. Арестован 31.11.40 г. УНКВД по Одесской области,“за антисоветскую агитацию”. Осужден 14.02.41 г. Спецколлегией Одесского облсуда по ст. 54-10 УК УССР к 10 годам лишения свободы в ИГЛ с поражением в правах на 5 лет и конфискацией имущества. Реабилитирован 7.07.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
177. КРИГЕР Эдгар Карлович, 1912 года рождения, уроженец Днепропетровской области, немец, директор средней школы в с. Спартак Одесской области. Арестован Спартаковским РО УНКВД по Одесской области 28.07.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-2, 54-7, 54-11 УК УССР). Осужден “тройкой” при УНКВД по Одесской области 23.09.38 г к расстрелу. Расстрелян 28.09.38 г. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 19.12.57 г.
178. КРИПЕЦ Шлема Давидович, 1884 года рождения, уроженец г. Грицев Винницкой области, еврей, учитель Одесской школы № 58, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 16.06.35 г. УНКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению НКВД СССР от 15.12.35 г. ему

определен срок наказания 3 года ссылки в Оренбургскую область. Реабилитирован 28.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

179. КУДЕРСКИЙ Виктор Федорович, 1909 года рождения, уроженец г. Ананьева, МАССР, украинец, военрук библиотечного техникума г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 28.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-Га" УК УССР). По постановлению "тройки" УНКВД по Одесской области от 20.04.38 г. расстрелян 9.05.38 г. Реабилитирован 4.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

1. КРЫЖАНОВСКИЙ Федор Самсонович, 1892 года рождения, уроженец с. Любо-мирка Котовского района Одесской области, украинец, работал преподавателем в школе. Арестован “ за антисоветскую агитацию” (ст. 54-Га” УК УССР). По постановлению “ тройки” НКВД Молд. ССР от 26.11.37 г. ему определен срок наказания 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 2.12.57г. постановлением Одесского облсуда.
2. КУДРЯВЦЕВ Григорий Николаевич, 1894 года рождения, уроженец г. Днепропетровска, украинец, учитель г. Балта. Арестован 16.10.30 г. Молдавским отделением ГПУ “ за антисоветскую деятельность” (ст. 54-10, 54-13 УК УССР). Осужден “тройкой” при Коллегии ГПУ УССР к расстрелу 17.12.30 г. Реабилитирован 9.05.57 г. Постановлением Президиума Одесского облсуда.
3. КУДРИЦКИЙ Владимир Петрович, 1893 года рождения, уроженец г. Возне-сенска, украинец, учитель математики школы № 27 г. Одессы. Арестован 23.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ как член контрреволюционной военноофицерской организации” (ст. 54-11 У К УССР). Осужден 5.05.38 г. “ тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 26.05.38 г. в г. Одессе. Реабилитирован 27.09.57 г. определением Военного Трибунала Одесского Военного Округа.
4. КУЗНЕЦОВ Порфирий Ксенофонтович, 1894 года рождения, уроженец с. Гай-ново Ананьевского района Одесской области, русский, работал директором мукомольного института. Арестован 23.04.44 г. УНКГБ по Одесской области “ за пособничество оккупантам”. Осужден 24.01.45 г. военным трибуналом войск НКВД по Одесской области по ст. 54-8, 54-10 ч. 2 УК УССР на 8 лет ИГЛ с поражением в правах на 3 года и конфискацией имущества. Реабилитирован 20.06.57 г. по постановлению Пленума Верховного суда СССР.
5. КУЛЬЧИЦКИЙ Иван Антонович, 1888 года рождения, уроженец с. Мариновка Доманевского района Одесской области, украинец, учитель Фрунзовской школы, до ареста проживал в с. Фрунзовка Одесской области.

Арестован 7.10.37 г. Фрунзовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 21.10.37 г. по решению “тройки” при УГКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 08.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

6. КУРЦОВСКИЙ Давид Григорьевич, 1907 года рождения, уроженец г. Прилуки Черниговской области, еврей, военрук Одесского мединститута, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 13.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-1"а” УК УССР). Осужден 1.10.38 г. по. решению “ заседания тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 2.09.90 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
7. КУШНЕВИЧ Владимир Николаевич, 1903 года рождения, уроженец г. Хатлы Черновицкой области, поляк, зав. педчастью школы-семилетки в с. Шершенцы Кодым-ского р-на Одесской области. Арестован 5.02.38 г. по обвинению в шпионаже (ст. 54-1 “ а” УК УССР). Осужден 1.04.38 г. “особым совещанием” при НКВД СССР к 10 годам ИТЛ. Реабилитирован 5.04.57 г. определением Военного Трибунала Одесского Военного Округа.
8. КУХАРЕНКО-ЧЕРНОБЕЛЬ Ефим Карпович, 1896 года рождения, уроженец с. Ново-Георгиевское Ананьевского района МАССР, украинец, директор начальной школы с. Немировское Балтского района МАССР, до ареста проживал в с. Немировское. Арестован 7.09.37 г. Балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционном деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 25.11.37 г. по решению “ заседания особого совещания” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 31.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
9. КУЧАНСКИЙ Ферапоит Никитович, 1897 года рождения, уроженец г. Саврань Одесской области, учитель Бакшанской средней школы Савранского района, до

ареста проживал в с. Саврань. Арестован 2.04.38 г. Савранским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 5.05.38 г. по решению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного .Совета СССР от 16.01.89 г.

10. КЮРЧУБАШ Григорий Андреевич, 1894 года рождения, уроженец г. Килия Одесской области, молдаванин, преподаватель педшколы г. Балты. Арестован 22.02.38 г. Балтским РО НКВД по обвинению в шпионаже и контрреволюционной деятельности (ст. 54-Га” , 54-11 УК УССР). Осужден 3.10.38 г. по постановлению “заседания особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 22.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
11. ЛАЗУР Альма Федоровна, 1896 года рождения, уроженка г. Юрьева Эстонской области, немка, ассистент Одесского мединститута, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 27.05.44 г. по обвинению в измене Родине (ст. 54-Га” УК УССР). Осуждена 11.12.44 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 29.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
12. ЛАУТ Бернгард Адамович, 1900 года рождения, уроженец с. Страсбург Зельц-ского района Одесской области, немец, преподаватель Одесской школы № 2, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 5.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в антисоветской деятельности (статья не указана). Осужден 19.08.38 г. по решению “особой тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 22.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
13. ЛАУЭР Владимир Фридрихович, 1894 года рождения,

уроженец с. Спартак Одесской области, немец, преподаватель зоотехнической школы с. Благоево Благоевского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Благоево. Арестован 15.01.38 г. УНКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-1 УК УССР). Осужден 15.02.38 г. по “ постановлению особого совещания” НКВД СССР к расстрелу. Дата расстрела не указана. Реабилитирован 16.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

14. ЛЕБЕДЕВ Евгений Федотович, 1887 года рождения, украинец, уроженец г. Одессы, учитель. Арестован 27.08.37 г. УНКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” по ст. 54-13 УК УССР. По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 20.09.37 г. расстрелян 3.10.37 г. Реабилитирован по постановлению Одесского облсуда 7.09.57 г.
15. ЛЕГЕЙДА Мария Васильевна, 1885 года рождения, уроженка с. Знаменка Крымской области, русская, беспартийная, учитель музыки на дому, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 18.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осуждена 20.04.38 г. по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирована 24.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. I Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
16. ЛЕОНГАРДТ Матвей Матвеевич, 1884 года рождения, уроженец с. Мариенберг Республики немцев Поволжья, немец, беспартийный, до ареста работал учителем средней школы в с. Бадей Зельцского района Одесской области, проживал там же. Арестован 11.08.37 г. Зельцским РО НКВД “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-4, 54-11 УК УССР).” По постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области от 28.08.37 г. расстрелян, дата расстрела не указана. Реабилитирован по постановлению Президиума

Одесского облсуда от 3.03.58 г.

17. ЛЕР Генрих Карлович, 1907 года рождения, уроженец с. Александргильф Спартаковского района Одесской области, немец, учитель средней школы с. Кляйн-Либенталь Спартаковского района, до ареста проживал в селе Кляйн-Либенталь. Арестован 17.03.38 г. Спартаковским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. решением “ тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 28.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
18. ЛЕФИ Вильгельм Робертович, 1888 года рождения, уроженец с. Иоганисталь Одесской области, немец, преподаватель-рабфака Индустриального института, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 17.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 23.12.37 г. по “ Постановлению тройки при У НКВД” по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 07.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
19. ЛЕЩИНСКИЙ Иван Львович, 1893 года рождения, уроженец г. Беберка, Западная Украина, украинец, учитель строительного техникума г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 15.03.31 г. Одесским областным оперсектором ГПУ УССР от 5.05.32 г. ему определен срок наказания: запрещено проживание в 12-ти поименованных пунктах сроком на 3 года. Реабилитирован 1.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
20. ЛОЗИНСКИЙ Сергей Осипович, 1882 года рождения, г. Киев, русский, работал профессором психологии в Одесском НИИ. Арестован 11.04.38 г. УНКВД по Одесской области “ как участник контрреволюционной организации” . Осужден 11.10.38 г. военной Коллегией Верховного Суда СССР по ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР к

расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 14.09.57 г. по определению военной коллегии Верховного Суда СССР.

21. ЛЮБЕЛЬСКИЙ Людвиг Александрович, 1888 года рождения, уроженец г. Киева, поляк, профессор Одесского строительного института, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 29.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в причастности к иностранной разведке (ст. 54-1 “ а” У К УССР). Осужден 5.11.38 г. по постановлению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 25.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
22. МАВРОМАТИС Николай Христофорович, 1890 года рождения, уроженец г. Измаила, грек, учитель. Арестован УНКВД по Измаильской области 22.07.40 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13, 54-11 УК УССР). Осужден “ особым совещанием” при НКВД СССР 5.06.41 г. на 8 лет ИГЛ. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 10.12.56 г.
23. МАЗЕР Оскар Эдуардович, 1900 года рождения, уроженец Днепропетровской облает, немец, учитель школы в с. Перекрестово Одесской области. Арестован Фрунэовским РО НКВД по Одесской области 30.09.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 44-10 УК УССР). Осужден по решению НКВД и Прокурора СССР от 5.02.38 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению Судебной Комиссии по уголовным делам Верховного Суда СССР от 15.12.56 г.
24. МАЕР (МЕЕР) Альбина-Павлина Оттовна, 1878 года рождения, уроженка имения Плинши, Ковенская губерния, Пильшевский уезд, немка, учительница немецкого языка в германском консульстве, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 22.10.35 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4, ч. 2, 54-1 УК УССР). Осуждена 21.02.36 г. по приговору Одесского облсуда к 8 годам лишения свободы. Реабилитирована 30.09.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в

соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.

25. МАНУЛЯК-ХОТИМИРОВСКИЙ Владимир Григорьевич, 1887 года рождения, уроженец Галиции, украинец, преподаватель института социального воспитания, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 22.02.33 г. Одесским областным отделением ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4, 54-11 УК УССР). Осужден 14.11.33 г. по решению " Судебной тройки при Коллегии ГПУ УССР" к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
26. МАРТЫНОВ Григорий Ильич, 1898 года рождения, уроженец с. Анастасьевка А-Ивановского района Одесской области, украинец, учитель, беспартийный, до ареста проживал в селе Анастасьевке. Арестован 20.08.37 г. А-Ивановским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. не указана). Осужден 25.09.37 г. по решению " тройки" при УНКВД по Одесской области к 8 годам заключения в ИГЛ. Реабилитирован 29.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
27. МАРЦЫШЕВСКИЙ Григорий Антонович, 1898 года рождения, уроженец г. Бендеры Балтского района, украинец, беспартийный, преподаватель школы с. Любашевка Одесской области. Арестован 28.09.37 г. Любашевским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 16.11.37 г. по решению " тройки" НКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
28. МАРЦЕНЮК Яков Демьянович, 1882 года рождения, уроженец с. Саражинка Балтского района Одесской области, украинец, учитель, беспартийный, до ареста проживал в с. Саражинка. Арестован 29.08.29 г. Молдавским (ЭТУ ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР).

Осужден 21.03.30 г. по решению “ тройки” при ГПУ УССР к 10 годам заключения в концлагере. Реабилитирован 7.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

29. МАТВЕЕВ Леонид Никитович, 1914 года рождения, уроженец с. Лоевцы, Каменец-Подольской области, украинец, учитель школы А-Ивановского района Одесской области, хут. Французский, беспартийный, до ареста проживал в хуторе Французский. Арестован 20.02.38 г. А-Ивановским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11, 54-6 УК УССР). Осужден 29.09.38 г. “ по Решению Заседания Тройки при УНКВД” по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 2.02.90 г. по заключению военной прокуратуры ОдВО в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
30. МЕЛЬНИК Трофим Иванович, 1889 года рождения, уроженец с. Греково Воле-гоцуловского района МАССР, украинец, беспартийный, работал директором Ананьевской школы. Арестован 18.08.37 г. Ананьевским РО НКВД за подозрение в шпионаже (ст. 54-1 “ а” УК УССР). По постановлению “ тройки” НКВД МАССР от 27.11.37 г. ему определен срок 10 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован 3.02.58 г. по постановлению Одесского облсуда.
31. МЕМНОНОВА Мария Богдановна, 1886 года рождения, уроженка м. Илжа (Польша), русская, зав. детскими яслями № 23 г. Одессы, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 23.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 5.4-10 УК УССР). Осуждена 7.04.38 г. по решению “ тройки” по Одесской области к расстрелу. Реабилитирована 10.7.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
32. МЕРФОРТ Анатолий Юльевич, 1918 года рождения, уроженец г. Одессы, русский (мать немка), преподаватель немецкого языка средней школы с. Фрунзовка Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с.

Фрунзовка. Арестован 4.04.46 г. УМГБ по Одесской области по обвинению в причастности к иностранной разведке (ст. 54-Га" УК УССР). Осужден 19.07.47 г. по постановлению " особого совещания" при МГБ СССР к ссылке в Казахстан сроком на 5 лет. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

33. МЕРЖЕРИЦКИЙ Абрам Моисеевич, 1906 года рождения, уроженец м. Мурафа Винницкой области, еврей, беспартийный, преподаватель техникума г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 23.02.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, ч. 1 УК УССР). Осужден 5.02.38 г. по решению " особого совещания" при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
34. МЕРЦ Вера Семеновна, 1914 года рождения, уроженка г. Жмеринка Винницкой области, немка, преподаватель ФУ № 1 г. Одессы. Арестована 24.07.44 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в измене Родине (ст. 54-1-а" УК УССР). Осуждена 18.11.44 г. по постановлению "особого совещания" при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 29.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
35. МАРТИНС Фридрих Карлович, 1913 года рождения, уроженец с. Тверсанка Н-Николаевского района Днепропетровской области, немец, учитель Ширяевской средней школы Одесской области, проживал в г. Ширяево. Арестован 18.04.38 г. по постановлению Ширяевского РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 6.05.38 г. Ширяевским РО НКВД по постановлению заседания "тройки" при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 16.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного

Совета СССР от 16.01.89 г.

36. МИЛЬЧО Михаил Степанович, 1885 года рождения, уроженец г. Измаила, болгарин, директор ж. д. школы № 2 г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 24.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 10.05.38 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
37. МИНДЕЛЬ Максим Ильич, 1901 года рождения, уроженец г. Вильнюса, еврей, беспартийный, директор вечерней школы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 25.06.50 г. УМТБ Одесской области “за националистическую и антисоветскую деятельность (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 УК УССР). Постановлением “ особого совещания” при МТБ СССР от 14.04.51 г. определен срок “ 10 лет заключения в ИТЛ” . Реабилитирован по постановлению Центральной комиссии по пересмотру дел на лиц, осужденных “ за контрреволюционные преступления” от 27.12.55 г.
38. МИРГОРОДСКИЙ Георгий Георгиевич, 1887 года рождения, уроженец с. Эр-дек-Бурно Измаильского района, русский, учитель с. Некрасовка Суворовского района Измаильской области, беспартийный, до ареста проживал в г. Измаиле. Арестован 19.10.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-13 УК РСФСР). Осужден 4.03.42 г. по решению “ особого совещания” при НКВД-СССР к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
39. МИРСКИЙ Вадим Эдмундович, 1904 года рождения, уроженец с. Шатилово Витебской области, поляк, беспартийный, учитель школы № 88 г. Одессы. Арестован 24.02.38 г. УНКВД по Одесской области по подозрению а шпионаже и контрреволюционной деятельности (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден 15.10.38 г. “ тройкой” при НКВД

по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 31.05.57 г. определением военного трибунала Одесокого Военного округа.

40. МИХАЙЛОВ Константин Васильевич, 1897 года рождения, уроженец с. Гар-мацкое Дубоссарского района МАССР, украинец, беспартийный, преподаватель украинского языка СШ № 72, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 11.09.41 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 10.10.41 г. по приговору Военного Трибунала Войск НКВД Одесской области к 10 годам лишения свободы. Реабилитирован 24.10.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
41. МИХАЙЛУЦА Георгий Николаевич, 1902 года рождения, уроженец г. Бендеры (Молдова), русский, беспартийный. преподаватель Одесского автотехникума, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 21.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-6 УК УССР). Постановлением “ особого совещания” при НКВД СССР от 14.12.37 г. определен срок наказания 10 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован по-определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 26.06.56 г.
42. МИХАЙЛЮК Василий Афанасьевич, 1893 года рождения, уроженец с. Татьяновка А-Ивановского района Одесской области, украинец, директор школы в с. Ш-Николаевка А-Ивановского района, беспартийный, до ареста проживал в с. Ш-Николаевка. Арестован 12.09.37 г. А-Ивановским РО НКВД по обвинению а контрреволюционной деятельности (ст. не указана). Осужден по постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области от 25.09.37 г. сроком на 8 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован 29.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
43. МОЗЕР Иосиф Христианович, 1890 года рождения, уроженец с. Кляйнлибен-таль Спартаковского района Одесской области (с. Варварштадт Днепропетровской области), немец, учитель начальной школы с. Спартак,

беспартийный, до ареста проживал в с. Спартак. Арестован 17.03.38 г. Спартаковским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. по решению “ тройки” при НКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 6.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

44. МОЛЧАДСКИЙ Товий Яковлевич, 1892 года рождения, г. Херсон, еврей, член ВКП(б), директор немецкого пединститута. Арестован 19.12.37 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению Одесского облсуда от 14.05.38 г. ему определен срок наказания 3 года лишения свободы с поражением прав на 2 года. Реабилитирован 8.04.40 г. по определению судебной Коллегии по уголовным делам Верховного Суда СССР.
45. МОЛЧИЛОВСКИЙ Сергей Севастьянович, 1903 года рождения, уроженец г. Польша, украинец, преподаватель рабфака автодорожного института, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 7.03.33 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при Коллегии ГПУ СССР от 14.11.33 г. ему определен срок наказания 3 года ИТЛ. Реабилитирован 14.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
46. МОНАНОВ Михаил Викторович, 1942 года-рождения, уроженец г. Уральска Западно-Казахстанской области, русский, преподаватель трудового обучения школы № 2 г. Ильичевска Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в г. Ильичевске. Арестован 16.07.79 г. УКГВ по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 62 ч. 1 УК УССР), (стст. 208 УК УССР, 70 УК РСФСР, 67 ч. 1 УК МССР). Осужден 26.01.80 г. по приговору Одесского облсуда по совокупности наказания путем их частичного сложения к 5 годам лишения свободы в ИТК. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1

Закона УССР от 17.04.91 г.

47. МОРАРУ Афанасий Парфентьевич, 1902 года рождения, уроженец с. Кислица Суворовского района Измаильской области, молдаванин, директор неполной средней школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Кислица. Арестован 13.06.41 г. Суворовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-3 УК РСФСР). Осужден 21.03.42 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
48. МОХОРЯН Харлантий Георгиевич, 1879 года рождения, уроженец с. Сату-Ноу Саратского района Измаильской области, молдаванин, учитель начальной школы с. Сату-Ноу. Арестован 22.06.41 г. Саратским РО НКВД по обвинению “ за участие в контрреволюционной партии и антисоветской агитации” (ст. 58-1 “ а” , 58-10 ч. 2 УК РСФСР). Осужден 10.10.42 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 6.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
49. МОЧУЛЬСКИЙ Александр Георгиевич, 1883 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, преподаватель физкультуры трудшколы № 25, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 21.10.30 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13 УК УССР). Осужден по постановлению “ особого совещания” при Коллегии ГПУ УССР. На 3 года запрещено проживание в запретных местностях. Реабилитирован 08.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
50. МУСАФИР Николай Николаевич, 1895 года рождения, уроженец с. Старо-Трояны, МАССР, болгарин, преподаватель Ананьевской школы, беспартийный, до ареста проживал в г. Ананьеве. Арестован 18.08.37 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, ч. 1, 54-Га”

УК УССР). Осужден 5.03.38 г. по постановлению “ особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 6.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

51. МЫНЯ Иван Кузьмич, 1893 года рождения, уроженец с. Картил Ренийского района Измаильской области, молдаванин, учитель, беспартийный, до ареста проживал в м. Картил. Арестован 8.07.41 г. Ренийским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной агитации (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 19.08.42 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 30.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
52. МЫСЛИВЧУК Иван Григорьевич, 1893 года рождения, уроженец Волынской губернии, украинец, преподаватель автомобильного техникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 3.03.33 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54*4, 54-11 У К УССР). Осужден по постановлению “ тройки” при Коллегии ГПУ УССР от 14.11.33 г.: 3 года ссылки в Казахстан. Реабилитирован 22.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
53. НАВРОЦКИЙ Андрей Федорович, 1881 года рождения, уроженец с. Дальних Одесской области, украинец, педагог профшколы № 2 г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 9.09.29 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден 12.03.30 г. по решению “ особого совещания” при Коллегии ГПУ УССР к ссылке в Казахстан сроком на 3 года. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
54. НЕБОГА Сергей Михайлович, уроженец с. Плахтеевка Саратского района Измаильской области, украинец, учитель в с. Плахтеевка. Арестован 13.06.41 г. НКВД

УССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13. УК УССР). Осужден 4.11.42 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР на 8 лет заключения в ИГЛ. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

55. НЕОНОВ Георгий Мефодиевич, 1905 года рождения, уроженец с. Суворове Измаильской области, болгарин, учитель неполной средней школы с. Камышовка Суворовского района Одесской области, до ареста проживал в с. Камышовка. Арестован 3.04.51 г. Суворовским РО НКВД по обвинению Военного Трибунала в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1 "а” , 54-10 УК УССР). Осужден по приговору Военного Трибунала войск МВД Одесской области к 25 годам лишения свободы. Реабилитирован 05.09,91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
56. НИГРЕСКУЛ Илья Николаевич, 1892 года рождения, уроженец с. Ноео-Ишково Фрунэовского района Одесской области, украинец, беспартийный, зав. начальной школой. Арестован 14.04.44 г. Ширяевским РО НКВД по Одесской области “за содействие оккупантам и антисоветскую агитацию” (ст. 54-’ Га” , 54-10, ч. 2 УК УССР). Осужден 30.10.44 г. Военным Трибуналом войск НКВД СССР на 5 лет каторжных работ с поражением в правах на 5 лет с конфискацией имущества. Реабилитирован 23.02.93 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
57. НИКОЛОВ Христофор Иванович, 1880 года рождения, уроженец Болгарии, болгарин, преподаватель Фармакологического института г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 26.06.41 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионских связях (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден 3.06.42 г. по-постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к ссылке на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирован 27.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного

Совета СССР от 16.01.89 г.

58. НИКОЛАЕВ Иван Алексеевич, 1897 года рождения, уроженец г. Ленинграда, русский, директор Одесского водного института, член ВКП(б), до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 21.07.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден 21.09.40 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР к 8 годам заключения в ИГЛ. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
59. НОВИЦКИЙ Григорий Яковлевич, 1891 года рождения, уроженец с, Березовка Одесской области, украинец, директор Северниовской школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Северниовка Яновского района Одесской области. Арестован 5.09.37 г. Яновским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-6 УК УССР). По постановлению НКВД СССР и прокурора от 26.10.37 г. расстрелян 5.11.37 г. Реабилитирован 5.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
60. НОВИЦКАЯ Мария Яковлевна, 1898 года рождения, уроженка с. Березовка Одесской области, украинка, учительница в с. Н. Гидуляновка Цебриковского района Одесской области, беспартийная, до ареста проживала в с. Н. Гидуляновка. Арестована 5.12.34 г. Одесским областным управлением НКВД по обвинению в шпионаже (ст. 54-6 УК УССР). Осуждена 3.06.35 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР к ссылке на 5 лет в Красноярский край. Реабилитирована Военной прокуратурой Одесского военного округа 22.03.90 г. в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
61. НОСЕНКО Василий Степанович, 1896 года рождения, уроженец г. Черкассы, украинец, учитель х. Надежда Раздельнянского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал на х. Надежда. Арестован 28.07.37 г. Раздельнянским РО НКВД по

обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). .Осужден 8.08.37 г. по решению “тройки” УНКВД по Одесской области к 10 годам ИТЛ. Реабилитирован 14.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г,

62. ОБЕНАУР Христиан Яковлевич, 1887 года рождения, уроженец с. Клейберг-дорф МАССР, немец, учитель средней школы с. Гулькевичи Азово-Черноморского края, до ареста проживал в с. Гулькевичи. Арестован 9.05.37 г. Гулькевичским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4, 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 19.08.37 г. по решению заседания “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 20.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
63. ОДЕНБАХ Зоя Эдуардовна, 1910 года рождения, уроженка г. Орла, полька, педагог школы № 32 г. Одессы, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 27.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осуждена 10.01.38 г. по решению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирована 25.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
64. ОЗАНИЧ Елизавета Владиславовна, 1879 года рождения, уроженка г. Киева, литовка, учитель 15-й вечерней средней школы г. Одессы. Арестована 23.06.41 г. УНКВД по Одесской области “как высказывающая антисоветские измышления” (ст. 54-10 У К УССР). Осуждена 11.04.42 г. “особым совещанием” при НКВД СССР к ссылке на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирована 23.03.57 г. по постановлению Президиума Одесского областного суда.
65. ОЗАНИЧ Элеонора Эдуардовна, 1911 года рождения, уроженка г. Одессы, венгерка, преподаватель 15-й вечерней средней школы г. Одессы. Арестована 23.06.41 г. УНКВД по Одесской области “как поддерживающая подозрительную связь с лицами, проживающими в

Германии, высказывающая антисоветские измыш ления” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР).Осуждена 11.04.42 г. “особым совещанием” при НКВД СССР к ссылке на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирована 23.03.57 г. по постановлению Президиума Одесского областного суда.

66. ОНУФРИЕВИЧ Николай Михайлович, 1887 года рождения, уроженец Черниговской области, молдаванин, педагог средней школы № 81 г. Одессы, беспартийный. Арестован УНКВД по Одесской области 5.03.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден “тройкой” при НКВД по Одесской области 31.03.38 г. 1с расстрелу. Расстрелян 18.04.38 г. 128Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 23.12.57 г.
67. ОПАЛИНСКИЙ Орест Иванович, 1900 года рождения, уроженец с. Исаево А -Ивановского района Одесской области, украинец, учитель Троицкой СШ, беспартийный, до ареста проживал в с. Троицкое. Арестован 10.09.37 г. Троицким РО НКВД за контрреволюционную деятельность (ст. 54-10 УК УССР). По решению НКВД СССР и прокурора СССР от 10.01.38 г. расстрелян 11.08.38 г. Реабилитирован 28.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
68. ОСТРОВСКИЙ Кондратий Фомич, 1910 года рождения, уроженец с. Белоусов-ка Чернухского района Харьковской области, украинец, беспартийный, работал в Иль-ичевском районе. Арестован 4.06.37 г. УНКВД по Одесской области “ за антисоветскую агитацию” (ст. 54-10, ч. 1 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 29.10.37 г. был расстрелян. Дата расстрела не указана. Реабилитирован 10.12.57 г. по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа.
69. ОШОВСКИЙ Иван Антонович, 1877 года рождения, уроженец с. Грабово Ко-дымского района МАССР, украинец, зав. начальной школой с. Крутые Кодымского района, беспартийный, до ареста проживал в с. Крутые. Арестован 11.09.37 г. Кодымским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР).

Осужден 23.09.37 г. по решению “особого совещания тройки” при НКВД СССР к 5 годам лишения свободы. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

70. ПАВЛЕВСКИЙ (ПАВЛОВСКИЙ) Михаил Андреевич, 1884 года рождения, уроженец с. Рейморовка Дубоссарского района МАССР, украинец, учитель, беспартийный, до ареста проживал а с. Рейморовка. Арестован 23.11.37 г. Дубоссарским РО ГКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 29.11.37 г. по решению “особой тройки” НКВД МАССР к 8 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 06.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.'
71. ПАВЛОСКИЙ-КОРВИН Григорий Васильевич, 1885 года рождения, уроженец с. Юрашевка Цебриковского района Одесской области, украинец, учитель начальной школы с. Осиповка Ширяевского района Одесской области, беспартийный. Арестован .17.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 7.04.38 г. расстрелян 25.04.38 г. Реабилитирован 23.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
72. ПАВЛЮЧЕНКО Ольга Гансовна, 1890 года рождения, уроженка г. Одессы, немка, преподаватель немецкого языка техникума связи, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 20.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1"а” УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 29.12.37 г. расстреляна 2.01.38 г. Реабилитирована 30.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
73. ПАРИДУХА Василий Гаврилович, 1902 года рождения,

уроженец г. Кишинева, украинец, беспартийный, инструктор физкультуры Одесского индустриального института. Арестован 23.06.37 г. УНКВД по Одесской области “за попытку создания контрреволюционной организации и антисоветскую агитацию” (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 4.11.37 г. “тройкой” .-при УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ, а затем 5.03.38 г. той же “тройкой” к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 7.03.38 г. Реабилитирован 12.09.56 г. постановлением Президиума Одесского облсуда.

74. ПЕДА Пенько Михайлович, 1907 года рождения, уроженец Винницкой области, украинец, писатель, педагог Одесского сельхозинститута, беспартийный. Арестован УНКВД по Одесской области 17.12.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден “ тройкой” при УНКВД по Одесской области 23.12.37 г. к расстрелу. Расстрелян 27.12.37 г. Реабилитирован по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 1.03.57 г.
75. ПЕРАКИС Георгий Николаевич, 1901 года рождения, уроженец г. Одессы, грек, беспартийный, работал преподавателем химии и черчения. Арестован 15.12.37 г. УНКВД по Одесской области “ за антисоветскую агитацию” . Осужден 22.02.38 г. “ особым совещанием” НКВД по ст. 54-10 ч. 1 УК УССР на 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 29.07.57 г. по постановлению Одесского облсуда.
76. ПЕТРИНСКИЙ Николай Николаевич, 1890 года рождения, уроженец г. Одессы, украинец, преподаватель ОГУ, беспартийный. Арестован УНКВД по Одесской области 28.02.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден “ тройкой” при УНКВД по Одесской области 31.03.38 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 30.11.56 г.
77. ПЕТРОВСКИЙ Лукьян Лукьянович, 1886 года рождения, уроженец с. Смолеви-чи Минской области, белорус, беспартийный, работал военруком в консервном институте. Арестован 5.09.37 г. УНКВД по Одесской

области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-1, 54-8, 54-11 УК УССР). По постановлению “ комиссии” НКВД и прокурора СССР от 26.10.37 г. был расстрелян. Реабилитирован 24.09.57 г. по определению Военного Трибунала Киевского военного округа.

78. ПИНСКАЯ Татьяна Петровна, 1919 года рождения, уроженка г. Вознесенска, украинка, воспитательница детяслей № 33 г. Одессы. Арестована 20.07.40 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже, контрреволюционной деятельности (ст. 54-6, 13154-12, 80 УК УССР). Осуждена 1.03.41 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР на 3 года заключения в ИТЛ. Реабилитирована 13.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
79. ПЛЕВЕ Георгий Еменьевич, 1914 года рождения, уроженец с. Пасицелы Балтского района Одесской области, беспартийный, украинец, преподаватель ремесленного училища № 2 г. Одессы. Арестован 12.04.46 г. УМГБ по Одесской области “ как член ОУН” (ст. 54-Га” , 54-11 УК УССР). Осужден 25.06.46 г. военным трибуналом войск МВД Одесской области на 10 лет, с поражением в правах на 5 лет, с конфискацией имущества. Реабилитирован 6.03.90 г. Прокуратурой Одесской области.
80. ПЛЕШКО Демьян Андреевич, 1897 года рождения, уроженец с. Выхватинцы Рыбницкого района Молдавии, молдаванин, беспартийный, учитель школы. Арестован 19.05.44 г. Балтским РО НКВД Одесской области “ за сотр удн и чество с рум ы нски м и вл астям и ” . Осужден 18.08.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесской области по ст. 54-1"а” , 54-10, ч. 2 УК УССР к 10 годам лишения свободы с поражением в правах на 5 лет и с конфискацией имущества. Реабилитирован 24.11.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
81. ПЛЕШКО Афанасий Андреевич, 1915 года рождения, уроженец с. Бакша Савранского района Одесской области, украинец, учитель средней школы с. Бакша. Арестован 23.02.57 г. УКГБ по Одесской области по обвинению в

антисоветской агитации (ст. 54-10, ч. I УК УССР). Осужден 17.07.57 г. Одесским облсудом к 5 годам лишения свободы. Реабилитирован 11.07.89 г. по постановлению Пленума Верховного Суда-УССР на основании п. 2 ст. 6 УПК УССР, руководствуясь стст. 393, 394 УПК УССР.

82. ПЕДОСПЕЕВ Павел Гаврилович, 1880 года рождения, уроженец г. Москвы, русский, учитель школы г. Измаила. Арестован 19.10.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению за участие в контрреволюционной белогвардейской организации (ст. 58-13 УК РСФСР). Осужден 12.03.42 г. по постановлению “ особого совещания” при УНКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
83. ПОДОЛЯН Петр Михайлович, 1907 года рождения, уроженец с. Добровелич-ковка Одесской области, украинец, беспартийный, учитель по ликвидации неграмотности, до ареста проживал в г. Ананьеве МАССР. Арестован 10.09.37 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в шпионаже (стст. 54-1"а” , 54-10, ч. I УК УССР). По постановлению “ особого совещ ания” НКВД СССР расстрелян 14.12.37г. Реабилитирован 12.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
84. ПОЛИЩУК Яков Иустиновмч, 1885 года рождения, уроженец г. Ананьева Одесской области, украинец, беспартийный, работал инструктором школы рабочей молодежи. Арестован 19.11.29 г. ДТО ОГПУ Юго-Западной ж. д. “ как агент жандармского отделения ж. д. станции Котовска” . Осужден 18.05.30 г. приговором Главного суда МАССР по ст. 54-13 УК УССР к 5 годам лишения свободы. Реабилитирован 16.06.92 г. по заключению прокуратуры Украины.
85. ПОМАЗАН Александр Арсентьевич, 1904 года рождения, г. Одесса, русский, беспартийный, военный преподаватель в Одесском педагогическом институте. Арестован 17.04.38 г. УНКВД по Одесской области “ как

участник контрреволюционной военно-националистической повстанческой организации” (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден 29.04.38.г. “тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 28.05.38 г. Реабилитирован 23.03.57 г. постановлением Президиума Одесского облсуда.

86. ПОПОВ Леонид Антонович, 1913 года рождения, уроженец г. Николаева, русский, беспартийный, работал инспектором районо. Арестован 15.04.46 г. УНКГБ по Измаильской области за выдачу советских активистов оккупантам в 1942 году. Осужден 9.07.46 г. Военным Трибуналом войск НКВД Одесской области 133по ст. 54-1 “ а” УК УССР к 10 годам лишения свободы в ИТЛ с поражением в правах на 5 лет. Реабилитирован 31.07.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
87. ПОПОВ Афанасий Ксенофонтьевич, 1886 года рождения, уроженец с. Джур-жучемты Измаильского уезда, болгарин, учитель школы № 4 г. Болграда. Арестован 8.08.40 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-13, 54-11 УК УССР). Осужден 3.06.41 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР “как социально опасный элемент” на 8 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирован 15.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
88. ПОПОВ Иван Дмитриевич, 1888 года рождения, уроженец с. Александровка Одесской области, преподаватель школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Александровка. Арестован 29.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-Га” УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области расстрелян 4.12.37 г. Реабилитирован 2.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
89. ПОРТНАЯ Зинаида Арсентьевна, 1903 года рождения, уроженка г. Одессы, украинка, преподаватель украинского языка средней школы № 5 г. Одессы,

беспартийная. Арестована УНКВД по Одесской области 11.11.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осуждена “ особым совещанием” при НКВД СССР 26.03.38 г. на 8 лет заключения в ИТЛ. Реабилитирована по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 4.12.56 г.

90. ПОРТНОЙ Георгий Филиппович, 1898 года рождения, уроженец с. Щербани Ново-Одесского района Одесской области, украинец, член’ ВКП(б) с 1929 г., работал зав. райнаробразования Кагановического района г. Одессы. Арестован 13.08.37 г. УНКВД по Одесской области “ за принадлежность к антисоветской террористической организации” . Осужден 26.10.37 г. военной коллегией Верховного Суда СССР по ст. 54-8, 54-11 У К УССР к расстрелу с конфискацией имущества. Реабилитирован 25.07.57 г. по определению военной коллегии Верховного Суда СССР.
91. ПОРЫВАЙКО Евгений Иванович, 1885 года рождения, уроженец г. Сумы Харьковской области, украинец, преподаватель школы для взрослых Одесского облоно, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 27.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-Га” , 54-7, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при УНКВД по Одесской области от 5.05.38 г. расстрелян 25.05.38 г. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
92. ПОСТОВИК Фекла Степановна, 1902 года рождения, уроженка с. Новая Цари-чанка Измаильского района Одесской области, молдаванка, учительница СШ с. Н-Царичанка. Не арестовывалась. Обвинение не предъявлялось. Решением “ особого совещания” при НКВД СССР 26.12.45 г. “ как член семьи изменника Родины” подвергнута ссылке сроком на 5 лет с конфискацией имущества. Реабилитирована 28.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

93. ПОСТОВИК Корнель Степанович, 1901 года рождения, уроженец с. Кошице Тираспольской области, молдаванин, учитель сельской школы с. Хан-Кишель Измаильской области. Арестован 25.06.41 г. Старо-Казацким РО НКВД по обвинению в измене Родине (ст. 54-1' ' а" УК УССР). Осужден 7.10.42 г. по постановлению " особого совещания" при НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 1.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
94. ПРИБ Людвиг Адольфович, 1913 года рождения, уроженец с. Энгельфельд Днепропетровской области, директор школы с. Петерсталь Спартаковского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Петерсталь. Арестован 25.07.38 г. УНКВД по Одесской области " за контрреволюционную деятельность" , (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановл ению " особ ого совещ ан и я " при НКВД СССР от 5.10.39 г. ему определен срок наказания 5 лет ИТЛ. Реабилитирован 23.03.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
95. ПРИСЕКА Михаил Михайлович, 1872 года рождения, уроженец г. Николаева, русский, преподаватель Одесского кооперативного техникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 11.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению "тройки" УНКВД по Одесской области от 10.05.38 г. расстрелян 17.06.38 г. Реабилитирован 1.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
96. ПФЕЙФЕР Яков Яковлевич, 1902 года рождения, уроженец Одесской области, немец, бывший директор средней школы с. Трехграды, 6. кандидат в члены ВКП(б). Арестован Краснооктянским РО НКВД МАССР 1.10.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности {ст. 54-8 УК УССР). Осужден по постановлению НКВД СССР от 22.12.37 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению

Военной Коллегии Верховного Суда СССР от 10.10.56 г.

97. РАДЕВ Филипп Степанович, 1900 года рождения, уроженец с. Колеровка Приморского района Запорожской области, болгарин, беспартийный, до ареста проживал в с. Благо-еве Я новского района Одесской области, работал учителем школы. Арестован 28.04.44 г. Яновским РО НКВД по Одесской области “ за антисоветскую агитацию” (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 7.12.44 г. военным трибуналом войск НКВД Одесском области к 10 годам ИТЛ. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской обла-136сти от 24.06.93 г. в соответствии со ст. 1 Закона Украины “ О реабилитации” от 17.04.91 г.
98. РАЛЕВ Николай Дмитриевич, 1898 года рождения, уроженец с. Константиновка Одесской области, украинец, беспартийный, преподаватель труда школы № 13 г. Одессы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 9.09.29 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден 4.03.30 г. по решению “ особого совещания тройки” при Коллегии ГПУ УССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
99. РАТУШНЫЙ Юрий Лукьянович, 1911 года рождения, уроженец с. Семеновка Арбузинского района Одесской области, украинец, учитель средней школы в г. Балта МАССР, беспартийный, до ареста проживал в г. Балта. Арестован 6.04.38 г. Балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). Осужден 17.04.38 г. по решению “ особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 20.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
100. РАЦ Андрей Кириллович, 1923 года рождения, уроженец Одесской области, молдаванин, учитель школы с. Березовка Балтского района, беспартийный. А рестован Б алтским РО НКВД по О десской области 24.04.44 г. “ за измену Родине” (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден Военным Трибуналом войск МВД Одесской области 18.09.44 г. на

20 лет ИТЛ. Реабилитирован по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 8.04.55 г.

101. РЕБРИЙ Никонор Николаевич, 1909 года рождения, уроженец с. Денисовка Троицкого района Одесской области, украинец, беспартийный, работал учителем. Арестован 3.12.37 г. Ширяевским РО НКВД Одесской области за контрреволюционную деятельность. Осужден 11.02.38 г. Одесским облсудом по ст. 54-10 УК УССР к 5 годам лишения свободы. Реабилитирован 29.09.92 г. по заключению прокуратуры Украины.
102. РЕДКОЛЕС Михаил Константинович, 1900 года рождения, уроженец г. Летилев Винницкой области, украинец, беспартийный, учитель средней школы. Арестован 18.09.37 г. Одесским облуправлением НКВД “как участник контрреволюционной украинской националистической организации, занимавшейся антисоветской агитацией” (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 3.11.37 г. “тройкой” при УНКВД по Одесской области к 10 годам ИТЛ. Реабилитирован 12.12.55 г. постановлением Президиума Одесского облсуда.
103. РЕЗНИКОВ Алексей Сергеевич, 1937 года рождения, уроженец с. Енакиево Донецкой области, украинец, беспартийный, преподаватель украинского языка в вечерней школе № 14 г. Одессы, поэт. Арестован 11.10.71 г. УКГВ Одесской области за антисоветскую деятельность (ст. 62 ч. 1 УК УССР). Осужден 19.05.72 г. Одесским облсудом к 5 годам 6 месяцам лишения свободы в ИТЛ строгого режима. Реабилитирован 29.08.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
104. РЕШ Героним Геронимович, 1916 года рождения, уроженец с. Рошталь Мостовского района Одесской области, немец, учитель начальной школы, беспартийный, до ареста проживал на х. Кандель Березовского района Одесской области. Арестован 24.06.37 г. Березовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” НКВД по Одесской области ему определен срок 10 лет в ИТЛ. Реабилитирован 19.03.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от

17.04.91.

105. РЕШЕТНИК Петр Прокопович, 1881 года рождения, уроженец с. Черна МАССР, украинец, учитель Ананьевской школы, беспартийный, до ареста проживал в г. Ананьеве МАССР. Арестован 14.02.37 г. Ананьевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). По постановлению “тройки” НКВД МАССР от 28.02.37 г. расстрелян 5.03.38 г. Реабилитирован 20.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
106. РИГЕР Георгий Андреевич, 1916 года рождения, уроженец с. Нейланд Цебриковского района Одесской области, немец, учитель начальной школы, беспартийный, до ареста проживал на хуторе Десекарово Фрунзовского района Одесской области. Арестован 10.09.37 г. Фрунзовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “ тройки” НКВД по Одесской области от 16.09.37 г. ему определен срок — 8 лет ИТЛ. Реабилитирован 15.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
107. РОЖКОВСКИЙ Игнатий Николаевич, 1881 года рождения, уроженец с. Чмары Брестского района Гродненской области, русский, учитель школы № 62 г. Одессы. Арестован 27.10.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в связи с иностранными разведками (ст. 54-1-а” УК УССР). Осужден 5.11.37 г. решением “особого совещания” при НКВД к расстрелу. Реабилитирован 28.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
108. РОМАНОВ Савва Степанович, 1897 года рождения, уроженец с. Демидове Октябрьского района Одесской области, русский, учитель Визирской школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Визирка Коминтерновского района Одесской области. Арестован 13.03.38 г. Коминтерновским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК

УССР). Осужден 20.96.38 г. по решению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 26.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

109. РОМАНЕНКО Николай Евдокимович, 1899 года рождения, уроженец ст. Борщи Котовского района МАССР, украинец, преподаватель средней школы № 1 г. Кодыма, беспартийный, до ареста проживал в г. Кодыма. Арестован 24.10.37 г. Кодымским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 14.04.38 г. по постановлению “тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
110. РОЖЕ Мария Юлиусовна, 1890 года рождения, уроженка г. Одессы, немка, учительница школы № 105 г. Одессы. Арестована 16.08.44 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в изменническом поведении во время пребывания на оккупированной территории (ст. 54-Га” УК УССР). Осуждена 10.01.45 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР к ссылке на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирована 28.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
111. РОТЕКЕР Иван Михайлович, 1912 года рождения, уроженец с. Кондель Зель-цского района Одесской области, немец, беспартийный, работал учителем в Кондельс-кой школе. Арестован 4.10.37 г. Зельцским РО НКВД по Одесской области за контрреволюционную деятельность (ст. 54-8, 54-10 ч. 2 УК УССР). По постановлению НКВД и прокурора СССР от 21.05.38 г. ему определен срок — 10 лет ИТЛ. Реабилитирован 7.12.57 г. по решению судовой коллегии Верховного Суда УССР.
112. РУБАН Сила Калинкович, 1893 года рождения, уроженец с. Ивановка Одесской области, украинец, беспартийный, преподаватель школы № 36, до ареста проживал в г.

Одессе. Арестован 7.03.38 г. УНКВД по Одесской области “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” при НКВД по Одесской области от 10.05.38 г. расстрелян 30.05.38 г. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского областного суда от 29.04.56 г.

113. РУБАНЕЦ Иван Федорович, 1898 года рождения, уроженец Буковина-Румы-ния, украинец, учитель школы № 1 г. Котовска, беспартийный, до ареста проживал в г. Котоаске. Арестован 22.08.37 г. Котовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 29.12.37 г. по постановлению “ тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
114. РУСЕВ Петр Степанович, 1923 года рождения, уроженец с. Суворове Измаильского района Одесской области, болгарин, беспартийный, учитель начальных классов. Арестован 14.12.45 г. Измаильским УНКВД “ за пособниче ство оккупантам” . Осужден 26.03.46 г. Военным Трибуналом войск МВД Одесской области по ст. 54-1’а” УК УССР к 10 годам лишения свободы в ИТЛ, с поражением в правах на 5 лет. Реабилитирован 30.10.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
115. САМОТИЙ Иван Васильевич, 1894 года рождения, уроженец с. Ракулово Песчанского района МАССР, украинец, военрук молдавской педшколы г. Балта, беспартийный, до ареста проживал в г. Балта. Арестован 7.3.38 г. Балтским РО НКВД по обвинению а контрреволюционной деятельности (ст. 54-1“ а” , 54-11 УК УССР). Осужден 1.10.38 г. по решению “тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 28.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
116. САР АНТИ Мария Ивановна, 1888 года рождения, уроженка г. Митава Латвийской ССР, учитель немецкого языка, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 23.07.44 г. УНКВД по Одесской области по

обвинению за изменническое поведение во время пребывания на оккупированной территории (ст. 54-1 "а" УК УССР). Осуждена 7.10.44 г. по постановлению "особого совещания" при НКВД СССР к ссылке в Новосибирскую область сроком на 5 лет. Реабилитирована 7.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

117. САРАНЖ А Иван Андреевич, 1899 года рождения, уроженец с. Дворянка Николаевской области, украинец, учитель средней школы с Николаевка-2 А -Ивановского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с Николаевка-2. Арестован 29.08.37 г. А - Ивановским РО НКВД "за контрреволюционную деятельность" (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению "тройки" УНКВД по Одесской области от 30.10.37 г. ему определен срок на 10 лет в ИТЛ. Реабилитирован 8.02.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
118. СВИСТУНОВ Владимир Владимирович, 1907 года рождения, уроженец с Вильно (Польша), украинец, учитель средней школы с Троицкое Беляевского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Троицкое. Арестован 10.09.37 г. Троицким РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 14.11.37 г. по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 20.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
119. СЕВЕРЬЯНОВ Михаил Михайлович, 1881 года рождения, уроженец г. Петрозаводска, русский, педагог-воспитатель в Доме увечного ребенка г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 16.11.30 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 30.12.30 г. по постановлению “ особого совещания” при ОГ-ДПУ УССР к 3 годам заключения в концлагере. Реабилитирован 28.11.89 г. по заключению

прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

120. СЕКЛЮЦКАЯ Антонина Антоновна, 1894 годе рождения, уроженка с. Кропи (Польша), полька, учительница начальной школы, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 28.11.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1' а" УК УССР). По постановлению "особого совещания" при НКВД СССР от 11.01.38 г. расстреляна 22.01.38 г. Реабилитирована 22.07.89 г. по заключению прокуратуры по Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
121. СЕМЕХА Филипп Евсеевич, 1904 годе рождения, уроженец с. Черияховки Яготинского района Киевской области, украинец, учитель школы с. Тышково Кодым-ского района МАССР (ныне Одесская обл.), беспартийный, до ареста проживал в с. Тымково. Арестован 8.04.37 г. Кодымским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 14.10.37 г. по приговору Верховного Суде МАССР к 8 годам лишения свободы. Реабилитирован 30.01.90 г. по определению судебной коллегии по уголовным делам Верховного Суда УССР, руководствуясь стст. 393, 394 УПК УССР и на основании ст. 6 п. 2 УПК УССР за отсутствием состава преступления.
122. СИГЛЕ Вильгельм Готлибович, 1908 годе рождения, уроженец с. Цебулевка Цебрикоеского района Одесской области, немец, учитель СШ № 38 г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 21.04.38 г. У НКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 15.10.38 г. по решению заседания " тройки" при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 29.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
123. СИДОРОВ Петр Кузьмич, 1897 года рождения, уроженец с. Глодосы Хмелев-ского района Одесской области, украинец, педагог неполной средней школы в с. Нико-

лаевка-2 Ивановского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Николаевка-2. Арестован 28.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден 29.10.37 г. по постановление УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 7.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

124. СИКИРИНСКИЙ Афанасий Васильевич, 1890 года рождения, уроженец д. Стояново Одесской области, украинец, преподаватель труд, школы г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 9.09.29 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению а контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 4.03.30 г. по решению “судебной тройки” при Коллегии ГПУ УССР к ссылке на 3 года. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
125. СМЫК Валерьян Михайлович, 1912 года рождения, уроженец г. Одессы, украинец, беспартийный, преподаватель иностранного языка. Арестован 18.03.42 г. 00 НКВД в/ч 1080 “ за антисоветскую агитацию” (ст. 54-2, 54-10, ч. 2 УК УССР). По приговору Военного Трибунала Южного фронта от 11.06.42 г. осужден на 10 лет ИТЛ с поражением в правах на 5 лет. Реабилитирован 24.10.57 г. по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР.
126. СНЕГУРОВСКИЙ Георгий (Георг) Иванович, 1886 года рождения, уроженец г. Харькова, украинец, преподаватель Одесского автотехникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 14.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден по постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 7.04.38 г. к расстрелу. Реабилитирован 11.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

127. СОБЧУК Никонор Трофимович, 1883 года рождения, уроженец с. Верховцы (Польша), украинец, учитель с. Новые Чобручи Раздельнянского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Н-Чобручи. Арестован 27.07.37 г. Раздельнянским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 28.08.37 г. по постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 14.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесском области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
128. СОЛОВЬЕВ Александр Павлович, 1888 года рождения, уроженец г. Кутаиси, русский, преподаватель Одесского госуниверситета, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 18.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области 5.05.38 г. расстрелян 26.05.38 г. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
129. СТАНИСЛАВСКИЙ Игнат Николаевич, 1892 года рождения, уроженец с. Блои-ское Одесской области, украинец, учитель СШ № 121 г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 12.04.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению а контрреволюционной деятельности (ст. 54-2, 54-11 УК УССР). Осужден 29.10.39 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к 9 годам заключения в ИГЛ. Реабилитирован 13.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
130. СТАРТ Анисим Борисович, 1902 года рождения, уроженец г. Одессы, еврей, педагог школы № 32, г. Одессы, беспартийный. Арестован 16.09.28 г. Одесским обл. отд. ГПУ iio обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 24.07.33 г. по постановлению “ особого совещания” при Коллегии ОГПУ к ссылке на 3 года в Северный край. Реабилитирован 12.12.89 г. по

заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

131. СТАЙКОВ Петр Степанович, 1898 года рождения, уроженец с. Благоево Одесской области, болгарин, директор Джу-гастровской школы, член ВКП(б), до ареста проживал в с. Джу-гастрово Яновского района Одесской области. Арестован 5.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 5.10.38 г. по решению заседания “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
132. СТОРОЖЕНКО Григорий Данилович, 1889 года рождения, уроженец с. Хорошево Харьковской области, украинец, преподаватель автотехникума г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 27.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 5.05.38 г. расстрелян 28.05.38 г. Реабилитирован 27.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
133. ТАБЕРТ Генрих Генрихович, 1907 года рождения, уроженец с. Равнополь Северо-Кавказской области, немец. Эльзасская начальная школа, Зельцского района Одесской области — учитель, беспартийный, до ареста проживал в с. Сльзас. Арестован 19.04.38 г. Зельцским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 9.10.38 г. расстрелян 17.10.38 г. Реабилитирован 16.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
134. ТАНАУШКО Михаил Семенович, 1898 года рождения, уроженец Винницкой области, украинец, преподаватель украинского языка, беспартийный. Арестован УНКВД по Одесской области 30.10.37 г. по обвинению в

контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден по решению НКВД и прокурора СССР от 10.01.38 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению Судебной Коллегии по уголовным делам Верховного Суда СССР от 29.11.56 г.

135. ТАРАНОВСКИЙ Сельвестр Аврамович, 1889 года рождения, уроженец села Байрамна Саратсхого района Одесской области, русский, учитель школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Байрамна. Арестован 26.02.46 г. Окр. “ смерш” ОдВО по обвинению в измене Родине (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден 2.07.46 г. по постановлению “ особого совещания” при МВД СССР к 7 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 19.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
136. ТАШЛИЦКИЙ Хаскель Львович, 1894 года рождения, уроженец г. Первомай-ска Николаевской области, еврей, беспартийный, преподаватель вечерней школы, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 12.08.50 г. УМГБ Одесской области “ за националистическую и антисоветскую деятельность” (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 УК УССР). Постановлением “ особого совещания” при МГБ СССР от 14.04.51 г. определен срок на 10 лет в ИТЛ. Реабилитирован по постановлению центральной комиссии по пересмотру дел на лиц, осужденных за контрреволюционные преступления от 27.12.55 г.
137. ТВИСТ Давид Иванович, 1893 года рождения, уроженец Ирландии, ирландец, гражданин СССР, преподаватель английского языка Одесского педтехникума, член ВКП(6). Арестован УНКВД по Одесской области 26.06.37 г. по обвинению в шпионаже (ст.54-6 УК УССР). Осужден “тройкой” при УНКВД по Одесской области 16.11.37 г. к расстрелу. Реабилитирован по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа от 1.03.57 г.
138. ТЕР-ВАРТАНОВ Армаис Мееропович, 1889 года рождения, уроженец г. Нахичевань, армянин, беспартийный. Подданный Ирана, работал преподавателем в армянской школе. Арестован 21.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10, 54-11

У К УССР). По постановлению “ особого совещания” НКВД СССР от 29.08.39 г. был сослан в Северный Казахстан сроком на 5 лет. Реабилитирован 11.10.57 г. по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа.

139. ТЕРЗИОГЛО Степан Семенович, 1909 года рождения, уроженец с. Исерлия Н-Ивановского района Измаильской области, болгарин, учитель неполной средней школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Исерлия. Арестован 5.07.41 г. Н-Ивановским РО НКВД по обвинению в контвреволюционной деятельности (ст. 58-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 5,12.42 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 20.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
140. ТОМОВ Трифон Владимирович, 1900 года рождения, уроженец с. Дермидер Измаильской области, болгарин, директор начальной школы № 2 в г. Измаиле, беспартийный, до ареста проживал в г. Измаиле. Арестован 22.06.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционном деятельности (ст. 58-10 ч. 2 УК УССР). По постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР от 14.11.42 г. определен срок — 3 года ИГЛ. Реабилитирован 30.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
141. ТОПАЛОВ Николай Яковлевич, 1919 года рождения, уроженец г. Рени Измаильской области, русский, учитель школы с. Карталы Ренийского района, беспартийный, до ареста проживал в г. Рени. Арестован 30.06.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-10 ч. 2 УК УССР). По постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР от 23.12.42-г. ему определен срок — 5 лет ИГЛ. Реабилитирован 8.06.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
142. ТОПЧИЕВ Анатолий Николаевич, 1876 года рождения,

уроженец г. Харькова, русский, беспартийный, работал директором школы. Арестован 14.06.44 г. Коминтерновским РО НКВД Одесской области “ за пособничество оккупантам” (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). По приговору Военного Трибунала войск НКВД Одесской области от 25.12.44 г. осужден на 10 лет ИТЛ с поражением в правах на 5 лет и конфискацией имущества. Реабилитирован 10.09.91 г. по заключению Одесской прокуратуры.

143. ТОПУЗ Армандо Генрихович, 1901 года рождения, уроженец г. Одессы, турок, беспартийный, преподаватель математики учебного комбината облпромсовета, проживал в г. Одессе. Арестован 1.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден 8.10.37 г. по постановлению НКВД и прокурора СССР к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 16.10.37 г. Реабилитирован 16.09.57 г. определением Военного Трибунала Прикарпатского Военного Округа.
144. ТРАУБ Лейб Моисеевич, 1900 года рождения, уроженец г. Сергеев МАССР, еврей, педагог в г. Рени. Арестован 13.06.41 г. УНКВД МАССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-4 УК УССР). Осужден 8.07.43 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР на 3 года заключения в ИТЛ. Реабилитирован 29.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
145. ТРЕНЧУК Кузьма Феофанович, 1890 года рождения, уроженец с. Черное Чер-нянского района МАССР, украинец, учитель Новосельской школы Котовского района МАССР, беспартийный, до ареста проживал в с. Новоселовка. Арестован 4.09.37 г. Котовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 МК УССР). Осужден 23.09.37 г. по решению “тройки” НКВД МАССР к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 25.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
146. УЗУН Василий Трифонович, 1892 года рождения,

уроженец г. Аккерман, Бессарабия, болгарин, преподаватель украинского ком. ВУЗа, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 26.02.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в антисоветской агитации (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 5.10.39 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД по Одесской области к 3 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 28.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

147. УЗНИЦКИЙ Исаак Шаблович, 1912 года рождения, уроженец г. Одессы, педагог школы № 80 г. Одессы. Арестован 22.08.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-Га” УК УССР). Осужден 8.10.37 г. по постановлению “ особого совещания” НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 14.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
148. УМАНСКИЙ Михаил Андреевич, 1887 года рождения, уроженец с. Фелынтан Полтавской губернии, украинец, преподаватель университета, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 24.01.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 9.03.38 г. расстрелян. Реабилитирован 16.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
149. УШАКОВА Домникия Ивановна, 1901 года рождения, уроженка г. Кирово УССР, украинка, беспартийная, учитель средней школы № 105, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 26.03.38 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-8, 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области от 6.05.38 г. расстреляна. Реабилитирована 1.06.89 г. по .заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

150. ФЕДОРЕНКО Кирилл Дмитриевич, 1899 года рождения, уроженец с. Спиченцы Киевской области, украинец, директор Богдановской школы Доманевского района Одесской области, до ареста проживал а г. Одессе. Арестован 28.07.37 г. Доманевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 14.11.37 г. по решению “тройки” УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
151. ФЕДОРЕНКО-ТОПОЛЬСКАЯ Вера Васильевна, 1904 года рождения, уроженка с. Ординцы Киевской области, украинка, учитель Богдановской неполной средней школы Доманевского района Одесской области, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 28.07.37 г. Доманевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 УК УССР). Осуждена 14Л1.37 г. по решению “тройки” при УНКВД по Одесской области к 8 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 31.01.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
152. ФИТЕРЕР Героним Эгидиевич, 1900 года рождения, уроженец с. Екатеринос-таль Одесской области, немец, директор школы в с. Коноплево Яновского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Коноплево. Арестован 9.07.37 г. Яновским РО НКВД по обвинению-в контрреволюционной агитации и пропаганде (ст. 54-10 УК УССР). Осужден 13.08.37 г. по решению заседания судебной “тройки” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
153. ФОЛЬМЕР-КЮНЕЛЬ Эдит Эдмундовна, 1913 года рождения, уроженка с. Альт-Насау Молочанского района Днепропетровской области, немка, беспартийная,

учительница, до ареста проживала в с. Зельцы Одесской области. Арестована 11.08.37 г. Зельцским РО НКВД за контрреволюционную деятельность (ст. 54-4, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 27.08.37 г. ей определен срок 10 лет ИТЛ. Реабилитирована по постановлению Президиума Одесского облсуда от 3.03.58 г.

154. ФРАМ-ЗУСКИН Моисей Яковлевич, 1871 года рождения, уроженец с. Поно-вежье, Литва, еврей, преподаватель методики в педагогической школе г. Одессы. Арестован 26.05.38 г. УНКВД по. Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 5.10.39 г. по решению “особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
155. ХАРЬКОВСКИЙ Федор Васильевич, 1912 года рождения, уроженец с. Староказачье Измаильской области, украинец, учитель начальной школы с. Староказачье, беспартийный, до ареста проживал в с. Староказачье. Арестован 13.06.41 г. Староказачьим РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 58-13 УК РСФСР). Осужден 17.06.42 г. по постановлению “ совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 13.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
156. ХЕЙФЕЦ Хаим-Герш Лейбович, 1896 года рождения, уроженец г. Хорол Полтавской области, еврей, беспартийный, преподаватель строительного техникума, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 24.06.50 г. УМГБ Одесской области “за националистическую и антисоветскую деятельность” (ст. 54-10 ч. 2, 54-11 УК УССР). Постановлением “особого совещания” при МГБ СССР от 14.04.51 г. определен срок — 10 лет ИТЛ. Реабилитирован по постановлению Центральной комиссии по пересмотру дел на лиц, осужденных за контрреволюционные преступления от 27.12.55 г.
157. ХОМСКИЙ Василий Михайлович, 1892 года рождения,

уроженец с. Касперовцы Одесской области, украинец, учитель немецкого языка с. Шильково Троицкого района Одесской области, до ареста проживал в с. Шильково. Арестован 28.03.37 г. Троицким РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-Га" УК УССР). Осужден 15.11.37 г. по решению НКВД СССР и прокурора СССР к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 9.11.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

158. ХОМИЦКИЙ Николай Кондратьевич, 1891 года рождения, уроженец м. Вихва Ковельского района (Польша), украинец, военрук Одесского-кредитно-экономического института, проживал в Одессе. Арестован 16.09.37 г. УНКВД по Одесской области "как участник контрреволюционной организации, занимавшейся шпионской деятельностью" (ст. 54-Га" УК УССР). Решением НКВД и прокурора СССР от 26.10.37 г. осужден к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 5.11.37 г. Реабилитирован 16.09.57 г. определением Военного Трибунала Прикарпатского Военного Округа.
159. ХРИСТОВ Пантелей Васильевич, 1893 года рождения, уроженец г. Измаила, болгарин, учитель национальной школы в с. Турлаки Лиманского района Измаильской области, до ареста проживал в с. Турлаки. Арестован 3.07.41 г. УНКВД по Измаильской области по обвинению в контрреволюционной агитации и пропаганде (ст. 58-10 ч. 2 УК УССР). Осужден 15.08.42 г. по постановлению "особого совещания" при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 6.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
160. ЦАПАК Федор Александрович, 1911 года рождения, уроженец с. Бернадовка Березовского района Одесской области, украинец, преподаватель вечерней школы г. Котовска. Арестован 27.09.48 г. отделом МГБ по ст. Котовск "за предательство, составление списков активистов и передачу в жандармерию". Осужден 18.12.48 г. Военным Трибуналом войск МВД Одесской

области по ст. 54-3 УК УССР к 6 годам лишения свободы в ИТЛ. Реабилитирован 17.08.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.

161. ЦВЕТКО Сергей Ильич, 1884 года рождения, уроженец с. Терновка Херсонской области, болгарин, преподаватель Одесского инженерно-мелиоративного института, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 20.03.31 г. Одесским оперсектором ГПУ УССР по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при коллегии ГПУ УССР от 21.05.32 г. ему определен срок наказания по месту жительства. Реабилитирован 10.04.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
162. ЦИНГЕР Михаил Викентьевич, 1912 года рождения, уроженец с. Зельцы Одесской области, немец, беспартийный, работал преподавателем агротехникума. Арестован 10.05.35 г. УНКВД по Одесской области “ за контрреволюционную деятельность” . Осужден 14.07.35 г. Спецколлегией Одесского облсуда по ст. 54-10 ч. 2 УК УССР на 5 лет заключения в ИТЛ с поражением в правах на 3 года. Реабилитирован 7.07.92 г. по заключению прокуратуры Одесской области.
163. ЦОМАКИОН Георгий Борисович, 1903 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, педагог ОПИ, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 31.01.30 г. Одесским обл. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-11 УК УССР). По постановлению “ тройки” при коллегии ГПУ УССР от 20.02.30 г. ему на 5 лет запрещено проживание в 12 пунктах СССР. Реабилитирован 3.09.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
164. ЦОМАКИОН Борис Федорович, 1879 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, беспартийный, работал в институте связи зав. кафедрой, профессор. Арестован 26.04.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению" шпионаже (ст. 54-1-а” , 54-9 УК УССР). По постановлению “ особого совещания” НКВД СССР от 11.01.40 г. был

сослан в Красноярский край на 5 лет. Реабилитирован 25.10.57 г. по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа.

165. ЦЫРДЯ Иван Яковлевич, 1908 года рождения, уроженец г. Измаила, молдаванин, учитель Лощиновской средней школы, беспартийный, до ареста проживал в с. Лощиновка Болградского района Измаильской области. Арестован 26.05.49 г. Окр. МГБ в/ч п. п. 93210 по обвинению в измене Родине (ст. 58-1"а" УК РСФСР). Осужден 26.11.49 г. по постановлению " особого совещания" при МГ6 СССР к 25 годам заключения в ИГЛ. Решением комиссии СССР от 29.08.56 г. освобожден со снятием судимости. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
166. ЧАСОВНИКОВ Павел Георгиевич, 1887 года рождения, уроженец с. Балтай Саратовской области, русский, бывший профессор Одесского мединститута, беспартийный, до ареста проживал в г. Бухаресте. Арестован 11.09.46 г. Особой инстанцией СКК в Румынии по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-1 "а", 58-10 УК РСФСР). Осужден 7.03.47 г. Военным Трибуналом гарнизона Советских войск в Бухаресте к 10 годам лишения свободы. Реабилитирован 30.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
167. ЧЕБАНЮК Александра Яковлевна, 1911 года рождения, уроженка г. Первомайска, украинка, секретарь методкабинета Одесского облнаробразования, беспартийная. Арестована УНКВД по Одесской области 29.09.37 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Приговорена "особым совещанием" при УНКВД СССР 2.11.37 г. к 5 годам ИТЛ. Реабилитирована по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР от 25.04.56 г.
168. ЧЕГОДАР Михаил Тимофеевич, 1880 года рождения, уроженец с. Волегуцуло-во, МАССР, молдаванин, заведующий Ново-Зарицкой начальной школой

Фрунзовского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Ново-Зарицкое. Арестован 27.06.38 г. Фрунзовскйм РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 6.08.38 г. по заключению “тройки” УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 14.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

169. ЧЕЛЬЦОВА-СЛОБОДЕНЮК Надежда Ивановна, 1903 года рождения, уроженка г. Старо-Константиновка Винницкой области, украинка, педагог трудшколы г. Одессы, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 22.12.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10, 54-11 УК УССР), “ как член семьи изменника Родины” . Осуждена 26.03.38 г. по постановлению “особого совещания” при НКВД СССР к 8 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 21.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
170. ЧЕНЧИК Михаил Свиридович, 1922 года рождения, уроженец с. В. Кружель Березанского района Киевской области, украинец, беспартийный, до ареста проживал в с. Яровое Тарутинского района Измаильской области, учитель. Арестован Измаильским облуправлением НКВД 21.04.49 г. “за контрреволюционную агитацию” (ст. 54-10, ч. 1 УК УССР). Осужден 16.07.49 г. Измаильским облсудом на 10 лет ИТЛ. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области от 27.10.93 г. в соответствии со ст. 1 Закона Украины “О реабилитации” от 17.04.91 г.
171. ЧЕПРАС Михаил Васильевич, 1897 года рождения, уроженец Одесской области, болгарин, преподаватель по военной подготовке Одесского пединститута, член ВКП(б). Арестован УНКВД по Одесской области 28.03.38 г. по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден Военной Коллегией Верховного Суда СССР 11.10.38 г. к расстрелу.

Реабилитирован по определению Военной Коллегии Верховного Суда СССР от 26.12.57 г.

172. ЧЕРНЕЦКИЙ Николай Иванович, 1903 года рождения, уроженец с. Яблоново Полтавской области, украинец, учитель семилетки с. Обжилово Балтского района МАССР, беспартийный, до ареста проживал в с. Обжилово. Арестован 9.03.38 г. Балтским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст.-54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 17.04.38 г. по решению “ особой тройки” НКВД МАССР к расстрелу. Реабилитирован 25.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
173. ЧЕРНЯВСКИЙ Иосиф Яковлевич, 1896 года рождения, уроженец г. Вмлновиш-ки (Литва), еврей, член ВКП(б), профессор Одесского пединститута. Арестован 10.04.38 г. УНКВД по Одесской области “ как активный участник контрреволюционной бундовской организации, антисоветски настроен* (стст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 3.10.38 г. “ тройкой” при НКВД по Одесской области к.расстрелу. Приговор приведен в исполнение 19 октября 1938 г. Реабилитирован 22.01.57 г. определением Военного Трибунала Одесского Военного Округа.
174. ЧИНЯКОВ Иван Васильевич, 1911 года рождения, уроженец с. Беляевка Одесской области, украинец, учитель школы ликбеза с. Ясски Беляевского района Одесской области, беспартийный, до ареста проживал в с. Беляевка. Арестован 16.03.30 г. Одесским Окр. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-16, 54-10 УК УССР). По постановлению “особого совещания” при Коллегии ГПУ УССР от 20.11.30 г. ему определен срок заключения на 3 года в концлагере. Реабилитирован 2.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
175. ШВЕДОВ Федор Ильич, 1890 года рождения, уроженец с. Андреевка Балашовского уезда Саратовской области, учитель русского языка и литературы с. Бобрин Любашевского района Одесской области, до ареста проживал в с. Бобрин. Арестован 14.06.38 г.

Любашевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1, 54-11 УК УССР). 19.04.39 г. обвиняемый, находясь в тюремной больнице, умер, дело прекращено. Реабилитирован 24.10.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.

176. ШЕВЧЕНКО-ГУЗЕНКО Варвара Николаевна, 1895 года рождения, уроженка с. Косовка Скадовского района Херсонской области, украинка, учитель неполной средней школы с. Боково Любашевского района Одесской области, беспартийная, до ареста проживала в с. Боково. Арестована 28.01.45 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 2 УК УССР). Осуждена 28.03.45 г. по приговору Военного Трибунала войск НКВД по Одесской области к 10 годам лишения свободы в ИГЛ. Реабилитирована 25.12.91 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Закона УССР от 17.04.91 г.
177. ШЕПОТИННИК Евдокия Кузьминична, 1905 года рождения, уроженка с. Грушовка Днепропетровской области, украинка, беспартийная, педагог школы № 118 г. Одессы. Арестована 29.09.37 г. УНКВД по Одесской области как член семьи (жена) изменника Родины (ст. 54-10, 54-11 УК УССР). Приговорена 2.11.37 г. “ особым совещанием” при НКВД СССР к 8 годам заключения а ИТЛ. Реабилитирована 29.03.57 г. определением Военного Трибунала Одесского Военного Округа.
178. ШЕРР Александр Исидорович, 1898 года рождения, уроженец г. Одессы, русский, педагог Одесского морского техникума, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 24.06.41 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в шпионаже (ст. 54-6 УК УССР). 13.07.42 г. Шерр умер в тюремной больнице, дело прекращено. Реабилитирован по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
179. ШМИДТ Каролина Францевна, 1893 года рождения, уроженка г. Ленинграда, немка, учитель частных уроков на дому, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 6.06.44 г. УНКВД по Одесской области “ за

низменническое поведение на оккупированной территории" (ст. 54-Га" УК УССР).Осуждена 7.10.44 г. по постановлению " особого совещания" при НКВД СССР к ссылке в Новосибирскую область сроком на 5 лет. Реабилитирована 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

180. ШМОЛЬ Фридрих Филиппович, 1878 года рождения, уроженец с. Мариново Березовского района Одесской области, немец, учитель с. Вольдгейм, беспартийный, до ареста проживал в с. Вольдгейм. Арестован 9.08.37 г. Березовским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-2, 54-11 УК УССР). Осужден 16.12.37 г. по постановлению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 05.10.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
181. ШНЕЙДЕР (Ш НАЙДЕР) Яков Христианович, 1911 года рождения, уроженец с. Нейдорф Григориопольского района, немец, учитель в с. Кляйн-Либенталь Спартаковского района Одесской области, до ареста проживал в с. Кляйн-Либенталь. Арестован 21.07.38 г. Спартаковским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-7, 54-10 ч. I, 54-11 УК УССР). Осужден 27.09.38 г. по решению заседания " тройки" при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
182. ШТАМЛЕР Николай Иванович, 1910 года рождения, уроженец г. Донбасса Днепропетровской области, немец, беспартийный, учитель Бломской начальной школы Яновского района Одесской области, до ареста проживал в с. Блоиское. Арестован 18.02.38 г. Яновским РО НКВД по обвинению в антисоветской агитации (статья не указана). Осужден 27.09.38 г. по решению заседания " тройки" при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Реабилитирован 22.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа

Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

183. ШТЕНКЕР Сильвестр Иустинович, 1898 года рождения, уроженец с. Песчаны МАССР, украинец, учитель школы, до ареста проживал в с. Песчаны. Арестован 25.10.37 г. Песчанским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). Осужден 29.12.37 г. по постановлению “тройки” НКВД СССР к расстрелу. Реабилитирован 22.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
184. ШТЕЙНБАХ Генрих Иванович, 1904 года рождения, уроженец с. Цебриково Одесской области, немец, беспартийный, до ареста проживал в с. Цебриково, работал директором школы в с. Кандель Зельцского района Одесской области. Арестован 28.03.37 г. Зельцским РО НКВД “за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-4, 54-11 УК УССР). По постановлению “тройки” при УНКВД по Одесской области от 27.08.37 г. расстрелян, дата расстрела не указана. Реабилитирован по постановлению Президиума Одесского облсуда от 3.03.58 г.
185. ШТРО Леон Венделинович, уроженец с. Кандель Энгельсского района Одесской области, немец, учитель, беспартийный, до ареста проживал в с. Кандель. Арестован 9.07.27 г. Одесским Окр. отд. ГПУ по обвинению в контрреволюционной деятельности (ст. 69, 73 УК УССР). Осужден 24.08.27 г. по решению “ особого совещания” ГПУ СССР к высылке из Одесского округа сроком на 3 года. Реабилитирован 16.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
186. ШТЮРЦ Нина Францевна, 1878 года рождения, уроженка г. Одессы, немка, преподаватель ОГУ, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 22.07.44 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в изменническом поведении на оккупированной территории (ст. 54-1 "а” УК УССР). Осуждена 14.10.44 г. по постановлению “ особого совещания” при НКВД СССР

к ссылке сроком на 5 лет в Новосибирскую область. Реабилитирована 7.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

187. ШУЙСКИЙ Петр Васильевич, 1887 года рождения, уроженец с. Ясиново-1 Любашевского района Одесской области, украинец, учитель средней школы с. Познанка Любашевского района Одесской области, до ареста проживал в с. Познанка. Арестован 28.09.37 г. Любашевским РО НКВД по обвинению в контрреволюционной деятельности (с т .' 54-10 УК УССР). Осужден 27.11.37 г. по постановлению “ тройки” УНКВД по Одесской области к 10 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 31.08.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
188. ЩЕРБИНА Иван Алексеевич, 1903 года рождения, уроженец с. Николаевка Ново-Московского района Днепропетровской области, украинец, член ВКП(б) с 1926 г., директор Одесского мединститута. Арестован 20.10.37 г. УНКВД по Одесской области “ как активный участник контрреволюционной националистической террористической организации” (стст. 54-7, 54-8, 54-11 УК УССР). Осужден 17.01.38 г. военной коллегией Верховного Суда СССР к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 18.01.38 г. Реабилитирован 28.03.57 г. определением военной коллегии Верховного Суда СССР.
189. ЭГТЕР Аскольд Артурович, 1900 года рождения, уроженец г. Киева, еврей, доцент Одесского мединститута. Арестован 10.11.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (стст. 54-11, 54-8 УК УССР). Осужден 1.02.38 г. по решению НКВД СССР и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 12.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
190. ЭЙЗЕНБАРТ Альберт Христианович, 1906 года рождения, уроженец с. Спартак Одесской области, немец, учитель СШ в с. Спартак, беспартийный. Арестован Спартаковским РО НКВД по Одесской области 29.07.38 г.

по обвинению в контрреволюционной деятельности (стст. 54-2, 54-7, 54-21 УК УССР). Осужден “тройкой” при НКВД по Одесской области 23.09.38 г. к расстрелу. Расстрелян 28.09.38 г. Реабилитирован по постановлению Президиума Верховного Суда от 19.12.57 г.

191. ЮНГМЕЙСТЕР Василий Андреевич, 1888 года рождения, уроженец г. Ленинграда, русский, преподаватель русского языка в учебном комбинате завода “ Октябрьской революции” , в институте связи, в институте хозяйственников г. Одессы, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 1.03.38 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (стст. 54-10, 54-11 УК УССР). Осужден 5.10.39 г. по решению “ особого совещания” при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирован 10.07.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
192. ЯКУБОВ Александр Федорович, 1880 года рождения, уроженец г. Вознесенска Николаевской области, русский, преподаватель Одесского института хозяйственников Наркомата местной промышленности, беспартийный, до ареста проживал в г. Одессе. Арестован 30.09.37 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в контрреволюционной деятельности (стст. 54-1"а” , 54-11 УК УССР). Осужден 10.01.38 г. по решению “ тройки” при НКВД и прокурора СССР к расстрелу. Реабилитирован 7.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии .со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
193. ЯКОВЫШИНА-ТРЕФЦ Леонида Марковна, 1894 года рождения, уроженка г. Одессы, русская, учительница немецкого языка на дому, беспартийная, до ареста проживала в г. Одессе. Арестована 16.05.44 г. УНКВД по Одесской области по обвинению в измене Родине (ст. 54-Г а” УК УССР). Осуждена 8.11.44 г. по постановлению особого совещания при НКВД СССР к 5 годам заключения в ИТЛ. Реабилитирована 13.12.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии со ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.

194. ЯНОЧКИН Федот Иванович, 1890 года рождения, уроженец с. Малые Нелеки БССР, белорус, учитель Новоселовской школы Троицкого района Одесской области. Арестован 10.05.37 г. Троицким РО НКВД “ за контрреволюционную деятельность” (ст. 54-10 ч. 1 УК УССР). По постановлению “тройки” УНКВД по Одесской области от 23.11.37 г. расстрелян 2.12.37 г. Реабилитирован 24.05.89 г. по заключению прокуратуры Одесской области в соответствии оа ст. 1 Указа Президиума Верховного Совета СССР от 16.01.89 г.
195. ЯСТРЕМСКИЙ Иван Иванович, 1904 года рождения, уроженец с. Иванковцы Винницкой области, поляк, член ВКП(б), директор 15-й ж.-д. школы ст. Котовск. Арестован 6.07.38 г. Дорожно-транспортным отделом НКВД ст. Котовск “как участник контрразведовательной организации” на ст. Котовск (стст. 54-6, 54-11 УК УССР). Осужден 3.10.38 г. “тройкой” при УНКВД по Одесской области к расстрелу. Приговор приведен в исполнение 16.10.38 г. Реабилитирован 17.05.57 г. по определению Военного Трибунала Одесского Военного Округа.

ДОДАТОК

# ЗМІНИ В НАЗВАХ СІЛ, МІСТ ТА АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ПОДІЛІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ

| № Зміни в назвах сіл і міст | Стара назва | Нова назва |
|---|---|---|
| | Аккерман | Білгород-Дністровський |
| | Артирівка | тепер Красноокнянський район |
| | Будаки | Приморське (з 1994 року) Білгород-Дністровського району |
| | Болбока | Котловина (з 1948 року) Ренійського району |
| | Варта | Плавні (з 1947 року) Ренійського району |
| | Баден | Очеретівка (з 1944 року) Роздільнянського району |
| | Бабель | Озерне (з 1947 року) Ізмаїльського району |
| | Байрамча | Миколаївка-Новоросійська (з 1956 року) Саратського району |
| | Валегоцулове | Долинське (з 1945 року) Ананьївського району |

| | |
|---|---|
| Гнилякове | Дачне (з 1968 року) Біляївського району |
| Гросулове | Велика Михайлівка (з 1946 року), Гросуловський район в 1946 р. перейменований в Велико-Михайлівський |
| Гросс-Лібенталь | Великодолинське (Велика Акаржа до 1944 року) Овідіопольського району |
| Гура-Рошу | Козацьке (з 1948 року) Білгород-Дністровського району |
| Гільдендорф | Красносілка (з 1946 року) Комінтернівського району |
| Долукіой | Багате (з 1947 року) Ізмаїльського району |
| Дермидери | Коланчак (з 1946 року) Ізмаїльського району |
| Жебріяни | Приморське (з 1945 року) Кілійського району |
| Зельци | Лиманське (з 1944 року) Роздільнянського району |
| Ельзас | Щербанка (з 1945 року) Роздільнянського району |
| Ейгенфельд | Надежда (з 1946 року) Саратського |

| | |
|---|---|
| | району |
| Ердек Бурну | Утконосівка (з 1947 року) Ізмаїльського району |
| Ісерлія | Вільне (з 1946 року) Тарутинського району |
| Ірaклієвка | Ониськове (з 1945 року) Комінтернівського району |
| Йозефсталь | Йосипівка (з 1944 року) Овідіопольського району |
| Катаржине | Червонознам’янка (з 1961 року) (до 30-х років Сталіне) Іванівського району |
| Кебабча | Широке (з 1948 року) Білгород-Дністровського району |
| Кубей | Червоноармійське (з 1940 року) Белградського району |
| Картал | Орлівка (з 1946 року) Ренійського району |
| Крижовлин | нині Балтського району |
| Карагач | Нагірне (з 1947 року) Ренійського району |
| Кандель | Рибальське Роздільнянського району |
| Кот-Китай | Острівне (з 1947 року) Арцизького |

| | |
|---|---|
| | району |
| Лейпциг | Серпневе (з 1944 року) Тарутинського району |
| Ліхтенфельд | Яснопілля (з 1944 року) Березівського району |
| Нейсбург | Новоградівка (з 1944 року) Овідіопольського району |
| Нерушай | тепер Татарбунарського району |
| Ново-Люстдорф | Дмитрівна (з 1944 року) Комінтернівського району |
| Олександрталь | Бритівка (з 1975 року) Білгород-Дністровського району |
| Петерсталь | Петродолинське (з 1944 року) Овідіопольського району |
| Ракулове | тепер Балтського району |
| Страсбург | Кучурган (з 1944 року) Роздільнянського району |
| Сату-Ноу | Новосільське (з 1947 року) Ренійського району |
| Ташлик | Кам’янське (з 1944 року) Арцизького району |
| Ташбунар | Кам’янка (з 1941 року) Ізмаїльського |

| | | |
|---|---|---|
| | | району |
| | Тепліце | Теплиця (з 1940 року) Арцизького району |
| | Турлаки | Випасне (з 1945 року) Білгород-Дністровського району |
| | Фрейдор | Балково (з 1944 року) Роздільнянського району |
| | Фернатія | Кармелюківка (з 1952 року) Балтського району |
| | Фриденталь | Мирнопілля (з 1944 року) Арцизького району |
| | Чийшія | Городнє (з 1946 року) Белградського району |
| | Шикирли-Китай | Суворове (з 1941 року) Ізмаїльського району |
| | Янівка | Іванівка (з 1946 року), райцентр Одеської області |
| **Зміни в адміністративно-територіальному поділі районів Одеської області** | | |
| | Андріївo-Іванівський район | ліквідований у січні 1959 року з передачею його території до складу Миколаївського району. |
| | Арбузинський | з 1944 року Миколаївської |

| | |
|---|---|
| | області. |
| Благоївський | ліквідований в 1938 році з передачею його території Іванівському та Комінтернівському районам. |
| Гросс-Лібентальский | утворений в 1926 р. із деяких сільських Рад Овідіопольського і Біляївського районів, через деякий час перейменований у Спартаківський, який в 1938 році ліквідований з передачею його території до складу Роздільнянського і Біляївського районів. |
| Грушковський | в 1949 році перейменований в Ульяновський район, в 1954 році переданий до складу Кіровоградської області. |
| Доманівський | в 1954 році переданий до складу Миколаївської області. |
| Жовтневий | ліквідований у січні 1959 року з передачею його території Березівському, Цебриковському та Ширяївському районам. |

| | |
|---|---|
| Зельцський | утворений в 1932 році під час проголошення Одеської області, в 1938 році ліквідований з передачею його території до складу Роздільнянського району. |
| Лиманський | переданий до складу Одеської області в 1954 році, в 1957 році перейменований в Білгород-Дністровський район. |
| Мостівський | в 1954 році переданий до складу Миколаївської області. |
| Ново-Одеський | з 1937 року Миколаївської області. |
| Первомайський | в 1954 році переданий до складу Миколаївської області. |
| Рівнянський | утворений в 1933 році, в 1939 році переданий до складу Кіровоградської області. |
| Суворовський | переданий до складу Одеської області в 1954 році, в 1959 році перейменований в Ізмаїльський район. |

| | |
|---|---|
| Троїцький | Ліквідований в 1957 році з передачею його території Любашівському та Миколаївському районам. |
| Хорлівський | утворений в 1932 році в складі Одеської області, в 1937 році переданий до складу Миколаївської області, а пізніше до Херсонської області. |
| Хмелівський | утворений в 1932 році в складі Одеської області, в 1937 році переданий до складу Кіровоградської області. |
| Чернянський | в 1958 році об’єднаний з Краснооктянським районом в складі Одеської області. |

Література:


1. Історія міст і сіл УРСР. Одеська область. — К.: Наукова думка, 1969.
2. Зміни в адміністративно-територіальному поділі Одещини (1803-1960 рр.), с .365-377.


# Коротко про авторів:

**Клюєнко Дмитро Миколайович** народився 3 березня 1930 року на Кіровоградщині. Працював діловодом, старшим піонервожатим Родниківської середньої школи, висувався на комсомольську й партійну роботу. Закінчив філологічний факультет Одеського державного університету ім. І. І. Мечникова в 1960 році, Київську Вищу партійну школу в 1965

році. Після захисту в 1972 році кандидатської дисертації працював проректором Кіровоградського педагогічного інституту, доцентом кафедри історії України вузів у Кіровограді, Черкасах та Одесі. Нагороджений медалями: “За трудову доблесть”, “Захисник Вітчизни”, “Ветеран праці”.

Автор кількох повістей, роману та навчальних посібників з історії України, член Національної Спілки письменників України. Нині працює доцентом кафедри Одеського інституту вдосконалення вчителів.

**Фурсенко Леонід Іванович** народився 1 листопада 1936 року на Миколаївщині.

У 1959 році закінчив фізико-математичний факультет Одеського педінституту ім. К. Д. Ушинського, працював учителем, заступником директора школи, завідуючим районним відділом освіти, начальником обласного управління

освіти, директором інституту вдосконалення вчителів.

Був делегатом з'їздів вчителів України 1987, 1992 років, Всесоюзного з'їзду педагогічних працівників 1988 року. Обирався депутатом Берегівської та Одеської обласної Рад з 1970 по 1990 роки. Був учасником ВДНГ СРСР 1965 року. Нагороджений орденами Трудового Червоного Прапора та "Знак Пошани", медалями. Нині — завідуючий кафедри менеджменту та розвитку освіти Одеського інституту вдосконалення вчителів. Має більше 40 друкованих робіт, у тому числі 5 навчально-методичних посібників.

# ЗМІСТ


1. Передмова
2. Злочини тоталітарної системи
3. Пощади не було нікому
4. Страчене покоління
5. Не ждіть рятунку ні від кого
6. Реабілітовані історією
7. Уривки з вироків
8. Додаток Зміни в назвах сіл, міст та адміністративно-територіальному поділі Одеської області
9. Коротко про авторів


# ПРИМІТКИ


1. Журнал «Вітчизна», 1989, № 4.
2. Олександрівна. Погляд крізь віки. — К.: Мистецтво, 2001, с. 160.
3. Газета "Чорноморські новини" , ЗО березня 1993р.
4. Минуле України: відновленні сторінки. -К ., "Наукова думка" , 1991, с. 179.
5. Євген Сверстюк. Блудні сини України. — К., 1993, с. 18.
6. Газета «Юг», 20 лютого 1998 р.
7. Газета «Юг», 20 лютого 1998 року.
8. Газета "Слово", 2 червня 1995 року.
9. «Український історичний журнал» (далі — УЇЖ). № 6,

1989, с. 29.
10. Голод 1932-1933 років на Україні. Очима істориків, мовою документів. К., 1990, с. 418.
11. Голод. Народна книга-меморіал. К.: Український письменник, 1991, с. 422.
12. Голод 1932–1933 років на Україні, с. 156.
13. Голод 1932–1933 років на Україні, с. 268.
14. Минуле України: відновлені сторінки. — К., 1991, с. 179.
15. УІЖ, № 2–3, 1993, сс. 98–100.
16. Сторінки Історії України ХХ століття. — К., “Освіта” , 1992, с. 94.
17. Газета “ Молодь України” , 24 березня 1995 року.
18. Известия ЦК КПСС, № 1, 1991, с. 153.
19. Документи Одеського обласного управління Державної безпеки, справа Ісасва І. С. № 7131-П.